

NACKA
KOMMUN

Kallelse/föredragningslista
28 april 2021

Arbets- och företagsnämnden

Tid: kl. 18:00-19:45

Plats: Nacka stadshus

Filip Wiljander (M), ordförande

Arbets- och företagsnämnden

1. Mötesinformation

Förslag till beslut

Dag: 28 april 2021

Tid: kl. 18.00

Plats: Nacka stadshus, lokal Jelgava ÖF0 (endast presidium, övriga ledamöter deltar digitalt)

Politisk beredning: 22 april 2021, kl. 09.00 (digitalt möte Teams)

Gruppmöten: 28 april kl. 17.00 (digitalt)

Ordförande: Filip Wiljander

Nämndsekreterare: Maria Baeva

2. Upropp

3. Justering

4. Anmälan av extra ärenden

5. Statusrapport feriejobb 2021 (AFN 2021/77)

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden noterar statusrapporten för feriejobb 2021 till protokollet.

6. Månadsbokslut för arbets- och företagsnämnden mars 2021 (AFN 2021/44)

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden fastställer månadsbokslutet för mars 2021.

7. Upphandling Entreprenörsutbildning unga en sommarutbildning (AFN 2020/121)

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden noterar informationen till protokollet.

8. Kommunövergripande plan för att motverka hemlöshet (AFN 2021/58)

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden föreslår att:

- Kommunfullmäktige avslår förslaget i motionen då nämnden har ett pågående arbete som avser att motverka hemlöshet.
- Motionen är med detta färdigbehandlad.

Arbets- och företagsnämnden

9. **Utvärdering Sfi Bas och beslut om att avsluta insatsen (AFN 2020/149)**
Förslag till beslut
Arbets- och företagsnämnden beslutar att avsluta insatsen Sfi Bas inom den kommunala vuxenutbildningen från och med 31 oktober 2021.
10. **AFN:s utskotts protokoll för år 2020 (AFN 2021/49)**
Förslag till beslut
Arbets- och företagsnämnden noterar handlingar till protokollet.
11. **Delegationsbeslut och anmälningar (AFN 2021/89)**
Förslag till beslut
Arbets- och företagsnämnden noterar handlingar till protokollet.
12. **Övriga frågor**
13. **Borttagen på grund av sekretess**
14. **Borttagen på grund av sekretess**

Statusrapport feriejobb 2021

5

AFN 2021/77

Arbets- och företagsnämnden

Statusrapport feriejobb 2021

Informationsärende

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden noterar statusrapporten för feriejobb 2021 till protokollet.

Sammanfattning av ärendet

I ärendet beskrivs Nacka kommuns arbete med att erbjuda feriejobb för kommunens ungdomar med särskilt fokus på av arbets- och företagsnämndens och socialnämndens prioriterade målgrupper. Antalet ansökningar till tillgängliga feriejobb redovisas samt utmaningar kopplade till pågående pandemi för nämnda verksamhet. Den lösning med alternativa arbetsplatser för att ersätta jobb inom äldreården, en utökning av ytterligare platser för att möta årets utökade ansökningstryck och samtidigt genomföra uppdraget från nämnden (AFN 2020/81) kring strandstädning bedöms kunna finansieras inom årets budgetram.

Ärendet

Syfte och mål med Nacka kommuns feriejobb/sommarjobb

Det övergripande syftet med feriejobb är att trygga ungdomars engagemang, innovationer och hållbar utveckling, samt att säkerställa ungdomar och unga vuxnas inträde på arbetsmarknaden både i den offentliga och privata sektorn.

Mål med feriejobb är att ge ungdomar:

- chansen att tidigt få en inblick i arbetslivet och förståelse för vilka förutsättningar som finns på en arbetsplats
- möjlighet att tjäna egna pengar
- möjlighet att skapa arbetsgivarkontakter
- inblick i vilka yrken, bland annat välfärdsyrken som efterfrågas på arbetsmarknaden
- möjlighet att ingå i en social kontext och träna sociala koder
- möjlighet att etablera vuxenkontakter utanför hem och skola
- möjlighet att starta eget företag under sommarlovet.

Vidare är målet med feriejobben att ungdomar i Nacka kommun som har svårt att skaffa ett arbete genom egna kontakter ska ha möjlighet att bli introducerade i arbetslivet samt få en kreativ, meningsfull och utvecklande sysselsättning under sommaren.

Feriejobben ger även ungdomarna en möjlighet att lära känna Nacka kommun som arbetsgivare. Ferieungdomar arbetar på de flesta arbetsplatser tillsammans i en grupp, vilket också kan leda till en bra integration i Nacka.

Bakgrund

Nacka kommun har erbjudit kommunens ungdomar feriejobb sedan 2007. Varje år söker drygt 1200 ungdomar feriejobb i Nacka. En tredje del av de feriejobb som Nacka kommer erbjuder är tänkta att gå till prioriterade ungdomar som garanteras ett feriejobb. Ungdomarna prioriteras ur arbets- och företagsnämndens och socialnämndens målgrupper. Då ett behov av extra tillsyn och arbetsledning kan finnas hos de prioriterade målgrupperna placeras dessa på arbetsplatser där det alltid finns en arbetsledare närvarande.

Varje år genomförs även en sommarjobbsmessa i samverkan med en del av Nackas företagare. Messan är en viktig plattform för ungdomar då de får möjlighet att, kanske för första gången, träffa potentiella arbetsgivare. På sommarjobbsmässan får ungdomarna "speed-dejta" med såväl privata som kommunala arbetsgivare samt andra aktörer från det civila samhället i Nacka.

Sommarjobbsmässan bidrar till att fler ungdomar kan få sommarjobb inom den privata sektorn. Sommarjobbsmässan har hittills genomförts i fysisk form under en dag. I snitt ansöker cirka 150 till 200 ungdomar sommarjobb under denna mäsas.

Resultat föregående år

2020 sökte 1 223 ungdomar feriejobb via Nacka kommun. Totalt erbjöds 525 feriejobb, varav 410 kommunala platser och 39 platser hos privata arbetsgivare. Därtill, i likhet med förra året erbjöds entreprenörsutbildningen "Rookie Startups" med 76 platser för ungdomar som har intresse av eget företagande. Resultatet i sin helhet, inklusive fördelning per bransch redovisades till nämnden i bilaga till tertialbokslut 2 2020.

Cirka 16 procent (65 platser av 410) av feriejobben fördelades 2020 till kommunens prioriterade målgrupper

- Ensamkommande ungdomar 41 platser
- Socialtjänsten 24 platser

Förra årets stora utmaning var den rådande pandemin och dess effekter på arbetsmarknaden. Särskilt drabbade har branscher inom vård och omsorg, hotell- och restaurang varit vilket hade en stor påverkan på möjligheten att genomföra feriejobb åt ungdomar. Kommunen förlorade på kort varsel 150 feriejobb inom äldreomsorg och barnomsorg. Detta löstes genom en utökning av platser i skolgårdsprojektet, uppstart av Thomascupen och sommarredaktionen med hjälp av extra medel som vi beviljades av inom ramen för nämndens budget.

Status innevarande år

Ansökan till de kommunala sommarjobben i Nacka kommun 2021 var öppen mellan den 1 februari och den 15 mars och i år har 1520 ungdomar sökt feriejobb via Nacka kommuns hemsida vilket är en ökning mot föregående år på cirka 25 procent. Ökningen antas bero på större svårigheter att hitta egna sommarjobb och ett därmed ökat intresse att söka via kommunens kanaler.

Även i år är möjligheten att erbjuda feriejobb inom äldreården begränsad på grund av rådande pandemi. De kommunala äldreboenden har tackat nej och det är endast Danvikshem som tackat ja för att ta emot feriearbetande ungdomar i år.

Därför ses ett behov av att även denna sommar skapa ytterligare cirka 125 alternativa arbetsplatser. Förberedelser pågår därför för att utöka skolgårdsprojektet, genomföra Thomascupen och sommarredaktionen för att kunna uppnå målet om att erbjuda 340 feriejobb även denna sommar.

I juni 2020 inkom ett medborgarförslag angående att ungdomar som sommarjobbar i kommunen skulle kunna städa bort fågelspillning från stranden i södra Lännersta. Detta för att skapa sommarjobb och för att de som besöker stranden skulle uppskatta om den blev renare. Förslaget besvarade vid Arbets- och företagsnämndens sammanträde 23 september då uppdrag gav till Arbets- och företagsenheten att undersöka om sommarjobbade ungdomar skulle kunna städa stränder från och med sommaren 2021 som ett komplement till den rengöring som utförs av entreprenören på uppdrag av kommunen. Som en följd av det ökade antalet ansökningar samt nämndens uppdrag till verksamheten att undersöka om sommarjobbade ungdomar kan städa stränder från och med sommaren 2021 som ett komplement till den rengöring som utförs av entreprenören på uppdrag av kommunen kommer därför antalet feriejobb för sommaren 2021 att utökas med ytterligare 80 jobbtillfällen. Av dessa kommer totalt 24 ungdomar att genomföra allmän städning av stränder i kommunen.

Digital sommarjobbsmessa

På grund av rådande pandemi genomfördes i år en digital sommarjobbsmessa i stället för en fysisk mässa. Den digitala sommarjobbsmässan pågick under en veckas tid (8–14 mars). Unibail Rodamco Westfield AB finansierade en landningssida för den digitala sommarjobbsmässan där 14 företag/utställare (sju privata företag och sju kommunala utställare) tillsammans erbjöd cirka 200 sommarjobb till ungdomar mellan 16–24 år.

Av dessa 200 kom 110 jobb till Nackas ungdomar från de sju medverkande privata företagen. Alla dessa 110 sommarjobb samt den landningssida där mässan hölls och där ansökan gjordes är helt finansierat via Nackas företagare.

Totalt 600 ungdomar ansökte om feriejobb under den digitala mässan, vilket är en kraftig ökning då tidigare fysiska sommarjobbsmässor i snitt genererat cirka 150 till 200 ansökningar tidigare år. Denna ökning antas bero på flera faktorer. Dels att årets mässa genomfördes digitalt och var öppen/tillgänglig dygnet runt under en hel veckas tid vilket får antas attrahera målgruppen ungdomar mellan 16 och 24 år. Även pågående pandemi får antas påverka möjligheten att hitta egna sommarjobb och därmed intresset att söka via kommunens kanaler.

Av de 600 inkomna ansökningarna har rekryteringsföretaget Adecco sedan gjort ett första preliminärt urval och skickat de mest relevanta kandidaterna till varje företag.

Ekonomiska konsekvenser

De kommunala feriejobben belastar nämndens budget med cirka 4–5 miljoner kronor per år. Den extra kostnad som de 125 alternativa arbetsplatserna som ersätter jobb inom äldreården samt en utökning av ytterligare totalt 80 platser för att möta det utökade ansökningstrycket och samtidigt genomföra uppdraget av strandstädning bedöms kunna finansieras inom årets budgetram. Kostnaderna omfattar en utökning av antalet arbetsledare och därmed extra lönekostnader samt transporter (bilhyra, drivmedel och försäkring) plus extra material och verktyg. Kostnaden för den digitala sommarjobbsmässan som belastar nämndens budget är endast viss tid för samverkan med externa parter samt viss kommunikation. Även dessa kostnader ryms inom årets budgetram. Enligt nyligen presenterad vårdändringsbudget skjuter regeringen till totalt 180 miljoner i extra resurser till kommunerna för feriejobb. Exakt hur dessa fördelas efter ansökan från kommunen är i skrivande stund inte klarlagt.

Konsekvenser för barn

Att barn/ungdomars inträde på arbetsmarknaden säkerställs antas öka både deras chanser att tidigt få en inblick i arbetslivet och förståelse för vilka förutsättningar som finns på en arbetsplats, deras möjlighet att tjäna egna pengar och skapa framtida arbetsgivarkontakter. Att dessutom få en inblick i vilka yrken som efterfrågas på arbetsmarknaden, en möjlighet att ingå i en social kontext, träna sociala koder samt att etablera vuxenkontakter utanför hem och skola antas också vara positivt för de barn och ungdomar som erbjuds feriejobb. Nämnda effekter antas vara extra positiva för kommunens prioriterade målgrupper.

Pia Stark
Enhetschef
Arbets- och etableringsenheten

Månadsbokslut för arbets- och företagsnämnden mars 2021

6

AFN 2021/44

2021-04-13

TJÄNSTESKRIVELSE
Dnr AFN 2021/44

Arbets- och företagsnämnden

Månadsbokslut för arbets- och företagsnämnden mars 2021

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden fastställer månadsbokslutet för mars 2021.

Sammanfattning av ärendet

Det ackumulerade ekonomiska resultatet vid månadsbokslutet mars är minus 40,7 miljoner kronor, vilket är 14,5 miljoner kronor bättre än budget. Flera poster avviker från budget.

Följande förklaringar finns: Vuxenutbildning 2,4 miljoner bättre än budget fluktuationer i fakturor från anordnare på kostnadssidan och intäkter förklarar avvikelsen samt volymfaktorer. Arbetsmarknadsinsatser 4,4 miljoner bättre än budget och ekonomiskt bistånd vardera 2,7 miljoner kronor bättre än budget beror på mindre volymer än antaget i mål och budget. Utfallet för budgetposten flykting är 3,7 miljoner kronor bättre än budget till följd av ett engångsbelopp i februari om 1 miljon kronor från Migrationsverket avseende tidigare perioder samt olika kategorier, nivåer och tidpunkter för de olika schablonersättningar. Detta kommer att jämma ut sig över året.

I de bifogade rapporterna presenteras detaljerad information om utfall, statistik och analys per verksamhetsområde

Handlingar i ärendet

Månadsbokslut för arbets- och företagsnämnden mars 2021

Susanne Nord
Arbetsmarknadsdirektör
Stadsledningskontoret

Thomas Kindblad
Business controller
Controllerenheten

Månadsrapport mars

Arbets- och företagsnämnden

Mar 2021

Innehållsförteckning

1	Läget i korthet	3
2	Verksamhetsresultat	4
3	Ekonomiskt resultat	5
3.1	Ekonomisk tabell.....	5
3.2	Vuxenutbildning och SFI.....	5
3.3	Arbetsmarknad	6
3.4	Ekonomiskt bistånd.....	6
3.5	Ensamkommande barn och unga	6
3.6	Flykting.....	7
3.7	Myndighetsorganisation.....	8

I Läget i korthet

Nulägesbeskrivning med anledning av pågående pandemi

Arbets- och företagsnämndens verksamheter arbetar fortsatt utifrån ett gemensamt fokus för att upprätthålla samhällskritisk och prioriterad verksamhet och förhindra smittspridning.

Både nämndens prioriterade verksamheter samt all övrig verksamhet har hittills kunnat hanteras utan leveranssvårigheter då bemanningsläget under perioden varit fortsatt gott.

Nämndens verksamheter följer upp regelbundet upp en särskilt upprättad risk- och konsekvensanalys med anledning av pågående pandemi och reviderar den vid behov utifrån förändrade allmänna och lokala rekommendationer och förutsättningar. För att långsiktigt säkra fortsatt god bemanningsgrad upprätthålls samtliga verksamheter med minimibemanning på plats i stadshuset varje dag medan övriga medarbetare i möjligaste mån arbetar hemifrån. Att prioritera och säkerställa en god arbetsmiljö, både fysiskt och psykiskt, med anledning av ökat hemarbete i dialog mellan ansvariga chefer och medarbetare kräver ett fortsatt fokus framöver.

Etableringsstöd och bosökstöd genomförs fortsatt i möjligaste mån digitalt. Drop-in-verksamheten för vuxenutbildningen i stadshuset är fortsatt omställd till vägledning via telefon två eftermiddagar per vecka. Inför övriga nödvändiga fysiska möten stäms hälsoläget av med kund. I den mån fysiska möten bokas genomförs dessa i större rum med plexiglasskydd och personalen har tillgång till skyddsutrustning.

Klassrumsundervisningen inom vuxenutbildningen är till stor del ersatt med distansundervisning sedan mars 2020. Undantaget är Sfi-Bas som sedan juli 2020 har undervisning i klassrum, men schemat är anpassat för att undvika att eleverna behöver åka kollektivt under rusningstrafik samt minska antalet timmar med flera personer i samma klassrum. Samtliga anordnare av kommunal vuxenutbildning har genom beredningsplaner påvisat hur verksamheterna bedrivs för att möta elevers olika behov i den rådande situationen. Till exempel sker undervisning och examinationer i mindre grupper och arbetsplatsförlagt lärande genomförs i den omfattning det är möjligt. Bedömningen är fortsatt att insatserna fungerar tillfredsställande med tanke på omständigheterna, men det finns frågetecken om hur denna långvariga anpassning av verksamheten ger för effekter på lång sikt.

Antalet nyansökningar om ekonomiskt bistånd är fortsatt varit högre än normalt. I motsats till tidigare månader, sedan halvårsskiftet 2020, har under mars månad en viss ökning av beviljandegraden märkts. Utvecklingen bevakas nogsamt för att följa behovet av en eventuell förstärkning av bemanningen om pandemin får långvariga effekter på arbetsmarknaden. Oförändrat konstateras att genomströmningstiden för sfi och arbetsmarknadsinsatser har ökat under pandemin.

2 Verksamhetsresultat

Övergripande mål	Fokusområde
Maximalt värde för skattepengarna	■ Individanpassade insatser mot arbete och utbildning skapar förutsättningar för egen hållbar försörjning.
Bästa utveckling för alla	■ Egen försörjning är en vinst för alla. Kommunen skapar förutsättningar till arbete, studier och eget företagande genom arbetsmarknads- och utbildningsinsatser
Attraktiva livsmiljöer i hela Nacka	■ Kommunen skapar möjligheter till etablering för alla via arbete och egen försörjning i samspel med andra aktörer i hela Nacka.
Stark och balanserad tillväxt	■ Nacka kommun växer. Kommunen skapar förutsättningar för arbetssökande att matcha arbetsgivarnas behov av kompetens.

3 Ekonomiskt resultat

3.1 Ekonomisk tabell

Verksamhet, tkr	Ack utfall 2021			Ack budget 2021				Helår budget och prognos 2021		
	Kostnader (-) Intäkter (+)	Utfall intäkter	Utfall kostnader	Utfall netto	Budget intäkter	Budget kostnader	Budget netto	Budget-avvikelse	Budget netto	Prognos netto
Grundläggande vuxenutbildning, check	435	- 2 613	-2 178	250	- 2 675	-2 425	247	- 9 600	-9 100	500
Gymnasial vuxenutbildning, check inkl lärlingsvux	9 159	- 12 956	-3 797	7 850	- 13 425	-5 575	1 778	- 27 600	-27 100	500
Svenska för invandrare, check	222	- 3 706	-3 484	825	- 4 125	-3 300	-184	- 15 100	-15 100	0
Arbetsmarknads insatser - jobbpeng	-	- 2 538	-2 538	-	- 6 444	-6 444	3 906	- 17 000	-16 000	1 000
Arbetsmarknad övriga avtal	965	- 4 190	-3 225	500	- 4 256	-3 756	530	- 18 000	-18 000	0
Ekonomiskt bistånd inkl Dödsbo och BUS handläggning	919	- 17 718	-16 799	750	- 20 275	-19 525	2 726	- 78 100	-78 100	0
Ensamkommande barn	4 750	- 3 843	907	3 975	- 3 975	0	907	-	0	0
Nyanlända flyktingar inkl bostadsförsäljning	8 849	- 5 121	3 728	8 325	- 8 325	0	3 728	-	0	0
Samhällsorientering	5	- 89	-83	-	- 146	-146	62	- 583	-583	0
Nämnd	3	- 422	-419	-	- 454	-454	35	- 1 817	-1 817	0
Myndighet och huvudmannavgifter (M&H) & OH	488	- 13 290	-12 802	-	- 13 539	-13 539	737	- 54 154	-54 154	0
Summa	25795	-66486	-40690	22475	-77 639	-55 164	14472	-221954	-219954	2000

3.2 Vuxenutbildning och SFI

Mars månads resultat för Nackas kommunala vuxenutbildning ger drygt 9,8 miljoner kronor i intäkter vilket avser såväl statsbidrag, IKE (interkommunal ersättning) som momsintäkter, att jämföras mot knappt 9 miljoner kronor i budgeterade intäkter.

Kostnaderna för mars landar på knappt 19,3 miljoner kronor, vilket ger ett netto på minus 9,5 miljoner kronor som kan jämföras med budgeterat netto, minus 11,3 miljoner kronor. Totalt ger detta ett positivt överskott på 1,8 miljoner kronor jämfört med budget för första kvartalet.

Den gymnasiala vuxenutbildningen står för den största nettoavvikelsen med plus 1,8 miljoner kronor jämfört med budget.

Grundläggande vuxenutbildningen och sfi ligger tillsammans i princip på budget med ett litet positivt

överskott.

Vi kan skönja en volymökning på sfi som sannolikt beror på sannolikt ökad genomströmningstid.

När det gäller de gymnasiala kurser går det att skönja lägre volymer, vilket förklarar den relativt stora positiva avvikelsen. Det är ännu lite för tidigt på året för att våga slå fast att detta är bestående men det kommer nog att följas den närmast tiden.

3.3 Arbetsmarknad

Ackumulerat utfall för nämndens totala kostnader för arbetsmarknadsinsatser landar på 5,7 miljoner kronor, jämför med den budgeterade nivån om närmare 10,2 miljoner kronor. Det motsvarar en positiv budgetavvikelse om cirka 4,4 miljoner kronor, varav cirka 3,9 miljoner kronor avser insatser hos kommunens jobbexperter.

Förklarande faktorer är dels lägre volymer kopplat till ett mindre mottagande av anvisade nyanlända kopplat till pågående pandemi men också generellt lägre antal nya kunder än tidigare prognostiserat. Ytterligare en faktor är eftersläpning av fakturor från jobbexperter.

3.4 Ekonomiskt bistånd

Det ackumulerade ekonomiska utfallet för verksamheten ekonomiskt bistånd till och med mars månad är minus cirka 6,4 miljoner kronor. Det motsvarar en positiv budgetavvikelse om cirka 2,7 miljoner kronor.

Det är ännu för tidigt att dra generella slutsatser av utfallet, men det har varit en långvarig trend med minskat utfall gällande ekonomiskt bistånd. En orsak kan vara den stabilitet kring arbetsätt som råder. Det är ett stort inflöde av nya ansökningar som på sikt förväntas medföra en ökad kostnad på grund av pågående pandemi. Utvecklingen följs därför noggrant.

Sammanlagt har 74 hushåll tagit emot ekonomiskt bistånd för tillfälligoendelösning under mars månad 2021, av dessa har inga hushåll tidigare haft genomgångsbostad som avslutas under mars 2021. Under mars 2021 har inga hushåll som tidigare behövt stöd med tillfällig boendelösning ordnat eget boende i eller utanför Nacka kommun.

Hittills har totalt 74 hushåll tagit emot ekonomiskt bistånd för tillfällig boendelösning under 2021, av dessa har inga hushåll tidigare haft genomgångsbostad som avslutats under året. Under 2021 har totalt fem hushåll som tidigare behövt stöd med tillfällig boendelösning ordnat eget boende i eller utanför Nacka kommun.

3.5 Ensamkommande barn och unga

Det ackumulerade ekonomiska utfallet för verksamheten ensamkommande barn och unga för mars månad är cirka 900 000 kronor, vilket motsvarar ett positivt utfall i samma nivå. Den positiva avvikelsen beror på något högre intäkter i form av statliga ersättningar än budgeterat.

Nacka kommun har vid mars månads utgång ansvar för 54 ensamkommande barn och unga, vilket är en minskning med fyra individer sedan föregående månad.

Under mars månad har ett asylsökande ensamkommande barn anvisats till kommunen. Totalt har under året två ensamkommande barn anvisats till kommunen. Ingen familjeåterförening där ett ensamkommande barn med uppehållstillstånd har återförenats med sin närmaste familj har skett under mars månad.

Differensen mellan totalt antal barn/unga i tabell 1 och tabell 2 beror på att en ungdom bor på ett särskilt ungdomshem.

Tabell 1. Status i asylprocessen och boendekommun, ensamkommande

Antal barn	Asyl-sökande	PUT	TUT	Avslag	Totalt
Nacka kommun	0 (0)	17 (19)	4 (4)	0 (1)	21 (24)
Annan kommun	2 (2)	17 (18)	13 (12)	1 (2)	33 (34)
Totalt	2 (2)	34 (37)	17 (16)	1 (3)	54 (58)

Huvudregeln är att ensamkommande barn ska placeras i anvisningskommunen. De barn/unga som enligt tabellen ovan är placerade utanför Nacka har antingen varit placerade utanför kommunen sedan ankomst eller i någon form av särskilt boende på grund av vårdbehov. Kolumnen "Avslag" avser de barn som har så kallat verkställighetshinder och är kvar i kommunens ansvar till dess de blir myndiga. (Siffror i parentes avser föregående månad.)

Tabell 2. Ensamkommande barn/unga per boendeform och planeringsprognos framåt

Boendeform	Januari	Februari	Mars	2021-06-30	2021-09-30	2021-12-31
Familjehem egna	4	4	4	2	2	2
Familjehem konsulent	10	10	12	13	15	14
HVB	1	1	0	0	0	0
HVB +	1	1	1	1	1	1
Jourhem konsulent	4	4	4	3	1	0
Jourhem egna	2	2	1	0	0	0
Stödboende -	17	17	16	14	10	12
Stödboende +	1	1	1	1	1	1
Eget boende / hyresavtal	16	16	14	16	16	12
Summa	56	56	53	52	46	42

Boendekedjan prognostiseras utifrån aktuell information och bedömning av den unges behov, mognad och ansvarstagande samt asylstatus. Andelen ensamkommande unga i boendeformen eget boende/hyresavtal ökar successivt vilket kan förklaras med ett tydligt arbete för att stödja ungdomarna på deras väg till etablering och självständighet.

3.6 Flykting

Det ackumulerade ekonomiska utfallet för verksamheten nyanlända flyktingar för mars månad är cirka 3,7 miljoner kronor, vilket är ett positivt utfall i relation till budget på motsvarande summa. Budgetavvikelsen beror på något högre intäkter i form av statliga ersättningar och något lägre kostnader än budgeterat. De lägre kostnaderna beror på att antalet nyanlända som tagits emot i kommunen varit färre än beräknat. På grund av pågående pandemi har överföringen av kvotflyktingar inte gått i planerad takt och därför kommer merparten av kvotflyktingarna att överföras till Sverige under hösten. Detta kommer att göra att kostnaderna för tomhyror kan komma att öka under kommande månader.

Under januari till mars har totalt 30 nyanlända, varav 12 barn, tagits emot på anvisning från Migrationsverket. Tretton av de nyanlända var kvotflyktingar, vilket motsvarar 43 procent.

Av de 60 personer som togs emot i Nacka kommun januari till mars 2019 har 41 flyttat till eget boende, varav 7 personer har hittat boende i Nacka kommun. Ett hushåll har beviljats och bor i tillfälligt boende.

3.7 Myndighetsorganisation

Det ekonomiska utfallet för myndighetsorganisationen i februari månad är minus cirka 12,8 miljoner kronor, vilket motsvarar ett positivt utfall på cirka 740 000 kronor jämfört med budget.

Upphandling
Entreprenörsutbildning unga
en sommarutbildning

7

AFN 2020/121

Arbets- och företagsnämnden

Upphandling av entreprenörsutbildning för unga - en sommarutbildning

Informationsärende

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden noterar informationen till protokollet

Ärendet

Upphandlingen av Entreprenörsutbildning för unga- en sommarutbildning annonserades mellan den 9 november 2020 och den 11 december 2020. Totalt inkom 5 anbud. Efter att tilldelning skett ansökte en anbudsgivare den 28 december 2020 om överprövning av upphandlingen och yrkade att upphandlingen skulle rättas på så sätt att anbudsgivarens anbud skulle antas istället för den anbudsgivare som tilldelats kontraktet. Mot bakgrund av överprövningen har kommunen ånyo granskat både de anbud som inkom i upphandlingen och den utvärderingsmodell som tillämpats. Den förnyade granskningen visade att utvärderingsmodellens utformning gjorde det svårt att tilldela en rättvis poängsättning inom varje enskilt område.

Av denna anledning beslutade Arbets- och företagsnämnden ordförande med stöd av 6 kap. 39 § kommunallagen och punkten 4.1 i arbets- och företagsnämndens delegationsordning den 19 januari 2021 att avbryta upphandlingen. Nämnden avser att annonsera upphandlingen på nytt under 2021.

Pia Stark
Enhetschef
Arbets- och etableringsenheten

Johanna Åslund
Inköpare
Inköpsenheten

Kommunövergripande plan för att motverka hemlöshet

8

AFN 2021/58

2021-03-30

TJÄNSTESKRIVELSE
Dnr AFN 2021/58

Arbets- och företagsnämnden

Motion - Kommunövergripande plan för att motverka hemlöshet

Motion den 13 november 2020 av Tomas Ottosson och Fredrik Holmqvist (V).

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden föreslår att:

- Kommunfullmäktige avslår förslaget i motionen då nämnden har ett pågående arbete som avser att motverka hemlöshet.
- Motionen är med detta färdigbehandlad.

Sammanfattning av ärendet

Arbets- och företagsnämnden föreslår kommunfullmäktige att avslå motionen.

Motionärerna föreslår att Nacka kommun upprättar en kommunal övergripande handlingsplan med en nollvision som mål, dvs ingen Nacka medborgare ska behöva leva i hemlöshet.

Motionären menar att Nacka kommun är en rik kommun och har ett ansvar för att de medborgare som lever i hemlöshet ska få det stöd de behöver för att få ett hem och ett drägligt liv.

Arbets- och företagsnämnden bedömer inte att det finns ett behov av att införa en handlingsplan på kommunövergripande nivå som motverkar hemlöshet. Kommunen har inte en skyldighet att förmedla bostäder åt medborgarna. Under särskilda omständigheter kan en bostad beviljas för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen. Utöver detta erbjuder nämnden olika stödinsatser för att motverka hemlöshet.

Förslagen i motionen

Förslaget i motionen är att Nacka upprättar en kommunal övergripande handlingsplan där ingen Nacka medborgare ska behöva leva i hemlöshet. Kartläggningen ska ligga till grund för en årlig utvärdering och anpassning av stödet till de hemlösa efter rådande situation. Planen ska följas upp varje år med en kartläggning av antalet hemlösa.

Bakgrund

Under november 2019 genomfördes en hemlöshetskartläggning i samverkan mellan sociala omsorgsprocessen samt arbets- och företagsnämndens verksamheter. Av den hemlöshetskartläggning framgår att det finns 507 personer i hemlöshet i Nacka.

Kommunen har enligt socialtjänstlagen skyldighet att tillförsäkra medborgarna en skälig levnadsnivå, vilket under vissa omständigheter kan inkludera en bostad. Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att människor som bor eller vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. För att få rätt till bistånd krävs att den sökande inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Reglerna i socialtjänstlagen innebär att var och en i första hand är skyldig att försörja sig själv och sin familj inom ramen för sin förmåga. I detta ingår också ansvar för att ordna bostad, vilket innebär att den bostadslöse själv får söka bostad via bostadsförmedling, bostadsföretag, andrahandsförmedlingar eller på annat sätt försöka ordna sin bostadssituation.

Ansvaret för bostadsförsörjning för det som gemensamt kallas sociala behov är i Nacka kommun delat mellan socialnämnden och arbets- och företagsnämnden. Arbets- och företagsnämnden ansvarar för fullgörande, uppföljning samt utvärdering av uppgifter som enligt lag eller författning ankommer på socialnämnd eller annars åligger kommunen avseende mottagande av flyktingar, inkluderande ensamkommande barn och ungdomar. Det innebär att kommunens skyldigheter enligt lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen) som trädde i kraft den 1 mars 2016 ligger inom arbets- och företagsnämndens ansvarsområde.

Arbets- och företagsnämnden ansvarar även för tillfälligt boende enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen för den enskilde som bedöms vara berättigad till ekonomiskt bistånd.

Barnperspektiv

Föräldrar har huvudansvaret för att säkerställa nödvändiga levnadsvillkor för sina barn och ansvarar för att barnens behov och rättigheter blir tillgodosedda. Föräldraansvaret omfattar bland annat rättigheter och skyldigheter i samband med omsorgen om barnets person och egendom, till exempel frågor som rör vårdnad om barn, barn boende, umgänge med barn och förmyndarskap.

Trygghet och kontinuitet är av grundläggande betydelse för ett barns utveckling. I de fall barn är berörda är det viktigt att tillfälliga boendelösningar blir så kortvariga som möjligt. Och att familjer som inte kan ordna sin boendesituation på egen hand får stöd och hjälp att hitta ett mer långsiktigt boende.

Enhetens utredning och bedömning

En hemlöshetskartläggning genomfördes under 2019 inom de enheter som ingår i den sociala omsorgsprocessen samt enheterna under arbets- och företagsnämnden.

Hemlöshetskartläggningen utfördes på uppdrag av socialnämnden och färdigställdes under 2020. Kartläggningen gällde vuxna som ingick i Socialstyrelsens fyra hemlöshetskategorier under mätperioden 15–16 november 2019. I genomförd kartläggning har ingen närmare undersökning gjorts på antalet barn eller på barnens situation, men frågan om det finns barn som är påverkade av den vuxnes hemlöshet ingick i genomförd kartläggning.

Kommunen är enligt Bosättningslagen ansvarig för att nyanlända nackabor med uppehållstillstånd som anvisas får en bostad.

Dessa stödinsatser erbjuder Arbets- och företagsnämnden den enskilde idag:

- **Genomgångsbostad** - Bosättningslagen innebär att alla kommuner är skyldiga att ta emot nyanlända som beviljats uppehållstillstånd. Genomgångsbostaden erbjuds de nyanlända som anvisas till Nacka i två år. Vidare erbjuds målgruppen praktiskt etableringsstöd i vardagen samt stöd i att söka eget långsiktigt boende efter de två åren.
- **Tillfälligt boende** - I de fall medborgaren beviljas detta är det angeläget att denna typ av boende blir så kortvarigt som möjligt samt att familjer som inte kan ordna sin boendesituation på egen hand får stöd i att hitta ett mer långsiktigt boende. Även denna målgrupp erbjuds stöd i att söka eget långsiktigt boende.
- **Ensamkommande** - ensamkommande barn och unga erbjuds en boendelösning fram till den dag de fyller 21 år. Kommunen har flera boendelalternativ att erbjuda, som till exempel familjehem, hem för vård eller boende, stödboende och träningslägenheter. Boendeformen anpassas individuellt för varje barn eller ungdom.
- **Bosök** - Praktisk information och stöd på vägen till att söka eget boende på bostadsmarknaden. Denna insats erbjuds både nyanlända samt de medborgare som beviljats ett tillfälligt boende.
- **Case Manager** – stödet riktas främst till personer med psykisk ohälsa, beroendeproblematik, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, flera sjukdomstillstånd eller personer som har behov av hjälp med samordning av insatser mellan olika myndigheter. Insatsen finns både inom arbets- och företagsnämndens och socialnämndens ansvar.
- **Kommunvägledare** – möter språksvaga och nyanlända i receptionen för att hjälpa dem i etableringsprocessen och guida dem genom kommunens tjänster.

Utöver ovan nämnda insatser erbjuder Nacka Kommun även medborgaren detta stöd:

- **Egna medel** - Om en medborgare har utmaningar med ekonomin och har till exempel oförmåga att sköta månatliga betalningar finns hjälp via Egna medel.
- **Vräkningsförebyggande** - Målet är att medborgaren ska behålla sin bostad och hitta lösningar så att inte samma situation uppstår igen. Tolk bokas vid behov.
- **Vardagsstöd** - Beviljas till den som bor i socialt kontrakt, riskerar att bli skuldsatt och behöver hjälp för att klara av vardagsekonomi. Hjälpen kan även inkludera stöd i hur en lägenhet praktiskt sköts för att förhindra att skador uppstår. Insatsen innefattar även ett uppsökande arbete för att förhindra avhysningar på ordinarie bostadsmarknad.
- **Budget- och skuldrådgivning** - medborgaren får hjälp med att upprätta en budget, stöd och råd i en skuldsituation, förhandla om en avbetalningsplan samt stöd och råd inför en skuldsaneringsansökan och under hela skuldsaneringen.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget till beslut medför inte några ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Barn saknar ofta kunskap om sina rättigheter och kan därmed inte själva tillgodose sina intressen eller utkräva sina rättigheter. Barnkonventionen blev svensk lag 1 januari 2020 och är ett av de viktigaste verktygen för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses.

Barn är en prioriterad målgrupp i kommunens alla insatser och barnperspektivet beaktas alltid vid behovsbedömningen. Kommunen är särskilt uppmärksam på barns behov vid ostabila boendeförhållanden då de är extra utsatta.

Handlingar i ärendet

Bilaga 1. Motion - ”Kommunövergripande plan för att motverka hemlöshet”, den 13 november 2020 av Vänsterpartiet.

Pia Stark
Enhetschef
Arbets- och etableringsenheten

Juliette Haddad
Utvecklingsledare
Arbets- och etableringsenheten

Kommunövergripande plan för att motverka hemlöshet

2020.11.13

Hemlöshet är en situation där man som individ av olika anledningar är exkluderad från den vanliga bostadsmarknaden. Antingen har man ekonomiska problem eller så finns det andra orsaker till hemlösheten. Inom verksamheter som Äldrenämnden, Socialnämnden samt Arbets och företagarnämnden ansvarar för möter vi personer i hemlöshet. Nacka kommun är en rik kommun och har ett ansvar för att de Nackabor som lever i hemlöshet ska få det stöd de behöver för att få ett hem och ett dragligt liv.

Nacka har under september 2019 – presenterad för socialnämnden oktober 2020 – redovisat en kartläggning av antalet hemlösa i Nacka kommun. Av den framgår att 507 personer angavs som hemlösa utifrån de fyra kriterier som socialstyrelsen använder när de definierar hemlöshet. Av kartläggningen framgår att huvuddelen av de som var hemlösa hade ekonomiska hinder som huvudsakliga problem, följt av psykisk störning/sjukdom, beroendeproblematik, intellektuell funktionsnedsättning, skyddsbehov samt kroppsligt eller fysiskt funktionshinder.

Vänsterpartiet yrkar:

- att* Nacka upprättar en kommunal övergripande handlingsplan med en nollvision som mål, dvs ingen Nacka medborgare ska behöva leva i hemlöshet.
- att* planen skall följas upp varje år med en kartläggning av antalet hemlösa.
- att* kartläggningen ligger till grund för en årlig utvärdering och anpassning av stödet till de hemlösa efter rådande situation.

Vänsterpartiet Nacka

Tomas Ottosson

Fredrik Holmqvist

Utvärdering Sfi Bas och beslut om att avsluta insatsen

9

AFN 2020/149

2021-04-19

TJÄNSTESKRIVELSE
Dnr AFN 2020/149

Arbets- och företagsnämnden

Utvärdering Sfi Bas och beslut om att avsluta insatsen

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden beslutar att avsluta insatsen Sfi Bas inom den kommunala vuxenutbildningen från och med 31 oktober 2021.

Sammanfattning av ärendet

Sfi (svenska för invandrare) Bas är en insats för personer med ingen eller kort utbildningsbakgrund. Sfi Bas har under hösten 2020 utvärderats av Nacka kommun. Av utvärderingen framgår att eleverna är nöjda med insatsen och att anordnaren för Sfi Bas har engagerade lärare. Det finns dock inga påvisbara fördelar med att ha ett fast upplägg på det vis som Sfi Bas är utformat. Förslaget är därför att avsluta Sfi Bas och istället erbjuda sfi i kombination med orienterings- och/eller nationella kurser inom kundvalet kommunal vuxenutbildning vilket möjliggör individanpassning, konkurrensneutralitet och tydligare villkor för ersättning.

Ärendet

Sfi Bas är en insats som har funnits i Nacka vuxenutbildning sedan hösten 2017. Insatsen levereras utifrån en överenskommelse med Storsthlm, ett förbund som ägs av Stockholms läns kommuner. Nacka kommuns utvärdering av Sfi Bas genomfördes delvis som en följd av att överenskommelsen avslutades i juni 2020 efter beslut fattat av förbundet Storsthlm (bilaga 1). Utvärderingens huvudsakliga syfte har varit att utifrån kvalitativa och kvantitativa resultat ge förslag på förändringar för ökad kvalitetssäkring genom individanpassning, tydligare studieplanering och uppföljning av elevernas progression. Underlag har samlats in genom intervjuer med elever och lärare. Intervjuerna ger en bild av det som fungerar väl, det som kan behöva utvecklas inom insatsen samt vilka behov eleverna inom insatsen har. De kvantitativa utfall som presenteras i utvärderingen syftar till att tydliggöra målgruppens förutsättningar samt elevernas resultat.

Bakgrund Sfi Bas

Sfi Bas är svenska för invandrare (sfi) för personer med ingen eller mycket kort utbildningsbakgrund. Förutom svenska innehåller insatsen vardagsmatematik, omvärldskunskap, hälsa, digital kompetens och arbetsmarknadsintroduktion. Modersmålsstöd finns tillgängligt under delar av insatsen.

Sfi Bas initierades som projekt 2013 i ett samarbete mellan flera av länets kommuner och med ett regionalt finansiellt stöd för samordning. Efter ett år blev projektet Sfi Bas

en ordinarie verksamhet med interkommunal överenskommelse. Sfi Bas är inspirerat av liknande verksamhet i Norge (Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2018:16 *Sfi Bas En grundutbildning för kortutbildade Utvärdering 2018*, s. 11).

Sfi Bas-överenskommelsen från 2015 var en regional överenskommelse om samverkan kring Sfi Bas. Överenskommelsen innebar i korthet att några kommuner, så kallade "Bas-noder", anordnade utbildningen och övriga kommuner gavs möjlighet att köpa platser åt sina elever via Interkommunal ersättning (IKE). Nacka var från och med hösten 2017 en av de kommuner som erbjöd Sfi Bas inom överenskommelsen. Övriga kommuner erbjöd denna insats inom ramen för den egna region medan Nacka erbjuder insatsen genom en auktoriserad anordnare.

Under 2018 utvärderade Sweco på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm insatsen Sfi Bas (se bilaga 2). Som en följd av utvärderingens resultat och efterföljande diskussion valde Storsthlm att avsluta Sfi Bas-överenskommelsen i juni 2020. Motivering till beslutet var att överenskommelsen inte har någon praktisk betydelse för genomförandet av insatsen. Sfi Bas är inte heller en så omfattande insats, i elevantal och innehåll, för att motivera en regional överenskommelse mellan kommunerna. Vid tidpunkten för detta beslut var endast Järfälla och Nacka nodkommuner.

Tidigare utvärdering av Sfi Bas

Under 2018 genomfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm och inom ramen för jämställd regional tillväxt en utvärdering av Sfi Bas i fem av länets dåvarande 15 kommuner som ingick i överenskommelsen (se bilaga 2). I utvärderingen har rektorer, personal och elever intervjuats och statistiska uppgifter har samlats in för att skapa en så heltäckande beskrivning av Sfi Bas som möjligt. Nacka kommuns utvärdering under september 2020 har utgått ifrån ett liknande upplägg.

Slutsatserna av utvärderingen som presenteras i Länsstyrelsens rapport 2018:16 är sammanfattningsvis att Sfi Bas är en välfungerande verksamhet med engagerad personal och nöjda elever. Utvärderingen har dock inte kunnat uppmäta vilka studieresultat Sfi Bas har givit. Sfi Bas ligger enligt utvärderingen i linje de framgångsfaktorer som lyfts i tidigare forskning och Skolverkets behovsanalyser för målgruppen. Ett problem som lyfts fram av kommunerna som ingått i utvärderingen är en bristande samverkan med Arbetsförmedlingen. Detta har lyfts fram som problematiskt då Sfi Bas är starkt beroende av att Arbetsförmedlingen anvisar inom etableringsuppdraget och inte avbryter insatsen för tidigt.

I rapporten framgår att Sfi Bas inte når en tillräckligt stor del av målgruppen vilket delvis beror på bristande information och marknadsföring av insatsen. Vidare konstateras i utvärderingen att andra kommuner dragit sig ur överenskommelsen på grund av att kostnaderna för Sfi Bas anses vara för stora. Sfi Bas är dyrare än sfi-kurser, men enligt utvärderingen skulle en förbättrad marknadsföring av insatsen bättre kunna påvisa vad man får för pengarna och därmed skulle elevinflödet från andra kommuner kunna öka.

I utvärderingens rapport framgår att den praktiska betydelsen av överenskommelsen för Sfi Bas är försumbar då huvuddelen av eleverna inom Sfi Bas kom från nodkommunerna själva och andra kommuner som inte var med i överenskommelsen. Många kommuner erbjuder även andra typer av insatser för målgruppen.

Andra kommuners upplägg av sfi för kortutbildade

Nacka kommun har ställt frågor om upplägget för sfi för kortutbildade till fyra kommuner och en samverkansorganisation. Svaren på dessa frågor redovisas nedan.

Stockholms stad har i sina svar till Nacka kommun uppgivit att kommunen har ett specialupplägg som kallas Sfi Grund och omfattar sfi-kurserna 1A och 1B. Upplägget startades i Stockholms stad för att täcka behovet för de personer som omfattas av utbildningsplikten. Utbildningsplikten omfattar personer som är nya i Sverige och som deltar i etableringsprogrammet samt har en kort utbildning och som Arbetsförmedlingen bedömer inte kommer kunna få arbete under tiden i etableringsprogrammet på grund av kort utbildning. Sfi Grund är heltidsstudier om 30 timmar per vecka där det ingår sfi, samhällskunskap, matematik och friskvård samt orienteringskurserna studie- och yrkesorientering, grundläggande digital kompetens, studiehandledning på modersmål och introduktion till olika kunskapsområden. Orienteringskurserna anpassas efter gruppens och individernas behov och förutsättningar.

Linköpings kommun uppger att de har ett projekt startat där ett urval av de elever som läser på studieväg 1 ska ges möjlighet till heldagsaktivitet. Upplägget är en kombination med halvdag sfi-studier och halvdag praktisk utbildning. Eleverna erbjuds även en orienteringskurs i grundläggande digital teknik. Eleverna kommer även erbjudas studier med modersmålsstöd inom ramen för dessa kurser och andra orienteringskurser är under planering.

Kunskapscentrum nordost (KCNO), där kommunerna Danderyd, Täby, Vallentuna, Vaxholm och Österåker ingår, anger att de under 2020 infört ett nytt upplägg för kortutbildade elever och erbjuder sfi 1A och 1B på heltid och möjlighet att kombinera sfi-kurserna 1C och 1D med orienteringskurser.

Växjö kommun uppger i sina svar att kortutbildade elever erbjuds kurserna sfi 1A och 1B och att kommunen har några orienteringskurser kopplade till denna utbildning.

Botkyrka kommun redogör för ett upplägg med sfi-kurserna 1A och 1B utan orienteringskurs eller annan insats kopplad till undervisningen i svenska. Botkyrka arbetar med längre kartläggningssamtal mellan tjänstemän från huvudmannen och den sökande. I dessa samtal kartläggs skolbakgrund, yrke, arbetslivserfarenheter, mål i framtiden, språk (språk omfattar inte nödvändigtvis modersmål utan det starkaste skriftspråket) etcetera. Antal år i skola har enligt Botkyrka kommun visat sig vara missvisande då sökande kan ha varit inskriven i skolan en längre tid men inte deltagit i undervisningen i någon större utsträckning. Om kartläggningen visar att den sökande har en mycket begränsad skolgång görs ytterligare en kartläggning av kunskaper och

förmågor samt testning av vad den sökande har för läs- och skrivkunskaper. Utifrån dessa resultat placeras eleven i sfi-kurs 1A eller 1B.

Sammanfattningsvis kan sägas att kommunerna valt olika upplägg kring sfi för kortutbildade och att arbetet kring att utveckla den fortgår i många kommuner. Det som framgår som framgångsrecept i utvärderingen av Sfi Bas från 2018 är bland annat att utgå från elevens erfarenheter, arbeta i mindre elevgrupper med fokus på språkkunskaper och språkstöd. Att kombinera sfi-kurser med praktiska kunskaper har lyfts som framgångsrikt i intervjuer med lärare in Sfi bas i Nacka kommun. Att öka elevernas undervisningstid i skolan genom att kombinera sfi med behovsanpassad utbildning är enligt denna utvärderings bedömning ett bra upplägg för både stärkta språkkunskaper i svenska samt stärkt självständighet och etablering.

Utvärdering Sfi Bas i Nacka kommun

I utvärderingen intervjuades 18 av 29 elever och tre av fyra lärare inom Sfi Bas. Intervjufrågorna redogörs för i bilaga 1. Intervjuerna har varit semistrukturerade med öppna frågor och följdfrågor. Frågorna fokuserar på områdena: jämställdhet, behovsanpassning, tillvaratagande av erfarenheter och förutsättningar för lärande. Svaren har nedtecknats i sammanställd form och inte ordagrant under intervjun och eleverna har fått svaren upplästa och godkänt dem efter avslutad intervju. Eleverna har även informerats om att svaren är anonyma och endast kommer att användas i Nacka kommun för utveckling av kommunal vuxenutbildning för de med kort skolgång. Ett språkstöd har genom tolkning vid behov stöttat språkförståelsen under intervjuerna.

De kvantitativa mått som utvärderingen omfattar avser perioden 1 januari 2018 till och med 31 augusti 2020. Vissa kvantitativa resultat har insamlats vid utvärderingens intervjuer med elever, vilket redovisas i sammanställningen i tabell 1.

Målgruppen

Eleverna inom Sfi Bas är en heterogen grupp med mycket olika bakgrund men med det gemensamma att de har ingen eller mycket kort utbildningsbakgrund. Den största andelen av eleverna har befunnit sig i Sverige en kortare tid och 89 % ingår i Arbetsförmedlingens etableringsprogram för nyanlända invandrare, vilken vanligtvis varar i två år.

Tabell 1 Målgruppen elever inom Sfi Bas 2018-01-01 2020-08-31

Mätning	Antal/Andel
Antal IKE elever	0
Antal elever	184
Elever - andel kvinnor	72,9 %
Andel elever inom etableringsprogrammet	89 %
Antal i ålder* 20–29	21
Antal i ålder 30–39	24
Antal i ålder 40–49	35

Antal i ålder 50–59	17
Skolgång** andel som gått i skolan 0 år	56%
Skolgång andel som gått i skolan 1–3 år	33%
Skolgång andel som gått i skolan 4–6 år	11%

* Uppgifter exkluderade för en elev på grund av sekretess

**Kartlagt i Nacka kommuns intervjuer med eleverna vid utvärderingen av Sfi Bas.

Resultat

Sammanställningen av intervjuerna med eleverna visar att de är mycket nöjda med Sfi Bas. Det som framhålls som särskilt bra är lärarnas pedagogik och bemötande. Ingen av eleverna vill byta skola utan alla vill fortsätta sina studier vid skolenheten, ett önskemål som skolan i nuläget inte kan tillgodose då skolan inte erbjuder efterföljande sfi-kurser. Nacka kommun har en dialog med samtliga anordnare inom kundvalet om elevernas önskemål kring kontinuitet i sin utbildning.

Intervjuerna med lärarna inom Sfi Bas visar att de har olika utbildningsbakgrund där den gemensamma nämnaren är språk; tolk- och översättarutbildning, språk- och litteraturvetenskap. Lärarna uppger att de har erfarenhet av bland annat tidigare undervisning av nyanlända, översättningsarbete och arbetsmarknadsinsatser. Endast en lärare inom Sfi Bas har svensk lärarutbildning. Lärarna har ett enhetligt arbetssätt med svenskundervisning och praktiska moment i både större och mindre grupper. Under pandemin har utbildningen anpassats genom att klasserna delvis fått klassrumsundervisning och delvis hemuppgifter, detta för att minska antalet elever i klassrummen och därmed smittspridningen av covid-19. Nacka kommun och anordnaren har bedömt att eleverna vid Sfi Bas inte har förutsättningarna för att tillgodogöra sig utbildningen enbart via distansundervisning.

Elevernas upplevelse

I intervjuerna med eleverna inom Sfi Bas uppger 13 av 18 att de haft en språkstödjare i klassrummet. Språkstödjaren var i tre av dessa fall den ordinarie läraren som genom sina språkkunskaper översätter vid behov. Eleverna som haft språkstödjare upplever överlag att de fått bra hjälp både individuellt och i grupp, flera uppger att de även fått hjälp utanför klassrummet med översättning av myndighetsblanketter och liknande. Tio av 18 elever svarar att de hade behövt mer hjälp av språkstödjare för att lättare lära sig.

På intervjufrågorna kring insatsens innehåll, utöver sfi, svarar endast två av 18 att de haft någon form av arbetsmarknadsintroduktion i klassrummet. Flera av eleverna uppger dock att Nacka kommun varit i kontakt med dem för att diskutera möjligheten till arbete eller praktik. Ingen elev uppger att gjort studiebesök på en arbetsplats. Pandemin har dock varit en försvårande omständighet för att göra studiebesök.

Samtliga elever uppger att den samhällsorienterande undervisningen inte getts inom ramen för Sfi Bas utan att de fått utbildning om svenska förhållanden, jämställdhet etcetera inom ramen för samhällsorienteringen som ges av Centrum för samhällsorientering.

Av de 18 intervjuade eleverna uppger åtta att de fått undervisning om hälsa inom ramen för Sfi Bas. Eleverna uppger att de inom Sfi Bas lärt sig om vikten av motion och varierad kost, samt hur man tar kontakt med vården i Sverige. De uppger även att de fått lära sig om åtgärder för att minska smittspridning av covid-19. Av de elva elever som anger att hälsa inte ingått i klassrumsundervisningen anger tre att de fått information om hälsa via samhällsorienteringen.

Tre av 18 elever anger att de inte fått undervisning i vardagsmatematik. De 14 som anger att de fått lära sig vardagsmatematik nämner att de fått lära sig siffror och tal, klockan, läsa tidtabeller samt addition och subtraktion.

Samtliga elever är nöjda med sin lärare och undervisningen. Samtliga 18 uppger att de fått bra hjälp från sin lärare. På frågan kring hur elevernas erfarenheter tillvaratas i undervisningen svarar åtta av 18 att de fått berätta om sin egen skol- och yrkesbakgrund samt vilka erfarenheter de har i övrigt. Samtliga 18 uppger att de trivs i skolan och vill fortsätta sin utbildning på vid den skolenhet de nu går på.

Elevernas behov

Det stora flertalet av de intervjuade eleverna är nöjda med Sfi Bas och det stöd som ges. Eleverna uttrycker att klassrumsundervisningen, kontakten med läraren och det stöd som ges från lärare och språkstöd är mycket positivt för undervisningen. Många av eleverna berättar om att de innan de började Sfi Bas inte kunde läsa eller skriva men att de nu kan detta. Eleverna uttrycker ett behov av mer hjälp av språkstödjare och mer matematikundervisning. Några uttrycker en önskan om tydligare efterlevnad av ordningsregler i klassrummet. Två av eleverna önskar en snabbare studietakt eller kompletterande insats såsom arbetspraktik/arbetsplatsträning för att ges fler aktivitetstimmar.

I intervjuerna med lärarna lyfts att eleverna har behov av praktiska moment vilka ofta ges som hemuppgifter men även genomförs i skolan. Dessa praktiska moment är oftast kopplade till elevernas vardag och förståelse för sin omgivning. Lärarna poängterar också vikten av att fokusera på det svenska språket som grund för övrigt lärande. Att ha små undervisningsgrupper om maximalt 10 elever är även ett framgångsrecept enligt lärarna. Flera av eleverna anser också att de mindre elevgrupperna, till följd av omställningen på grund av pandemin, varit positivt för inläring och arbetsro, men två av eleverna uppgav att undervisningen är bättre i större klasser.

Lärarna lyfter även att eleverna ofta har många hinder för att kunna fokusera på skolgången. Dessa hinder är bland annat psykisk och fysisk ohälsa, bostadslöshet och försörjningsproblem. Lärarna är ofta de personer som eleverna vänder sig till med problem som inte är kopplade till undervisningen utan handlar om kontakter med myndigheter, vård etcetera.

Progression och betyg

Av de elever som får betyg i Sfi 1A och 1B inom Sfi Bas har samtliga uppnått betyg inom en period på 52 veckor. Målet för insatsen är att betyg ska nås i både sfi 1 A och

1B inom totalt 34 veckor. Andelen elever som gör avbrott i kurserna överstiger 30 procent samtliga år, se tabell 2. Denna nivå på avbrott är dock lägre än det samlade resultatet för avbrott inom sfi i Nacka kommun, vilket under 2020 var 49 procent. Avbrottsorsakerna i övriga studievägar inom sfi omfattar dock även arbete, vilket oftast inte gäller avbrottsorsak inom Sfi Bas.

Den undervisning som ges utöver sfi inom Sfi Bas består inte av nationella kurser, utan är ett upplägg som Sfi Bas-överenskommelsen i Storsthlm omfattade. Därmed kan eleverna inte få betyg i dessa delar av insatsen. Då dessa inte är nationella kurser finns inte heller kursplaner för att säkerställa likvärdighet i utbildning och progression.

Tabell 2 Resultat Sfi Bas 2018-01-01 2020-08-31

År	Antal elever	Med betyg andel i %	Avbrott andel i %	Ej startat kurs andel i %
2018	45	67	31	2
2019	113	55	36	9
2020	26	62	35	3

Ersättning

Den månatliga ersättningen per elev och månad inom Sfi Bas är 9 377 kronor inklusive 6 procent moms. Sedan 1 januari 2018 till och med 31 augusti 2020 har Sfi Bas kostat 7,9 miljoner inklusive 6 procent moms. Den genomsnittliga tiden för elever i pågående insats är 10 månader, det vill säga kostnaden är totalt 93 770 kronor per elev. Vid jämförelse med checkbelopp inom sfi (inom reguljär kommunal vuxenutbildning) är kostnaden för 1A 21 450 kronor per elev och för 1B 16 932 kronor per elev. Orienteringskurser på grundläggande nivå har ett checkbelopp på 45,9 kronor per verksamhetspoäng vilket som mest motsvarar 9 180 kronor per kurs. Nationella kurser på grundläggande nivå har ett checkbelopp på 52,4 kronor per verksamhetspoäng vilket som mest motsvarar 10 480 kronor per kurs.

Kundval och konkurrensneutralitet

Nacka kommuns vuxenutbildning är sedan 2005 ett kundval. Sfi ingår i skolformen kommunal vuxenutbildningen sedan 2016 och omfattas därmed även av kundvalet i Nacka kommun. Sfi Bas är som beskrivits en överkommen insats och ingår inte i något kundval. Detta har inneburit att endast en anordnare tillhandahåller denna insats för de med ingen eller kort utbildning i Nacka kommun.

Genom att avsluta Sfi Bas som insats och istället erbjuda nationella kurser och orienteringskurser för målgruppen ingår utbildningen i Nacka kommuns kundval för

kommunal vuxenutbildning. Därmed möjliggörs konkurrens då samtliga anordnare som vill och har betygsrätt kan erbjuda kurserna.

Analys

Den sammanvägda bedömningen av Nacka kommuns utvärdering av Sfi Bas visar att eleverna är nöjda med insatsen och att Sfi Bas har engagerade lärare. Det finns dock inga påvisbara fördelar med att ha ett fast upplägg på det vis som Sfi Bas är utformat.

Utvärderingen av Sfi Bas och Skolinspektionens Kvalitetsgranskning av sfi under 2018 identifierar att sfi behöver individanpassas för att tillgodose de enskilda elevernas behov och förutsättningar.

Ett kursupplägg med enbart nationella kurser tillgodoser individens behov av utbildning vilket Sfi Bas med fast upplägg inte kan. Genom ett upplägg med sfi 1A, 1B med kompletterande orienteringskurser eller grundläggande kurser utifrån behov ges en skraddarsydd utbildning för eleven. Genom att tillhandahålla endast nationella kurser ges en ökad tydlighet i vad eleven ska tillskansa sig för kunskaper, då dessa kurser utgår från läro- och kursplan och ger eleven betyg. Det är en förutsättning för vidare studier. Utbildningsinnehållet i Sfi Bas ingår, utöver sfi, inte i det nationella kursutbudet och omfattas därmed inte heller av läro- eller kursplan eller betygssättning.

Ett upplägg med sfi och orienteringskurser och/eller nationella kurser ger möjlighet till en större träffsäkerhet i att möta den enskilde elevens behov av utbildning då dessa kurser omfattar en grundläggande utbildning. Orienteringskursen kan ge nyanlända och flerspråkiga elever modersmålsstöd, studiehandledning, studieteknik, grundläggande digital kompetens, grundläggande kunskaper om arbetsliv och arbetsmarknad i Sverige med mera. Grundläggande kurser motsvarar det som ingår i svensk grundskola. Dessutom kan eleven erbjudas en studieomfattning som kan individanpassas.

Kontinuitet för eleverna är viktig och av utvärderingen framgår att samtliga elever som intervjuats vill gå kvar på samma skolenhet efter avslutad 1B, detta har inte varit möjligt då anordnaren för Sfi Bas inte i nuläget tillhandahåller efterföljande kurser. Med ett upplägg av endast sfi 1A och 1B i kombination med orienterings-, grundläggande- och yrkeskurser ges eleven större möjlighet att fortsätta på sin valda skolenhet och stärka sin ställning på arbetsmarknaden.

Genom att erbjuda Sfi Bas i nuvarande utformning finns endast en anordnare för eleverna att välja på, med andra ord omfattas inte insatsen av kundval eller en konkurrensneutralitet. Genom att avsluta Sfi Bas och istället erbjuda kortutbildade sfi 1A och 1B i kombination med orienteringskurser och/eller nationella kurser ges samtliga anordnare möjlighet att erbjuda kommunal vuxenutbildning till målgruppen inom ramen för kundvalet. Dessutom blir villkoren för ersättning tydligare eftersom varje orienteringskurs och nationell kurs har ett fast checkbelopp och följer den ersättningsmodell som gäller för aktuell del av skolformen. På detta sätt får både Nacka kommun och anordnare enklare att prognostisera kostnader och resursplanera.

Nacka kommun ser även vikten av att eleverna får betyg i de nationella kurser som de studerar och inte endast i sfi-kurserna 1A och 1B, vilket nuvarande upplägg innebär. På detta sätt studerar samtliga elever i Nacka vuxenutbildning på samma villkor vilket ökar likvärdigheten i utbildningen och tydliggör förväntad progression för eleverna.

Med grund i ovanstående analys föreslås att insatsen Sfi Bas läggs ner den 31 oktober 2021. Detta ger anordnaren sex månaders uppsägningstid från beslutsdatum. Eleverna i Sfi Bas kan efter insatsens avslut fortsätta sin utbildning i de kurser som finns i kundvalet kommunal vuxenutbildning.

Ekonomiska konsekvenser

Genom att avsluta Sfi Bas och istället erbjuda kortutbildade aktuella sfi-kurser i kombination med orienteringskurser och/eller nationella kurser tydliggörs villkoren för ersättning då varje orienteringskurs och nationell kurs har ett fast checkbelopp och följer den ersättningsmodell som gäller för aktuell del av skolformen. På detta sätt får både Nacka kommun och anordnare enklare att prognostisera kostnader och resursplanera.

Konsekvenser för barn

Genom att istället för Sfi Bas erbjuda kortutbildade aktuella sfi-kurser i kombination med orienteringskurser och/eller nationella kurser möjliggörs individanpassning och tydlighet i utbildningens innehåll och mål. Därmed kan eleverna stärka sin väg mot egen försörjning genom studier, arbete eller eget företagande. Att personer med barn når egen försörjning är en vinst både för de vuxna och de barn som ingår i hushållet.

Handlingar i ärendet

Bilaga 1 Tjänsteskrivelse Sfi Bas, avslutande av överenskommelsen

Bilaga 2 Sfi Bas En grundutbildning för kortutbildade Utvärdering 2018

Bilaga 3 Intervjuguide och intervjufrågor

Jen Holmberg
Rektor tillika skolchef
Utbildningsenheten

Nina Bäckström
Kvalitetsutvecklare
Arbets- och etableringsenheten

Patrik Marinilli

Styrelsen
2020-06-04

Sfi Bas, avslutande av överenskommelsen

Förslag till beslut

Sfi BAS-överenskommelsen avslutas och upphör att gälla.

Sammanfattning

Sfi Bas är en grundutbildning för målgruppen invandrade personer som är analfabeter eller kortutbildade. Sfi Bas-överenskommelsen från 2015 avser samarbete mellan kommuner med där så kallade noder tillhandahåller utbildningen och övriga skickar elever till dessa. 15 kommuner skrev på överenskommelsen varav 3 st. blev noder för utbildningen.

I nuläget går enbart 45 elever Sfi Bas och överenskommelsen styr längre varken samarbetet eller tillgängliggörandet av utbildningen, samt en nodkommun ha klivit av överenskommelsen och ytterligare en erbjuder inte längre utbildningen.

Förslaget är att överenskommelsen kan avslutas då den inte längre bedöms fylla någon funktion i praktiken.

Beskrivning av ärendet

Sedan 2015 har det funnits en regional överenskommelse om samverkan kring Sfi Bas, en utbildning för invandrade personer som är analfabeter eller kortutbildade. Överenskommelsen går i korthet ut på att några kommuner, s.k. "Bas-noder" anordnar utbildningen och övriga kommuner som är med i överenskommelsen köper platser åt sina elever via Interkommunal ersättning 15 kommuner ingår ursprungligen i överenskommelsen.

När Sfi Bas startades var Södertälje, Sigtuna och Järfälla Bas-noder. Södertälje gick ur överenskommelsen 1 januari 2019 och Sigtuna erbjuder inte längre Sfi Bas.

2018 genomfördes en utvärdering av Sfi Bas av SWECO. I bedömningen av själva överenskommelsen som förutsättning för Sfi Bas, uttrycktes: "Överenskommelsens praktiska betydelse är försumbar...". Utvärderingen visade att huvuddelen av eleverna kom från nodkommunerna själva, andra kommuners elever kom också från kommuner som inte var med i överenskommelsen, samt många kommuner erbjöd andra typer av insatser för målgruppen. Utvecklingen är också att allt färre elever går utbildningen. 2018 gick c.a 120 elever i Sfi Bas, i nuläget går ca 45 elever utbildningen.

Med anledning av detta initierades 2019 en diskussion kring behovet av fortsatt överenskommelse. Frågan har diskuterats i den Politiska styrgruppen för vuxenutbildning och arbetsmarknad, i det Strategiska nätverket för arbetsmarknad och

tillväxt, samt med kommunernas vuxenutbildningsrektor. Utöver det har 13 kommuner svarat på tjänstemannaremiss där ingen motsatte sig att överenskommelsen upphör.

Slutsatsen är att överenskommelsen inte har någon praktisk betydelse idag för genomförandet av utbildningen. Sfi Bas är inte heller en så omfattande utbildning att det motiverar en regional överenskommelse mellan kommunerna.

Rekommendationen är därför att överenskommelsen upphör eftersom den inte längre har någon funktion för att reglera samarbetet mellan kommunerna eller för möjligheten att tillhandahålla insatser för denna målgrupp.

Rapport 2018:16

Länsstyrelsen
Stockholm

Sfi Bas En grundutbildning för kortutbildade

Utvärdering 2018

Rapport 2018:16

Länstyrelsen
Stockholm

Sfi Bas

En grundutbildning för kortutbildade

Utvärdering 2018

Utvärderingen har genomförts av Sweco. Magnus Björkström har varit uppdragsledare. Alva Roxell, Mona Hallström Hjort, Lars Holmberg, Sebastian Rigi och Sanaz Charbaf har varit uppdragsmedarbetare. Sweco tackar för förtroendet att ha fått göra den här utvärderingen och därmed släppts in i den innovativa och engagerande miljö som Sfi Bas är.

Utvärderingen har genomförts på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm. Länsstyrelsens projektledare har varit Luiza Jastrzebska.

Ett särskilt tack riktas till Sam Yildirim på Länsstyrelsen som stöttat Sfi Bas från start och till styrgruppen för Sfi Bas som har bidragit med mycket hjälp till utvärderingen. Styrgruppen består av rektorerna hos respektive anordnare och under utvärderingen har Patrik Marinilli och Sara Hjertstedt i Järfälla kommun, Nina Lindquist i Sigtuna kommun och Josefin Mellström i Nacka kommuns utbildningsleverantör OLU ingått i styrgruppen.

Tack till lärare, elever, modersmålsstödjare, studie- och yrkesvägledare, Arbetsförmedlingens etableringshandläggare och andra nyckelpersoner som medverkat i utvärderingen. Tack även till Länsstyrelsens medarbetare Sebastian Glans och Suzanna Schwarz som bidragit med värdefulla synpunkter i rapporten.

Vi hoppas att utvärderingens insikter på något sätt bidrar till och stärker verksamheterna och att vi på så sätt lämnar ett litet bidrag till att eleverna och deras familjer går en bra framtid till mötes.

MED FINANSIERING FRÅN

För mer information kontakta
enheten för arbetsmarknad och rättighetsfrågor
Tfn: 010-223 10 00

Foto omslag: Mostphotos

Utgivningsår: 2018
ISBN: 978-91-7281-829-3

Du hittar rapporten på vår webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm

Förord

Länsstyrelsen i Stockholm har uppdrag att arbeta utifrån det integrationspolitiska målet för lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Inom ramen för regeringsuppdraget Jämställd tillväxt, har Länsstyrelsen identifierat insatser som uppfyller den satta prioriteringen inom uppdraget om att motverka den segregerade arbetsmarknaden och utbildningsvalen genom att stärka det normkritiska görandet. Ett av länets identifierade flaggskepp som möter denna utmaning är Sfi Bas.

Sfi Bas är en ambitiös och generös kommunal och interkommunal satsning för att öppna dörren till dem som behöver det mest. Den speciella utbildningen har blivit en miljö som får nyanlända att tro mycket på Sverige och på en stabil plats på arbetsmarknaden trots att en lång väg många gånger återstår att gå. Sfi Bas är ett sätt att kompensera dem som tidigare i sina hemländer inte fått någonting alls. Utan grundläggande kunskaper om samhälle, matematik, arbetsmarknad och hälsa ligger inträdet till svensk arbetsmarknad och välförstånd mest troligt långt borta. Att inte kunna läsa och skriva försvårar möjliga framsteg avsevärt.

Svensk arbetsmarknad behöver arbetskraft, arbetslösa behöver sysselsättning och alla behöver ett socialt sammanhang. Sfi Bas försöker möta dessa utmaningar genom att ge än mer individanpassad utbildning för att nyanlända ska kunna få möjlighet att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden och i samhället i stort.

De slutsatser och förslag på utvecklingsområden som presenteras är konsultens egna. Utvärderingen är ett kunskapsunderlag för Länsstyrelsens vidare prioriteringar och insatser.

Stockholm september 2018

Karina Uddén

Innehåll

Förord	3
Innehåll	5
Sammanfattning och förslag	6
Inledning	11
Uppdraget	11
Sfi Bas – en Sfi med lite extra	11
Utvärderingens upplägg	12
Teoretiskt sammanhang	15
Forskningsöversikt	15
Styrning och projektlogik i utvärderingen	18
Utmaningar	19
Resurser	20
Aktiviteter	21
Effekter	22
Primära styrdokument	23
Sekundära styrdokument	26
Sfi Bas i praktiken	28
Volymer och statistik	28
Elevens väg in till Sfi Bas	29
Pedagogiskt arbete	30
Elevernas berättelser	30
Modersmålsstödjarnas berättelser	33
Lärarnas berättelser	34
Kommuner utöver de anordnande som nyttjar Sfi Bas	38
Studie- och yrkesvägledares berättelser	39
Ledningens perspektiv	40
Arbetsförmedlingen om Sfi Bas och utbildningsplikten	42
Analys	43
Utbildningen är ändamålsenlig	43
Regional styrning och samverkan inom överenskommelsen	46
Nationell styrning	50
Elevernas utvecklas positivt i Sfi Bas	51
Referenser	53
Bilaga 1: Tidigare förslag till uppföljning och rapportering	56

Sammanfattning och förslag

Sfi Bas är en Sfi (svenska för invandrare) för personer med ingen eller mycket kort utbildningsbakgrund. Undervisning i svenska kompletteras med basämnen såsom omvärldskunskap, matematik, hälsa, digital kompetens och arbetsmarknadsintroduktion. Jämställdhetsperspektivet finns närvarande genom hela utbildningen och särskilda inslag finns både i helgrupp och i separerade grupper där kvinnor kan uttrycka sig mer fritt.

Förutom Sfi-lärare är även modersmålsstödjare, arbetsmarknadskonsulenter och hälsokommunikatörer knutna till skolan. Sfi-lärarna och modersmålsstödjarna arbetar tillsammans i klassrummet för att eleverna, utifrån individuella behov, på bästa sätt ska kunna tillgodogöra sig kunskap. Undervisningen har många praktiska inslag med variation och där flera sinnen kommer till bruk. Sweco har genomfört en utvärdering av Sfi Bas i Stockholmsregionen.

Det finns i länet anordnande noder i Järfälla, Sigtuna, Nacka och Södertälje. Järfälla är samordnande nod. I Nacka är det en privat anordnare som erbjuder Sfi Bas. Södertälje har nyligen formellt avslutat sitt åtagande som anordnare men kommunen har fortfarande en liknande utbildning som dessutom är öppen för elever från andra kommuner. I länet har femton kommuner anslutit sig till den interkommunala överenskommelsen som förvaltas av kommunförbundet Storsthlm. Överenskommelsen reglerar bland annat priser och utbildningens innehåll. Av länets cirka 40 000 Sfi-elever är det drygt 100 som studerar inom Sfi Bas. En klar majoritet är kvinnor. Eleverna kommer in i Sfi Bas via etableringsplan från Arbetsförmedlingen eller via kommunens vanliga vägar in i Sfi. Eleverna är beroende av att handläggare uppmärksammar dem om Sfi Bas eftersom de själva inte kan ta del av marknadsföringen i skriven form.

Utvärderingen utgår från forskning om målgruppen, pedagogik och maktbegrepp. Sweco har även upprättat en projektlogik för utvärderingen av Sfi Bas, vilket tydliggör utbildningens grundläggande förändringsteori och syfte. Studien utgår från Länsstyrelsens uppdrag för jämställd regional tillväxt som syftar till att kvinnor och män ska ha mer lika förutsättningar och utfall i det regionala tillväxtarbetet. I utvärderingen har bland den operativa styrgruppen, rektorer inom överenskommelsen, personal och elever intervjuats, totalt 58 personer. Utöver det har statistiska uppgifter samlats in för att skapa en så heltäckande beskrivning av Sfi Bas som möjligt.

Utvärderingen visar att utbildningen som bedrivs inom Sfi Bas är ändamålsenlig utifrån målgruppens förutsättningar och behov. Eleverna får betydligt mer personella resurser än elever i ordinarie Sfi och vuxenutbildning. Modersmålsstödjarna, som är ett tydligt kostnadsdrivande inslag jämfört med ordinarie Sfi, har en viktig roll för elevernas inläring och helhetssituation i

skolan. Modersmålsstöderna är i många sammanhang en brygga mellan eleverna, lärarna, språket, kulturen, myndigheterna och arbetsmarknaden.

Det har varken varit meningsfullt eller möjligt att bedöma elevers resultat i form av uppnådda betyg eller övergång till arbete. Det huvudsakliga syftet med Sfi Bas har varit att ge ett utökat stöd till individer som behöver det och i den sortens verksamhet är det i allmänhet inte snabbaste vägen ut till vidare studier eller arbete som är mest prioriterat. Detta trots att en övergång i arbete eller andra studier är önskvärd. I ett senare skede kan det vara möjligt att göra en statistisk studie för att mäta resultat längre ut i effektkedjan.

De pedagogiska metoderna har anpassats efter lokala förutsättningar. Utbildningen ligger även nära det som rekommenderas i forskningen gällande inläring hos vuxna med kort skolbakgrund och inom pedagogiken används flera sinnen, variation och praktiska problemlösande inslag. Eleverna vittnar om att pedagogiken har fungerat mycket bra och att de har lärt sig mycket om hälsa och jämställdhet samt fått kunskap som hjälper dem både i skolan och i vardagslivet.

Utbildningarna kan inte beskrivas som enhetliga, men de fungerar bra och ligger i linje med både forskning och Skolverkets behovsanalyser för målgruppen. Sfi Bas bidrar på många sätt till uppfyllandet av såväl regionala som nationella utvecklingsmål, men störst effekt syns på individnivå. Eleverna i Sfi Bas berättar att de genom utbildningen har fått ett sammanhang, hopp inför framtiden och en förnyad tro på den egna förmågan.

Den regionala samverkan som Sfi Bas ska vila på har blivit svagare med åren och när det inte finns någon samordnare som har särskild tid avsatt för Sfi Bas har koordineringen blivit mindre omfattande. Regionalt hålls det idag en basdag och två ämnesdagar per termin för medarbetare. Utöver det träffas rektorerna i den operativa styrgruppen en gång varannan månad och stämmer av gemensamma utmaningar. Samverkan upplevs positivt men skillnader mellan noderna har med tiden ändå ökat. Skillnaderna har däremot inte visat sig bidra till negativ påverkan på helheten. Utöver de skillnader som uppstått kan tilläggas att den regionala överenskommelsen i stort saknar betydelse i det operativa för elever, anordnare och kommuner inom överenskommelsen. Detta i och med att det inte finns några tvingande inslag. Konceptet kan trots allt skapa uppmärksamhet för utbildningen och uppmärksamheten kring utbildningarna och överenskommelsen har bidragit till fler noder samt påverkat regeringens styrning för att utöka basliknande inslag för målgruppen nationellt.

Samverkan med Arbetsförmedlingen upplevs bristande från kommunernas perspektiv, något som är problematiskt när Sfi Bas är starkt beroende av att Arbetsförmedlingen anvisar inom etableringsuppdraget och inte avbryter insatsen för tidigt. Kommunerna upplever inte att utbildningsplikten har haft betydelse för inflödet i Sfi Bas och Arbetsförmedlingen svarar med att respektive kontor och handläggare fattar beslut om vad som är lämpligt för individen.

De utmaningar och förbättringsområden som Sweco definierat berör aktiviteter och organisering på en verksamhetsövergripande nivå. Sfi Bas är väl känt men trots det väljer de flesta av samarbetskommunerna att inte hänvisa till och bevilja elever utbildningen. Detta i huvudsak på grund av uppfattning om för lång restid samt bristande information om utbildningens styrkor. Sfi Bas når därför inte målgruppen i den omfattning som avsetts när överenskommelsen ingicks vilket tydliggörs av att endast 100 elever av länets 40 000 finns inom Sfi Bas. Kommuner inom överenskommelsen är dock inte kritiska till vare sig Sfi Bas eller dess höga kostnader.

Förslag inför framtiden

Trots att Sfi Bas är en ändamålsenlig och till synes väl skött verksamhet med engagerade medarbetare och positiva elever så finns förbättringsområden. Vi fokuserar här på aktiviteter och organisering som är på en verksamhetsövergripande nivå. Vi har inte förslag angående verksamheten i klassrummen eftersom det inte gått att se några uppenbara brister där.

För att fortsätta utveckla verksamheten för eleverna, stärka överenskommelsens ställning och målgruppens tillgång till Sfi Bas föreslår Sweco följande:

1. Ställ mindre krav på likformighet

Initialt fanns ett stort tryck på att respektive nod skulle vara lika organiserad med samma innehåll, exakt samma resurser och samma kursplaner. Idag efterlevs inte det och det finns hos anordnarna inga behov av att sträva efter mer likformighet. Sweco anser att överenskommet innehåll ska styra samtliga noder men hur respektive anordnare i detalj väljer att styra sin verksamhet med teman och medarbetarkategorier bör vara upp till var och en av anordnarna. Styrkan med det är att respektive nods styrkor kan nyttjas bättre. En nod som vill fokusera på ytterligare aspekter av exempelvis hälsa, arbetsmarknad eller specifika yrken bör få göra det förutsatt att det finns resurser och att det inte inskränker kvaliteten på helheten. Samverkan mellan noder kan trots olikheter stärka kvaliteten och leda till breddning och kompetensutveckling om fokus ligger på de gemensamma delarna. Likheter, olikheter och behov av samverkan kommer sannolikt att fortgå trots att kommande nationella kurser inom basämnena kommer att påverka. Även om Swecos förslag i stort speglar den verklighet som utan större problem råder kan det vara bra att förtydliga detta för att bedriva en transparent verksamhet.

2. Gemensamma rutiner för uppföljning och rapportering

Noderna bör tillsammans fortsätta på den rapporteringsmall och struktur som delvis återfinns i bilaga 1. Uppföljningspunkterna kan följas relativt resurssnålt förutsatt att mallen används regelbundet och att information per elev är anpassad till den. Med mer omfattande information om elevers

karaktäristika, förutsättningar, genomströmning, avbrott med mera finns bättre möjlighet att analysera, rapportera och sprida information om Sfi Bas och dess styrkor för målgruppen. Det kan med tydligare kvantitativa beskrivningar bli en tydligare gemensam satsning inom överenskommelsen där de flesta kommuner idag är helt passiva.

3. Mer tillgänglig statistik om målgruppen

Eftersom det är stor skillnad mellan de som har kort utbildning, exempelvis enbart grundskola, och de som har så knapp utbildning att de inte kan läsa finns risk för att målgruppens svårigheter att leva i Sverige underskattas. Statistik om målgruppens omfattning, sysselsättningsgrad och prognos om framtiden skulle vara betydande kunskapsunderlag för att dimensionera utbildning eller andra anpassade insatser. Den statistik som avses finns eventuellt i register men är inte publicerad och tillgänglig.

4. Regional kompetensutveckling

Samtliga professioner inom Sfi Bas kommer att ha nytta av kompetensutveckling och utveckling av stödmaterial. Samarbete kring detta görs idag som mest en gång per termin och några lärare uppger i intervjuer att de kurser för kompetensutveckling som Skolverket med kort varsel erbjuder lärare med analfabeter som målgrupp har betytt mer än basdagarna en gång per termin. Swecos förslag är att intensifiera kompetensutvecklingen och försöka påverka Skolverket för att de ska producera mer material och erbjuda mer kompetensutveckling för professionerna. Även nyckelpositionen modersmålsstödjare behöver kompetensutveckling i större utsträckning jämfört med tidigare.

Skolverket är av allt att döma, utifrån deras sätt att beskriva målgruppen och dess behov, mycket influerade av Sfi Bas vilket är en bra förutsättning för bra dialog och stöd.

5. Marknadsför Sfi Bas inom överenskommelsen

Sfi Bas är väl känt men trots det väljer de flesta av kommunerna att inte skicka några elever till utbildningen. Det framkommer att det inte handlar om en kostnad utan att det största hindret är det geografiska avståndet och okunskap om vad kommunerna och eleverna får. Samtidigt uppger elever som rest relativt långt att utbildningen är så bra att den är värd restiden. Om den nuvarande närmast obefintliga dialogen inom överenskommelsen utvecklas kan fler kommuner välja att prova alternativt bli intresserade av att anordna en egen Sfi Bas och därmed förbättra tillgängligheten för länets elever.

Inom en förbättrad dialog bör samarbetskommunerna uppmärksammas på att de i och med överenskommelsen har åtagit sig att använda Sfi Bas för målgruppen.

Marknadsföringen bör kontinuerligt även ingå i dialogen med etableringshandläggare inom Arbetsförmedlingen.

6. Förstärk utbildningsplikten

Utbildningsplikten är ett tydligt steg av regeringen för att stärka målgruppens rätt till utbildning. Arbetsförmedlingen är i det här sammanhanget, enligt den respons vi fått i intervjuer med personal inom vuxenutbildningen och Arbetsförmedlingen, inte uppenbart påverkade av utbildningsplikten vilket gör att elevernas skolgång inom Sfi Bas kan bli avbruten om en handläggare inom Arbetsförmedlingen anser att det finns mer ändamålsenliga alternativ för att komma i arbete. Elever som bedöms ska gå Sfi Bas bör få en lång och sammanhängande tid för att fokusera på språk, litteracitet, socialt sammanhang och basämnen.

Nodkommuner bör tillsammans med Storsthlm och dess politiska ledning verka för att stärka detta hos Arbetsförmedlingen.

Nodkommuner och samarbetskommuner bör sträva efter att skriva in analfabeter som särskild målgrupp och Sfi Bas som insats i lokala överenskommelser som stimuleras av Delegationen för unga och nyanlända till arbete (DUA). Inom Arbetsförmedlingens marknadsområde, som omfattar länet, är beslut om att hänvisa till och bevilja Sfi Bas som en etableringsinsats decentraliserat till de lokala kontoren. Med lokala överenskommelser med dessa kontor kan ökad dialog, förtroende och förståelse minska oönskade avbrott orsakade av Arbetsförmedlingen samtidigt som inflödet av elever kan öka.

Inledning

Uppdraget

Sweco har på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm utvärderat Sfi Bas i Stockholms län inom ramen för uppdraget jämställd regional tillväxt. Det övergripande målet för jämställd tillväxt är att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och få tillgång till tillväxtresurser. Mot bakgrund av handlingsplanen för jämställd tillväxt Stockholm har utvärderingen genomförts utifrån prioriteringen – att motverka den segregerade arbetsmarknaden och utbildningsvalen genom att stärka det normkritiska görandet. Utvärderingen har haft flera syften. För det första att uppmärksamma och förtydliga Sfi Bas som utbildning. För det andra bidra till strategiska beslut för utbildningens fortsatta finansiering, organisering och utveckling. För det tredje ska utvärderingen användas som underlag för länets fortsatta arbete med att främja regional tillväxt och kompetensförsörjning och bidra till Länsstyrelsens fortsatta arbete och insatser inom integrationsområdet. I uppdraget har det ingått att lämna förslag på fortsatta utvecklingsområden. Utvärderingen av Sfi Bas genomfördes under våren 2018.

Sfi Bas – en Sfi med lite extra

Sfi Bas är ett regionalt samarbete mellan 15 kommuner i Stockholms län. Utbildningen riktas till invandrade personer som är analfabeter eller som har mycket kort utbildningsbakgrund. Sfi Bas initierades som projekt 2013 som ett samarbete mellan flera av länets kommuner och med ett regionalt finansiellt stöd för samordning. Det finansiella projektstödet kom från Länsstyrelsen i Stockholm via förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar och §37 i denna förordning om ersättning för att skapa beredskap och mottagningskapacitet samt för att utveckla samverkan. Inom projektet, som varade 2013–2014, utvecklades bland annat inriktning, pedagogik, kursplaner och samverkansformer. Kompetensbehov identifierades och beslutades. Dessa delar testades i praktiken inom projektet som varade drygt ett år innan Sfi Bas blev en ordinarie verksamhet med interkommunal överenskommelse. Sfi Bas är inspirerat av liknande verksamhet i Norge.

Det finns idag fyra utbildningsanordnare som godkänts av Storsthlm (tidigare KSL) för utbildningsformen Sfi Bas. Storsthlm godkänner anordnare i egenskap av att vara förvaltare av den interkommunala överenskommelsen som specificerar inriktning, kvalitetskrav med mera. Storsthlm förvaltar även relevanta nätverk där beslutet förankras hos berörda politiker och tjänstemän. Vid utgången av 2017 hade 15 kommuner anslutit sig till överenskommelsen, och kan genom samverkansavtalet erbjuda sina elever Sfi Bas i någon av de

anordnande kommunerna. Utbildningen finansieras genom interkommunal ersättning per elev som deltar i Sfi Bas.

Sfi Bas är en utbildningsform som på flera sätt skiljer sig från reguljär Sfi. Eleven får genom bas-utbildningen tillgång till flera yrkesgrupper med olika kompetenser. Förutom Sfi-lärare är även modersmålsstödjare, arbetsmarknadskonsulenter och hälsokommunikatörer knutna till utbildningen. Sfi-lärarna och modersmålsstödjarna arbetar tillsammans i klassrummet för att eleverna på bästa sätt ska kunna tillgodogöra sig kunskap. En viktig utgångspunkt är att utbildningen ska utgå från elevens förutsättningar och behov.

Eleven ska genom utbildningen inte bara lära sig att tala, skriva och läsa svenska. Skolan ska också sträva efter att eleven ska kunna läsa och skriva på sitt modersmål när utbildningen är avslutad. Vidare ska skolan undervisa i basämnen som omvärldskunskap, matematik, hälsa, digital kompetens och arbetsmarknadsintroduktion för att ge eleven de kunskaper som behövs för att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt i Sverige. Pedagogiken som används i undervisningen är anpassad efter personer som är ovana vid att gå i skola. Det innebär att undervisningen har många praktiska inslag, är deltagaraktiva och använder kreativa moment så som drama, musik och bilder för att underlätta och stimulera inläringen. Sfi Bas är en heltidsutbildning där halva dagen ägnas åt svenska enligt Sfi studieväg 1 och den andra halvan ägnas åt basämnen.

Genom utbildningen ska eleven stärka sitt självförtroende och sina förutsättningar för att förstå och utöva sina medborgerliga rättigheter och skyldigheter. Skolan ska vara en trygg plats där eleven får ett sammanhang, stöttning och en förnyad tro på den egna förmågan.

Utvärderingens upplägg

Sweco har genomfört utvärderingen av Sfi Bas utifrån de övergripande frågeställningarna:

- *Är Sfi Bas, avseende personalsammansättningen och pedagogiken, ändamålsenligt utifrån målgruppens förutsättningar och behov?*
- *På vilka sätt främjar Sfi Bas jämställdhet och jämlikhet?*
- *Är utbildningen likvärdigt anordnad i de delregionala noderna?*
- *Ligger Sfi Bas i linje med fastställda riktlinjer och mål för regionala utvecklingsplaner som inte är direkt styrande för utbildningen?*
- *Hur fungerar samverkan och kvalitetsutvecklingsarbetet enligt den regionala överenskommelsen för Sfi Bas?*

- *Hur fungerar interkommunal kommunikation, kunskapspridning och återrapportering?*
- *Har Sfi Bas implementerats i sändande kommuners ordinarie strukturer?*
- *Är Sfi Bas ett kostnadseffektivt alternativ för målgruppen jämfört med reguljär Sfi?*
- *Är Sfi Bas ett attraktivt alternativ för samarbetskommunerna inom överenskommelsen?*
- *Vilka utvecklingsområden kan definieras för Sfi Bas?*

Sweco har närmat sig frågeställningarna med en multimetodansats. Det innebär att en mångfald av metoder har använts för att få så precisa och heltäckande svar på varje fråga som möjligt. I ett första steg genomfördes en genomgång av forskningsläget kring målgruppen och den pedagogik som används i Sfi Bas. Vi har även gjort en litteraturstudie av maktbegreppet för att på ett ändamålsenligt sätt kunna beskriva Sfi Bas betydelse för deltagaren och maktfördelningen i samhället. Forskningsöversikten har bidragit till att Sfi Bas kan placeras och diskuteras i förhållande till en interdisciplinär forskningsdiskurs. Vår bedömning är att Sfi Bas i första hand är relevant inom disciplinerna pedagogik, sociologi och statsvetenskap.

Under utredningstiden har integrationspolitiska reformer genomförts som påverkar Sfi Bas, vilket vi har behövt ta hänsyn till. Utvärderingen innehåller därför även en översikt över relevanta lagändringar som trätt i kraft vid årsskiftet och deras betydelse för Sfi Bas. Vår bedömning är att det nya etableringsprogrammet och den utbildningsplikt för kortutbildade som det medför bör vara av stor betydelse för Sfi Bas. Vi har därför även beskrivit Skolverkets och Arbetsförmedlingens arbete med målgruppen utifrån det nya regelverket.

Som del i uppdraget har vi upprättat en projektlogik som fungerar som analytiskt ramverk för utvärderingen. Projektlogiken fastställer vilken problembild Sfi Bas syftar till att förändra, styrdokument, resurser, aktiviteter och effekter. En projektlogik kan beskrivas som en logisk kedja som identifierar de kausala händelsekedjor som projektet syftar till att utlösa. Det gäller både uttalade och outtalade förväntningar på projektet. När en projektlogik upprättas är det möjligt att upptäcka luckor eller ogenomtänkta delar av projektet. Det är också ett sätt att se om de resurser och de aktiviteter som planerats är rimliga i förhållande till de förväntade effekterna och det problem som identifierats.

Huvudsakligen har datainsamling skett genom intervjuer. Många utvärderingsfrågor har berört attityder och uppfattningar hos personer som på olika sätt har varit i kontakt med Sfi Bas. Kvalitativa intervjuer har passat bra eftersom det

möjliggör ett mer öppet och explorativt förhållningssätt till det man vill undersöka. I de flesta fall har semi-strukturerade intervjuer tillämpats, vilket innebär att det är möjligt för respondenten att fritt utveckla sina svar och för intervjuaren att ställa följdfrågor. En del av intervjuerna har utförts på plats i verksamheterna, exempelvis de med lärare, modersmålsstödjare och elever. Andra intervjuer har genomförts via telefon. Intervjuernas omfattning har anpassats efter informationsbehovet. Exempelvis har kortare intervjuer genomförts med studie- och yrkesvägledare, medan längre djupintervjuer har genomförts med elever. Nedan följer en sammanställning av de intervjuer vi har genomfört:

Respondentkategori	Kommun	Antal / tillfällen	Intervjumetod
Sfi Bas-samordnare	Järfälla	2	Semi-strukturerad
Operativ styrgrupp / rektorer	Järfälla Sigtuna Södertälje Nacka	Enskilt och i grupp totalt 5 respondenter	Fokusgrupp Semi-strukturerade och kompletterande frågor per e-post
Rektorer i sändande kommuner	Solna Salem Nacka Huddinge Sollentuna Lidingö Upplands-Bro	7	Semi-strukturerad telefonintervju
Lärare	Järfälla Sigtuna Södertälje Nacka	9	Semi-strukturerad
Modersmålsstödjare	Järfälla Sigtuna Södertälje Nacka	10	Semi-strukturerad
Studie- och yrkesvägledare	Nacka Huddinge Sigtuna Sollentuna	4	Semi-strukturerad telefonintervju
Etableringshandläggare Arbetsförmedlingen	Sigtuna Solna	2	Semi-strukturerad telefonintervju
Arbetsförmedlingen / biträdande verksamhets- områdeschef Stockholm – Gotland		1	Frågor per e-post
Länsstyrelsen		1	Semi-strukturerad
Elever	Södertälje	4	Djupintervjuer
Elever	Järfälla Sigtuna Nacka	13	Fokusgrupp
Totalt		58	

Teoretiskt sammanhang

Forskningsöversikt

För att förstå Sfi Bas och det sammanhang satsningen befinner sig i gör vi först en genomgång av vad forskningen har kommit fram till angående den specifika målgruppen. Det här steget är relevant för utvärderingen i och med att analfabeters möjligheter till inläring skiljer sig markant från läs- och skrivkunniga vuxna även om de senare har en relativt kort utbildning.

Forskningen om svensk vuxenutbildning är relativt begränsad (Fejes 2015, s. 6). Den kunskap som finns idag berör främst faktorer som påverkar deltagandet i vuxenutbildningen, samt ekonomiska analyser av vuxenutbildningens samhällsnytta. Sedan 1990 finns ett nationellt program för folkbildningsforskning vid Linköpings universitet. Vidare samlar Nationellt centrum för andraspråk vid Stockholms universitet kunskap och forskning om Sfi och vuxenutbildning. Utöver detta har det genomförts följeforskning och statliga utredningar om olika delar av vuxenutbildningen. I detta avsnitt presenteras en översikt över relevant forskning för utbildning i Sfi för kortutbildade.

Målgruppens förutsättningar

Sfi Bas riktar sig till vuxna personer med kort eller ingen utbildningsbakgrund. Det finns stort stöd i forskningen för att undervisning för vuxna bör vara annorlunda än undervisning för barn. Utöver att det är kränkande för en vuxen att bli behandlad som ett barn bör vuxenutbildning även ta hänsyn till att färdigheter och minnesfunktioner skiljer sig mellan barn och vuxna (Franker 2004, s. 679). Ett exempel är forskaren Malcolm Knowles (1973, 1980), som menar att vuxna till skillnad från barn har en mer problemlösande inställning till lärande, har andra motiv till studier och sätter nyförvärvade kunskaper i relation till tidigare erfarenheter (Fejes 2015, s. 23). Det är också viktigt att beakta att många vuxna utan tidigare skolerfarenhet kan ha en bild av skolan som straffande och uppfostrande. Många deltagare kan därför känna sig osäkra eller oroliga inför utbildningen (Franker 2004, s. 702).

Sedan 70-talet har det i Sverige bedrivits forskning om vilka faktorer som påverkar kortutbildades deltagande i vuxenutbildningen. Forskningens resultat har legat till grund för de strategier som finns för att nå och rekrytera personer med kort utbildningsbakgrund. En viktig princip är att elevens motivation till stor del är beroende av individuella behov. Inom detta forskningsfält råder samstämmighet om att lågutbildade vuxna främst deltar i utbildning för att möta sina grundläggande behov. Utbildningen ses inte i första hand som en väg till självförverkligande, eller som något som har ett värde i sig (Fejes 2015, s. 15). Assarsson och Sipos-Zackrisson (2006) visade i en intervjustudie med deltagare i Kunskapslyftet, 1997 års vuxenutbildningsreform, att de främsta värdena som deltagarna såg med studierna var att underlätta

vardagslivet. Deltagarna ville bland annat att studierna skulle ge dem möjlighet att hjälpa sina barn med läxorna, utföra andra slags arbeten, röra sig i samhället och forma nya fritidsintressen (Fejes 2015, s. 18).

Pedagogiska framgångsfaktorer

Pedagogik som utgår från och tar hänsyn till deltagarnas tidigare erfarenheter och förutsättningar har stort stöd i litteraturen (se till exempel Franker 2004, Cummings 2001, Lundgren 2005 och Huntley 1992). En första viktig utgångspunkt är att behandla vuxna som vuxna, och inte tolka brister i språket som kognitiva brister (Fejes 2015, s. 26). En annan viktig förutsättning är att utgå från vad deltagarna kan snarare än det de inte kan i undervisningen. Detta kan beskrivas som ett resursperspektiv. Franker (2004) ger exempel på ett positivt synsätt på deltagarnas resurser:

*”Deltagarna **har redan** strategier för att lära i handling och genom samtal och de **är bra på** att minnas utan att använda skrift. De **är vana vid** att förmedla sina kunskaper muntligt och **förstår** skriftens funktion genom att andra människor läst och skrivit för dem eller tillsammans med dem. De **har tidigare lärt sig** flera språk utan att använda skrift” (Franker 2004, s. 700).*

Deltagarna har förutom strategier för inläring också andra livserfarenheter, sociokulturell kompetens och intressen. Forskningen visar entydigt att det gynnar inläringen när deltagarnas tidigare erfarenheter lyfts in i undervisningen (Skolverket 2016). Cummings (2001) menar att aktivering av tidigare kunskaper ökar elevers kognitiva engagemang och att det nya språket blir mer meningsfullt när det tolkas utifrån vad eleverna redan kan om samma ämne. Han menar också att ett sammanhang skapas i klassrummet när elevers kulturella kunskaper kommer till uttryck, vilket leder till att eleverna blir mer motiverade i inlärningsprocessen. Även Franker betonar betydelsen av undervisning baserad på elevers tidigare erfarenheter. Undervisning som inte beaktar varje elevs förutsättningar och intressen leder ofta till att skolan och undervisningen upplevs som skild från resten av världen (Franker 2004, s. 691). Det eleven lär sig i skolan kan då i bästa fall komma till användning i undervisningen, men sällan i vardagen (Franker 2004, s. 701).

Erfarenhetsbaserad undervisning kan illustreras som en utvidgad modell. Motsatsen är en begränsad modell. I den begränsade modellen används inte deltagarnas tidigare erfarenheter, vilket leder till att skolan snarare blir ett hinder än ett möte mellan skolans kontext och vardagslivets kontext. I en utvidgad modell finns en dynamik mellan vardagen och skolan. Elevers tidigare erfarenheter används för att engagera och skapa mening i undervisningen, vilket förbättrar inläringen. Kunskaperna från skolan kan sedan användas för att underlätta vardagslivet och samla nya erfarenheter (Franker 2004, s. 701).

Ett sätt att uppmärksamma elevers tidigare erfarenheter är att använda deras språkkompetenser i undervisningen. Lundgren, Rosén och Jahnke (2017) lyfter modersmålsbaserad undervisning i Sfi som en framgångsfaktor för kortutbildades inläring av ett nytt språk. Deras slutsats har stöd även i andra studier. Huntley (1992) lyfter betydelsen av tal som en förutsättning för skrift. Med det menas att det är mycket lättare att lära sig skriva på ett språk vars ljudsystem man är bekant med sedan tidigare. Studier har visat att det av detta skäl är en framgångsfaktor att inkludera modersmålsundervisning i undervisning av ett andraspråk för analfabeter eller kortutbildade (Reimer 2014). Det blir då lättare för eleven att förstå sambandet mellan fonetik och skrift. Dessa kunskaper kan i nästa steg appliceras på ett nytt språk. Många deltagare är dessutom vana vid att lära sig språk genom naturlig språkkontakt och samtal (Skolverket 2016, s. 27).

Modersmålsstödjare eller tolkar har också en viktig funktion i att säkerställa att utbildningen är erfarenhetsbaserad. Deltagarna har i regel mycket begränsade möjligheter att kommunicera sina behov, förutsättningar och tidigare erfarenheter på svenska (Franker 2004, s. 699). Kommunikation och samtal där respektive part får uttrycka sig på sitt modersmål kan betraktas som grunden för att upprätthålla en ömsesidig respekt mellan lärare och elever (Alver och Lahaug 1999, Franker 2000).

Relationer i klassrummet

En förutsättning för att eleven ska dela med sig av erfarenheter i klassrummet är att skolan är en trygg miljö. Ett försöksprojekt inom den kommunala vuxenutbildningen riktad till kortutbildade visade att stabilitet, trygghet och goda relationer mellan såväl elever och lärare som mellan eleverna är en tydlig framgångsfaktor för deltagaraktiva metoder. I praktiken innebar det bland annat att grupper hölls konstanta under en längre period och sammanhållet följde samma studieplaner. Inspirationen till försöksverksamheten kom i stora delar från folkbildningens pedagogiska metoder (Fejes 2015, s. 29).

Jim Cummings (2001) understryker lärarnas betydelse för den kortutbildade elevens identitetsutveckling och inläring. Han menar att relationen mellan läraren och eleven är central för inläringen, eftersom det är inom denna relation som elevens identitet förhandlas och utvecklas. Interaktionen mellan lärare och elev måste bekräfta elevens kulturella, språkliga och personliga identitet, och stärka dennes identitet i förhållande till studierna.

Utbildningens värde för individen

Forskningen visar att eleven i första hand upplever utbildning som ett sätt att möta sina grundläggande behov i vardagen (Fejes 2015, s. 18). Men utbildningens värde för deltagaren kan också betraktas utifrån ett samhällsperspektiv. Franker beskriver skriv- och läskunnighet som en förutsättning för att betraktas som vuxen i Sverige (Franker 2000, s. 65). Att orientera sig i det svenska samhället, kontakta svenska myndigheter eller påverka samhället politiskt förutsätter att man kan läsa och skriva. Läs- och skrivkunnighet kan

därför förstås som en demokratisk rättighet (Freire och Macedo 1987). Vuxenutbildningens demokratiska och medborgerliga uppdrag är tydligt framskrivet i skollagen, men är ofta eftersatt i offentliga utredningar och diskussioner om vuxenutbildningen (Fejes 2015, s.12).

Suggestopedi

Suggestopedi är en metod för språkundervisning som bygger på ett lekfullt lärande. Ordet suggestopedi säger mycket om de bakomliggande idéerna för pedagogiken. Suggesto, suggesti eller suggestum, betyder ungefär ”att framkalla”, ”att föreslå” eller ”att erbjuda” (Gyllander 2010). Georgi Lozanov, som utvecklat metoden tillsammans med pedagogen Evelina Gateva, menar att lärande ska vara lustfyllt och ske med hjälp av ordlekar, skämt, musik och lek. Grundtanken kring metoden är att lärande får bäst effekt när eleven är i ett avslappnat tillstånd och inläringssituationen är prestigelös. Det innebär att eleven kan vara mycket koncentrerad utan att uppleva inläringen som alltför utmanande. Suggestopedimetodens syfte är att påskynda lärandet genom intellektuell stimulans i en trygg miljö. Sammanhållning i gruppen och utrymme för varje elev att uttrycka sin personlighet är därför viktiga förutsättningar för undervisningen (Lozanov 1983, s.17).

Suggestopedi bygger på ett antagande om att inläring sker både medvetet och undermedvetet. Den omedvetna inläringen sker när eleven är psykiskt avslappnad och känner sig trygg. Detta kan beskrivas som ett slags reservkapacitet som finns hos varje människa, och som kan lockas fram genom kreativa och aktiva moment i inläringen. Detta kan främjas genom positiva relationer mellan lärare och elever, och mellan eleverna i undervisningsgruppen (Cramér 1997, s.5).

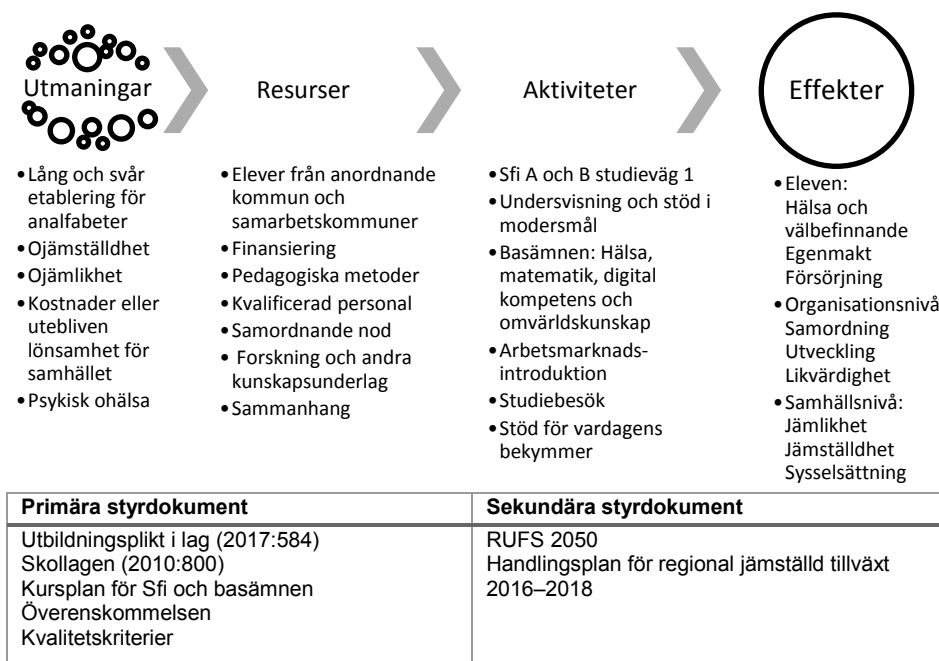
En viktig förutsättning för att suggestopedisk metod ska fungera är att de deltagande eleverna ligger på samma kunskapsnivå. På en mer konkret nivå föreslår metoden att lektionslängden ska vara uppdelad på två 90-minuterspass med en rast på 30 minuter emellan. Gruppstorlekarna ska inte vara fler än 12–15 deltagare per grupp samtidigt som eleverna sitter i en halvcirkel med läraren framför eleverna (Hallberg, 2002).

Värt att notera är att suggestopedi är en pedagogik för andraspråksinläring som inte specifikt är utformad för analfabeter eller kortutbildade.

Styrning och projektlogik i utvärderingen

Sfi Bas är en komplext anordnad utbildning där det finns professioner från olika håll samtidigt som utbildningen är öppen för elever från andra kommuner än de anordnande. Utbildningen har dessutom utvecklats med stöd av regionala utvecklingsmedel från Länsstyrelsen och med det fortsatta statliga och regionala intresset för Sfi Bas blir regionala sekundära styrdokument utöver den interkommunala överenskommelsen också relevanta. I följande översiktliga insatslogik med tillhörande beskrivningar sätts Sfi Bas in i styrningssammanhanget.

Figur 1: Insatslogik

En projektlogik bygger på antaganden om kausala kedjor – med andra ord är det en teori om förändring. Det kan också definieras som:

”En teori eller modell över hur en intervention (projekt, program, strategi, initiativ) är tänkt att fungera med avseende på prestationer som ska leda till önskvärda effekter. Den består av två led, dels en teori om förändring (förändringsteori) och dels en teori om aktiviteter (handlingsteori).” (Sue. C Funnell och Rogers, 2011.)

En projektlogik hjälper oss att ställa frågor om vad vi vill förändra, vilka mekanismer vi tror att förändringen kan ske genom och vilka insatser eller resurser som krävs för att uppnå önskad förändring. Figuren ovan illustrerar en förenklad projektlogik för Sfi Bas. I följande avsnitt beskrivs de olika delarna av projektlogiken: styrande dokument, problembilden, resurser, aktiviteter och tänkta resultat.

Utmaningar

Utmaningen, eller det man genom projektet vill förändra, är en viktig utgångspunkt. Denna problemformulering är styrande för utformningen och utvärderingen av projektet. För Sfi Bas kan flera olika problem formuleras.

Många nyanlända har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället. Det gäller i synnerhet personer med kort eller ingen utbildning från sitt hemland. Att inte kunna läsa eller skriva innebär att det blir svårt eller

omöjligt att utöva sina medborgerliga rättigheter och skyldigheter. Som analfabet är det även svårt att som förälder vara delaktig i barnens skolgång vilket i sin tur kan begränsa barnens framgångar. Detta medför att förutsättningarna för etablering och sysselsättning är mycket ojämlika. Många riskerar att hamna i utanförskap, vilket i längden också skapar ett mer ojämlikt samhälle. Permanent utanförskap innebär också en stor kostnad för samhället. Dels innebär det kostnader i form av försörjningsstöd, vårdkostnader och andra typer av stöd, dels innebär det en förlust av humankapital som annars hade kunnat berika och bidra till tillväxt.

Av nyanlända med kort eller ingen utbildningsbakgrund är en stor del kvinnor. Att kunna läsa och skriva är en viktig förutsättning för egenmakt. Att kvinnor inte har tillgång till språk är därför ett jämställdhetsproblem. Vidare finns ett tydligt samband mellan utbildningsnivå och hälsa. En riskfaktor för trauma och sjukdom bland invandrare är att vara lågutbildad. Människor med kort eller ingen utbildningsbakgrund löper högre risk att drabbas av psykisk och fysisk ohälsa.

Problembilden kan därmed sägas verka både på individnivå och samhällsnivå. För individen innebär avsaknad av utbildning att möjligheten att göra självständiga livsval, utöva sina rättigheter och skyldigheter samt att vara vid god hälsa minskar avsevärt. För samhället innebär det en förlust av humankapital, utgifter för olika typer av stöd samt ökad ojämlikhet och ojämställdhet.

Resurser

Nästa steg är att definiera de resurser som avsatts för att genomföra projektet. Det möjliggör en senare bedömning om huruvida resurserna står i paritet till de avsedda effekterna och om resurserna har använts på rätt sätt.

Sfi Bas finansieras genom interkommunal ersättning. Sfi Bas är dyrare än reguljär Sfi studieväg 1. I snitt kostade reguljär Sfi 39 800 kronor per elev och år 2016. Motsvarande pris för Sfi Bas var 97 306. Kostnaderna avser heltidsstudier.¹

För att kunna bedriva utbildning i Sfi Bas är de anordnande noderna beroende av att elevunderlaget är tillräckligt stort. Lämpligt antal elever per grupp är cirka 12–17 personer. Elevunderlaget och de skrivelser i överenskommelsen som reglerar åtagandet att skicka elever till Sfi Bas är därför att betrakta som en resurs.

Sfi Bas har också resurser i form av olika typer av kompetens som är knuten till utbildningen. I kvalitetskriterierna för Sfi Bas regleras kompetenskraven för olika yrkesgrupper. Sfi-lärare och lärare i basämnen ska vara legitimerade eller ha en kompetensutvecklingsplan. Sfi-lärarna ska ha erfarenhet av suggestopedi eller annan deltagaraktiv metod. Samtliga lärare ska ha IT-kunskaper och förmåga att vägleda elever i användningen av digitala verktyg.

---

¹ Skolverkets beskrivande data 2017, KSL Budget BAS helår. Skolverkets siffra motsvarar heltidsstudier under 11 månader. Kostnaden för Sfi Bas är beräknad: månadskostnad x 11. Kostnaden har inte uppräknats enligt index.

Modersmålsstödarna ska även de ha genomgått utbildning i deltagaraktiv metod och pedagogik. Eleverna ska också ha tillgång till en arbetsmarknads-konsulent, som ska ha beteendevetenskaplig utbildning eller motsvarande.

Suggestopedi eller annan deltagaraktiv inlärningsmetod är en central del i Sfi Bas. Kunskap om denna typ av metod är en viktig resurs för utbildningen. Samordning om utbildningens innehåll och metoder är viktigt för att verksamheten ska kunna utvecklas på lång sikt. Den samordnande noden är i detta sammanhang en viktig resurs. Syftet med den samordnande nodens arbete är att samordna basutbildningens kvalitetsarbete, anordna viss kompetens-utveckling av personal samt skapa och upprätthålla nätverk mellan noderna. Som stöd för samverkan finns även en operativ styrgrupp som består av representanter för de anordnande noderna och kommunförbundet Storsthlm. Ytterligare resurser för kvalitetsutvecklingen av Sfi Bas är forskning om målgruppen och de pedagogiska metoderna som används, liksom tidigare dokumentation av framgångsfaktorer och utmaningar med utbildningen, exempelvis slutrapporten för pilotprojektet med Sfi Bas i Södertälje.

Aktiviteter

När projektets resurser inringats kan de aktiviteter som ska skapas med resurserna beskrivas. I detta fall ska resurserna räcka till att skapa aktiviteter inom utbildningsformen Sfi Bas.

Undervisningen ska ske genom suggestopedi eller andra deltagaraktiva inlärningsmetoder. Metoden är en viktig del i att anpassa undervisningen efter deltagarnas behov. Många elever i Sfi Bas är ovana vid utbildningssituationer, och har svårt att tillgodogöra sig kunskap i reguljär Sfi. Sfi bas har mindre elevgrupper och pedagogiska metoder som passar bättre för dem som är analfabeter eller kortutbildade. Undervisningen sker på både svenska och elevens modersmål. Eleven får också undervisning i de fyra basämnena hälsa, digital kompetens, omvärldskunskap och matematik. Utöver detta innehåller utbildningen arbetslivsorientering. Detta innebär bland annat studiebesök på arbetsplatser, studie- och yrkesvägledning samt att representanter från olika yrkesgrupper kan göra besök och berätta om sina arbeten.

Sfi Bas ska också ge eleven ett sammanhang och stöd i vardagen. En del av språkstödarnas tid ska särskilt avsättas för hjälp med vardagliga frågor. Eleven ska få hjälp på plats eller få en beskrivning av var hen kan söka ytterligare stöd vid mer komplicerade behov eller ärenden.

All undervisning ska utgå från deltagarnas tidigare erfarenheter, kunskaper, intressen och långsiktiga mål. En viktig aktivitet i utbildningen är därför tillfällen för eleverna att aktivt påverka utbildningens utformning och innehåll. Elevråd ska hållas minst varannan månad med någon som ej undervisar deltagarna. Klassråd hålls varje vecka tillsammans med ansvarig lärare i syfte att ge utrymme för deltagarnas behov och önskemål.

Slutligen är samordning av stor vikt för verksamheternas långsiktiga utveckling. Aktiviteter inom samordningen är bland annat pedagogernas

studiebesök hos andra noder än den egna, kompetensutveckling, revidering av kursplanerna för basämnena och kontinuerlig kontakt inom modernas regionala nätverk.

Effekter

Aktiviteterna som genomförs i projektet har en rad tänkta effekter. I detta fall kan de tänkta effekterna med fördel beskrivas på tre olika nivåer: individnivå, organisationsnivå och samhällsnivå.

Individnivå

Eleven förväntas efter avslutad utbildning kunna skriva, tala och läsa på svenska enligt kursplanen för reguljär Sfi. En annan önskvärd effekt, om än inte tvingande i överenskommelsen, är att eleven även ska kunna skriva och läsa på sitt modersmål. Eleven ska också ha fått förståelse för och möjlighet att ta del av det svenska samhället, den svenska kulturen och arbetsmarknaden. Utbildningen ska ge eleven förmåga att hantera vardagliga uppgifter och kontakter med exempelvis myndigheter och sjukvården. Detta innebär att eleven ska ha fått förutsättningar att aktivt delta i den svenska demokratin och utöva sina demokratiska rättigheter och skyldigheter. En förväntad effekt av utbildningen är att eleven får ökad egenmakt, självständighet och ett förbättrat självförtroende. Utbildningen förväntas också främja psykisk och fysisk hälsa hos individen.

Organisationsnivå

På organisationsnivå ska samordningsaktiviteterna leda till ett väl fungerande regionalt samarbete kring gruppen nyanlända med kort eller ingen utbildningsbakgrund. De förväntade effekterna av samarbetet är en ändamålsenlig och effektiv samordning som möjliggör kunskapsspridning, metodutveckling och likvärdighet i alla Sfi Bas-utbildningar.

Samhällsnivå

Sfi Bas förväntas ha en rad positiva effekter på samhällsnivå. Sfi Bas förväntas vara samhällsekonomiskt mer effektivt än reguljär Sfi för målgruppen. Eftersom pedagogiken och upplägget är anpassat efter målgruppen förväntas inlärningstiden förkortas jämfört med reguljär Sfi. Dessutom tillkommer kunskaper om samhället, arbetslivet och hälsa som syftar till att i övrigt förkorta etableringstiden. Samhällsekonomiskt innebär det på lång sikt att färre individer förväntas uppbära försörjningsstöd, vara i behov av vård eller på andra sätt behöva stöd från samhället. Fler förväntas också nå sysselsättning, vilket innebär större skatteintäkter och ökad konsumtion. Nyanlända har i många fall kunskaper som infödda svenskar inte har, och kan därmed även berika samhället och ekonomin på ett unikt sätt. Att hjälpa dessa individer till sysselsättning är ett sätt för Sverige att få ett mer diversifierat humankapital.

Det finns också viktiga demokratiska effekter som Sfi Bas förväntas bidra till. De som deltar i Sfi Bas förväntas få de verktyg som krävs för att vara aktiva samhällsmedborgare. Detta innebär också en omfördelning av makt, eftersom individer som tidigare inte kunnat söka information eller organisera sig nu kan göra sig hörda i demokratin. Sfi Bas förväntas också ge effekter på jämställdheten eftersom fler kvinnor får möjlighet till egenförsörjning och ekonomisk självständighet.

Styrning

Primära styrdokument

De primära styrdokument som Sfi Bas har att förhålla sig till är lagar, kursplaner och bestämmelser inom ramen för överenskommelsen om Sfi Bas. Skollagen SFS 2010:800 postulerar att kommuner har skyldighet att söka upp och erbjuda personer med låg utbildning skolgång på grundläggande nivåer. De som har kortast utbildning ska prioriteras. Målgruppen för Sfi Bas omfattas av denna prioritering. Sfi Bas ska följa kursplanen för Sfi SKOLFS 2017:91 i de delar av utbildningen som är språkundervisning. Kursplanen understryker vikten av flexibilitet, att individens behov blir tillgodosedda och att utbildningen tillgodoser sådant som inte finns i kursplanerna som migrationsmedvetenhet och individuella steg mot svenskt arbetsliv. För de basämnen som ingår i Sfi Bas finns särskilda kursplaner som ska följas av varje Sfi basnod. Kursplaner finns för basämnena digital kompetens, matematik och omvärldskunskap. Målen för kunskaper om hälsa är integrerade i kursplanen för omvärldskunskap.

Kommande styrning med nationella kurser är fortfarande oklar

I juni 2018, efter att en första version av utvärderingen levererades till Länsstyrelsen i Stockholm, har regeringen fattat beslut om att analfabeter och kortutbildade via utbildningsplikten ska kunna ta del av nationella kurser inom samhällskunskap, naturkunskap, digitala verktyg och arbetslivsorientering. Beslutet är tydligt influerat av Sfi Bas och regeringsrepresentanter var inför beslutet på studiebesök hos samordnande nod.

Det går ännu inte att säga något om hur de nationella kurserna kommer att se ut eller om det kommer att påverka Arbetsförmedlingens bedömningar om att kortutbildade behöver mer utbildning framför mer arbetsmarknadsnära insatser. De nya nationella kurserna kommer inte att vara tvingande för kommunerna så det går inte att förvänta att alla kommuner kommer att starta Sfi Bas eller motsvarande.

Från etableringsuppdrag till etableringsprogram

Från 2018 började nya regler för arbetet med nyanländas etablering att gälla. Förändringarna syftar till att effektivisera Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag och få fler nyanlända till studier och arbete. Förändringarna innebär att Arbetsförmedlingens arbete med nyanlända blir mer likt det ordinarie

arbetet med arbetslösa, vilket förtydligar individens ansvar för sin etablering. Etableringsplanen ersätts genom det nya regelverket med en handlingsplan, som ska möjliggöra mer individanpassade åtgärder. Åtgärdssystemet innebär även att den som inte följer sin handlingsplan kan varnas eller stängas av från sin ersättning. Ett viktigt syfte med de nya reglerna är att tid ska frigöras från administration till kärnuppgifter så som samverkan med kommuner och kontakter med arbetsgivare. Handläggningen av etableringsersättningen flyttas från Arbetsförmedlingen till Försäkringskassan². För de som redan hade en etableringsplan när förändringarna trädde i kraft kommer det gamla regelverket att gälla.

Utbildningsplikten

Som del av det nya regelverket för arbetet med nyanländas etablering infördes i januari 2018 en utbildningsplikt för nyanlända. Syftet med utbildningsplikten är att stärka och förbättra nyanländas etablering och matchning på arbetsmarknaden. Målgruppen är deltagare i etableringsprogrammet med kort utbildning, där beslut om utbildningsplikt fattas av Arbetsförmedlingen efter en individuell bedömning. Nyanlända som tar del av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser och som bedöms vara i behov av utbildning för att kunna komma i arbete, kan hänvisas att söka och ta del av utbildning. Det är Arbetsförmedlingen som bedömer vilken utbildning som är lämplig utifrån individens behov och förutsättningar. Om individen inte följer rekommendationen om utbildning kan ersättningen dras in. För att kommuner ska kunna möta utbildningsbehovet bland nyanlända kommer regeringen 2018 höja schablonersättningen till kommuner för mottagandet av nyanlända.

Utbildningsplikten kan ses som ett avsteg från den tidigare arbetslinjen som fastställde att insatser i huvudsak skulle korta tiden till förvärvsarbete med eller utan subventioner.

Skolverkets arbete med utbildningsplikten och kortutbildade

I och med införandet av utbildningsplikten har regeringen gett Skolverket i uppdrag att se över den kommunala vuxenutbildningens förmåga att möta behov och förutsättningar hos framför allt nyanlända med kort utbildning³. I uppdraget ingick bland annat att se över om innehållet i kursplanerna och kursutbudet inom Komvux på grundläggande nivå motsvarar de behov och förutsättningar som finns hos målgruppen, där Skolverket skulle överlägga om kursutbud ska ändras eller kompletteras med nya kurser, och i så fall hur detta ska ske. Ansvaret för kursplanen i kommunal vuxenutbildning i Sfi övergick från regeringen till Skolverket till 1 januari 2018, där en ny kursplan för Sfi trädde i kraft samma datum (SKOLFS 2017:91)⁴.

² <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/09/arbetsmarknadsdepartementets-satsningar-i-budgetpropositionen-for-2018/>

³ <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/06/utbildningsplikt-for-nyanlanda/>

⁴ <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/vuxenutbildning/komvux/Sfi>

Skolverket föreslog i sin delrapport att det införs två nya kurser parallellt med de befintliga kurserna. De föreslagna kurserna är samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig orientering. Syftet med de två kurserna skulle vara att ge grundläggande kunskaper om arbetsliv och arbetsmarknad i Sverige samt att ge grundläggande kunskaper i digital kompetens. För att de föreslagna ändringarna ska gynna målgruppen föreslog Skolverket att kompletterande insatser ses över, såsom kompetensutveckling för lärare och tillgång till modersmålsstöd och studiehandledning på modersmålet (Skolverket 2018).

Vidare fick Skolverket i uppdrag att ta fram stödmaterial för kommuner, där de ska påvisa hur Sfi kan kombineras med andra delar av kommunal vuxenutbildning för nyanlända med kort utbildning. Detta stödmaterial tas fram för att kommunerna på kort sikt ska ges vägledning i hur den nuvarande utbildningen på grundläggande nivå inom Komvux kan anpassas till nyanlända elevers behov och förutsättningar. Skolverket publicerar stödmaterial löpande på sin hemsida nu under 2018⁵. Skolverket har även undersökt om det finns behov av annat anpassat material för kortutbildade. Publiceringen av delar av det slutgiltiga kartläggningmaterialet kommer att påbörjas i juli 2018.⁶

Kommande kompletterande orienteringskurser som Skolverket tar fram kommer att vara stöd för kommunerna men inte tvingande.

Den regionala överenskommelsen

Storsthlm förvaltar den interkommunala överenskommelsen. Organisationen är ett kommunförbund utan myndighetsutövning och med länets kommuner som medlemmar. Förvaltning av regionala interkommunala överenskommelser är en typisk uppgift för Storsthlm som samtidigt förvaltar relevanta nätverk där beslut förankras hos och föreslås för berörda politiker och tjänstemän. Storsthlm förvaltade redan innan Sfi Bas en liknande överenskommelse för yrkespräglad Sfi som går under samlingsbegreppet Sfx och meningen var att Sfi Bas skulle gå in i liknande strukturer i länet.

Respektive kommun tar sitt eget beslut och beslut från Storsthlm är därmed rekommendationer till kommunala beslut. Därmed har regionen interkommunala överenskommelser som inte omfattar alla länets kommuner.

År 2015 reviderades det regionala samverkansavtalet om Sfi Bas.

Överenskommelsen (KSL/14/0074) reglerar:

- Definitionen av Sfi Bas
- Samverkansformer
- Ansökan, beslut och krav för anordnare av Sfi Bas.
- Nodens åtagande inklusive återrapportering

⁵ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/lorande/nyanlandas-lorande/elever-vux-1.264864>

⁶ https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/nyanlanda?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf3863.pdf%3Fk%3D3863

- Hemkommunens åtagande
- Interkommunal ersättning
- Styrning och uppföljning
- Avtalstid

En samordnande nod ansvarar för att skapa och upprätthålla nätverk mellan noderna, samordna basutbildningens kvalitetsarbete och i viss utsträckning kompetensutveckla personal. Syftet med den samordnande nodens arbete är att säkerställa likvärdighet i alla Sfi bas-noders verksamhet. Styrgruppen för Sfi Bas är densamma som Storsthlmns styrgrupp för vuxenutbildningsregionen.

Kommunförbundet Storsthlmns roll är enligt överenskommelsen att delta i den operativa styrgruppen och att med dess styrelse årligen, enligt fastställd beräkningsmodell, besluta om justering av interkommunal ersättning.

Utbildningens innehåll regleras i en bilaga till överenskommelsen. Denna innehåller kvalitetskriterier som fungerar vägledande för nodernas kvalitetsarbete och vid uppstarten av en ny nod. Kvalitetskriterierna beskriver bland annat kompetenskrav för personal, fysiska förutsättningar för utbildningen och utbildningens innehåll och pedagogiska utgångspunkter.

Sekundära styrdokument

Regionala målsättningar för utveckling och jämställdhet

I Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFS) finns ett antal utmaningar, mål och strategier som fungerar styrande för Sfi Bas. Bland annat syftar RUFS till att förbättra människors hälsa, öka tryggheten, minska utanförskapet, främja en god livsmiljö, öka kvaliteten på utbildning, frigöra livschanser och stärka sammanhållningen. Sfi Bas tangerar flera av dessa mål. Vidare bidrar Sfi Bas också till arbetet med handlingsplanen för jämställd regional tillväxt 2016 – 2018, som upprättats av Länsstyrelsen i Stockholm. Särskilt bärande för Sfi Bas är område 3: Kvinnors företagande och utrikes födda kvinnors sysselsättning och företagande med prioriteringen att motverka den segregerade arbetsmarknaden och utbildningsval genom att stärka det normkritiska görandet.

Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua)

Delegationen för unga och nyanlända till arbete verkar för att främja samarbete mellan kommun och arbetsförmedling samt utvecklingen av nya samverkansformer. Syftet med arbetet är att bidra till minskad arbetslöshet bland unga samt att effektivisera nyanländas etablering på arbetsmarknaden.

Dua har bland annat i uppdrag att fördela statsbidrag till kommuner, där ett aktuellt statsbidrag (2017:1) ska verka för fördjupad samverkan om nyanlända. Detta statsbidrag riktar sig mot kommuner med avsikt att ingå en överenskommelse med Arbetsförmedlingen om fördjupad samverkan, med

syfte att effektivisera nyanländas etablering i arbetslivet enligt Duas modell. Denna modell innebär att ”parterna gör ett gemensamt kartläggnings- och analysarbete och kommer överens om hur de fortsättningsvis ska organisera och bedriva arbetet i spår för nyanländas etablering i arbetslivet”⁷. Modellen ska omfatta:

- En kartläggning och en analys av det lokala kompetensförsörjningsbehovet
- En kartläggning och en analys av målgruppens sammansättning och behov
- En beskrivning av hur verksamheten i samverkan ska bedrivas och organiseras
- En beskrivning av de (minst tre) lokala spår som den lokala modellen omfattar
- En beskrivning av hur kommunen och Arbetsförmedlingen gemensamt avser att stödja de unga nyanlända som inte har en fullföljd gymnasieutbildning i syfte att fullfölja en gymnasieutbildning och att etablera sig på arbetsmarknaden”⁸.

Kommuner som beviljats medel, ska senast 31 december 2017 ha redovisat överenskommelsen med Arbetsförmedlingen om fördjupad samverkan, där en beskrivning av modellen som parterna avser att arbeta utifrån beskrivs. Huruvida denna samverkan kommer verka i relation till utbildningsplikten återstår att se.

I regleringsbrevet för 2018 har Arbetsförmedlingen fått ett förtydligt uppdrag att, som ett led i sitt arbete mot ungdomsarbetslöshet och för att förbättra resultatet i etableringsuppdraget, utveckla samverkansstrukturer med kommunerna och samverka med Dua. Arbetsförmedlingen fick i juni 2017 också ett uppdrag att förbättra genomförandet av etableringsuppdraget. Myndigheten ska enligt uppdraget förstärka sitt arbete med att säkerställa att alla nyanlända i etableringsuppdraget erbjuds god tillgång till insatser av hög kvalitet och successivt närmar sig arbetsmarknaden. I arbetet med att utveckla tydligare och snabbare processer ska Arbetsförmedlingen aktivt och strategiskt samverka med kommuner och andra relevanta aktörer. Detta ska ske med utgångspunkt i den modell för fördjupad samverkan om nyanländas etablering i arbetslivet som Dua på uppdrag av regeringen tagit fram.

---

⁷ <https://www.dua.se/statsbidrag/bidragstutlysningar/2017-1>

⁸ <https://www.dua.se/stod-for-samverkan/nyanlanda/overenskommelse-och-modell>

Sfi Bas i praktiken

Volymer och statistik

Sfi Bas är en relativt liten del av Sfi i Stockholmsregionen. År 2016 studerade nära 40 000 elever inom Sfi i länet jämfört med drygt 100 elever inom Sfi Bas idag. Med en viss variation är kvinnor i majoritet inom Sfi Bas. Järfälla är undantaget men även där var kvinnor i majoritet tidigare. Kvinnor är i majoritet eftersom de kommer från länder där kvinnor utbildas i mindre utsträckning samtidigt som män oftare har ett förvärvsarbete i Sverige. Fördelningen kvinnor och män är mer jämn inom gruppen nyanlända som har en etableringsplan från Arbetsförmedlingen. Detta eftersom den svenska arbetsmarknaden inte har nämnvärd inverkan på någon, oavsett köns-tillhörighet, de första två åren i Sverige.

Utbildningsnivån varierar stort mellan de olika noderna men gemensamt för dem är att samtliga elever har inga eller begränsade kunskaper av att läsa och skriva.

Samarbetskommuner som beviljat studier med interkommunal ersättning är Solna, Upplands Väsby, Sollentuna, Gnesta, Nykvarn, Trosa och Salem. Det är därmed grannkommunerna till noderna som beviljat elever. Av dem är Solna, Trosa och Gnesta inte kommuner inom överenskommelsen. De två senare ingår inte heller i länet. Nykvarn har all sin vuxenutbildning via Södertälje och är därmed att betrakta som en del av Södertälje. Vid mät-tillfället hade Sigtuna av tillfällighet inte elever med interkommunal ersättning, något som kommunen tidigare har haft.

Tabell 1. Statistik om elever i Sfi Bas

	Antal elever	Andel kvinnor	Andel med arbetslivs-erfarenhet	Utbildning från hemlandet			Andel med inter-kommunal ersättning
				0 år	1–3 år	4–6 år	
Sigtuna	21	90 %	48 %	48 %	10 %	43 %	0 %
Södertälje	46	71 %	55 %	42 %	13 %	29 %	29 %
Järfälla	44	43 %	57 %	9 %	11 %	80 %	14 %
Nacka/OLU	12	83 %	33 %	75 %	25 %	0 %	0 %*

*En elev bor i Värmdö kommun som har avtal direkt med anordnaren Omsorgslyftet (OLU) och kan därför betala leverantören direkt vilket gör att interkommunal ersättning inte blir relevant.

Det har inte varit meningsfullt att studera uppnådda betyg samt tidsåtgång för att uppnå dessa. Orsaken till det är att Sfi Bas inte strävar efter att uppnå betyg A eller B så snabbt som möjligt och det finns inte heller någon bestämd maximal tid som kan ligga till grund för att hävda att en elev inte är godkänd. Svårigheter med det är dels att det inte går att förvänta sig kort tid till uppnådda betyg, dels att det är svårt att uttala sig om de som fortfarande studerar men som inte har fått betyg. Effektivitet kan här således endast bedömas utifrån kvalitativa aspekter.

Jämförelse och framtida resultatutvärdering

När vi inom uppdraget samlat in statistik har det varit uppenbart att det inte finns en gemensam uppsättning uppföljnings- och rapporteringspunkter inom Sfi Bas. Det har varit möjligt att få uppgifter om elever, vilka kurser de läser, ålder, ursprungsland med mera men bristen på harmonisering av data har gjort att det med rimliga resurser inte är möjligt att sammanställa och rapportera detaljerat om Sfi Bas per nod tillsammans med helheten.

Noderna har inte en gemensam mall för uppföljning och rapportering men en version arbetades fram tillsammans med Storsthlm 2017. Denna har dock inte tagits i bruk. Uppföljnings- och rapporteringspunkter i mallen återfinns i bilaga 1.

Det har inte varit möjligt att jämföra uppgifter om Sfi Bas med uppgifter om elever inom Sfi studieväg 1 i länet. Anledningen är att Skolverket i sin databas inte redovisar uppgifter om studieväg 1. Detta trots att kategorin finns beskriven i tillgänglig databas.

Det finns ingen publicerad data om etablering på arbetsmarknaden eller om studier för analfabeter eller elever från studieväg 1. Det är dock möjligt att utifrån SCB och databasen Stativ skapa lämpliga jämförelsekategorier med vilka tid till etablering analyseras. Därmed kan både prognoser och resultatutvärdering med kontrollgrupp göras för Sfi Bas förutsatt att personnumren används.

Elevens väg in till Sfi Bas

Det går inte att säga att det finns en typisk väg för eleven till Sfi Bas. Olika kommuner tillämpar olika modeller för vägledning och rådgivning. I de anordnande kommunerna finns ett väl utvecklat samarbete med Arbetsförmedlingen. I dessa kommuner går en stor del av eleverna Sfi Bas inom ramen för sin etableringsplan. I de sändande kommuner vi intervjuat finns kombinerade rektors- och studie- och yrkesvägledningstjänster, renodlade studie- och yrkesvägledningsfunktioner och vägledning via reguljär Sfi. Gemensamt för målgruppen är att personerna har mycket svårt att söka information själva, och därför är beroende av vägledning för att hitta till Sfi Bas.

Pedagogiskt arbete

Det pedagogiska arbetet bygger på individuella behov och elevernas deltagande men lärarna uppger att de inte använder specifikt suggestopedi som metod. Istället används en tydlig förenkling av pedagogiken med utgångspunkt i att hela tiden arbeta med vardagslivet som mall för inläring. Till exempel kan språkinläringen utgå från hur man handlar mat. Undervisningen baseras därför, även om den inte benämns suggestopedi, på samma grundantaganden om inläring för målgruppen. Till skillnad från suggestopedin verkar dock inte Sfi Bas i särskilt stor utsträckning använda drama som medium för inläring. Lärarna tycker att det pedagogiska upplägget är framgångsrikt och att eleverna lär sig mer om samhället än vad de hade gjort annars.

Vidare berättar rektorer och lärare att kursplanerna för basämnena sällan används i undervisningen, inte heller i reviderad form. Istället används egna kursplaner som delvis utgår från de kursplaner som upprättats inom ramen för överenskommelsen.

Elevernas berättelser

Eleverna på Sfi Bas har en generellt mycket bra upplevelse av utbildningen. Att lära sig att läsa och skriva har för många inneburit en möjlighet att stå på egna ben. Det är tydligt att Sfi Bas bidrar positivt till elevernas deltagande i samhället och för deras hälsa och utveckling. Samtliga deltagare uppger att de trivs, och att det pedagogiska upplägget är bra. Alla som intervjuats uppger att svenska är deras favoritämne, men många betonar också att de gillar att få nya kunskaper om hälsa och samhället. De flesta av eleverna har Sfi Bas som sin första utbildning och insats i Sverige. Enstaka elever har tidigare tagit del av annan Sfi och andra insatser men det har då inte fungerat och Sfi Bas visade sig vara ett bättre alternativ.

Elevernas bakgrunder

De flesta deltagarna som ingick i intervjustudien har varit i Sverige mellan ett och fyra år. Tiden i Sfi Bas varierar mellan några månader och som mest drygt två år. Flera har blivit uppmärksammade på Sfi Bas genom Arbetsförmedlingen eller via sina etableringshandläggare. I några fall blev de efter att ha påbörjat reguljär Sfi rekommenderade att söka Sfi Bas. I Nacka hade deltagarna träffat särskilda vägledare som lotsat eleverna till Sfi Bas i den egna kommunen.

Av de intervjuade saknade nästan alla utbildning från hemlandet. Ett fåtal hade en kortare utbildningsbakgrund, till exempel sexårig grundskola.

Hälsa, jämställdhet och IT

Eleverna uttrycker att de lär sig mycket. Det rör sig om viktiga saker som klockan, grundläggande matematik, och hur man rör sig i staden. Särskilt nämns ämnet hälsokunskap. Kunskapen om kroppen, besök på apotek och

vårdcentraler tillsammans med språket gör att man kan kommunicera med läkare. Många vittnar om att deras hälsa har förbättrats till följd av ökad kunskap om hur kroppen fungerar. Flera berättar att de äter bättre, sover bättre och går fler promenader. En person har helt slutat röka. Även den psykiska hälsan har hos flera deltagare förbättrats. Flera uppger till och med att de innan utbildningen varit deprimerade, men att det genom utbildningen känns mycket bättre. En annan viktig faktor som deltagarna uppger har påverkat deras psykiska hälsa i en positiv riktning är det sammanhang som de ingår i genom Sfi Bas. Det ger dem en meningsfull sysselsättning på heltid där de får tillfälle att prata med andra i liknande situation, och där personalen uppmuntrar och stöttar.

När det gäller undervisning om jämställdhet har samtliga haft en positiv upplevelse av undervisningen. Många upplever en stor skillnad i synen på jämställdhet i relation till hemländerna. Flera elever menar att det inte ska finnas skillnad mellan kvinnor och män. Flera pekar på att de lärt sig att det är stora skillnader mellan hemländernas och Sveriges syn på jämställdhet. Det handlar om att kvinnor har rättigheter på samma sätt som män, även om de är gifta, och att alla är lika inför lagen.

Samtliga uppger att de lär sig hur teknik och framför allt hur datorer fungerar. Från att inte ens känt till hur man sätter igång en dator har eleverna fått kunskap om hur man använder dator för att söka arbete, använder appar i smartphonen och hur man skickar sms. Alla uppger att det är spännande och lärorikt att lära sig mer om datoranvändning och teknik.

Samhälle och arbetsmarknad

Samtliga uppger att de lär sig mycket om hur Sverige och samhället i Sverige fungerar. Matematik lyfts som ett exempel på ett ämne som gjort det lättare att vara konsument eller att besöka en bank. Sfi Bas har på flera sätt haft betydelse för elevernas vardag utanför skolan. Genom att behärska språket och den teknik som krävs kan man röra sig i samhället, resa och handla. Många uppger att de nu kan leva och bo själva, utan att behöva fråga någon om lov. Närhet till skolan upplevs inte alls som viktig, tvärtom tycker många att det är roligt och utmanande att själva ta sig till och från skolan.

Av de vi intervjuat vill flera fortsätta studera efter det att deras tid på Sfi Bas är slut. Men många vill också börja arbeta så fort som möjligt. Bara ett fåtal vill arbeta med det yrke som de hade i sina hemländer. Många tycker att de studiebesök som genomförts under utbildningen har varit inspirerande och lärorika. Studiebesöken har bland annat visat vilka slags yrken som är vanliga i Sverige, och att kvinnor och män kan arbeta med samma saker. En man berättar att han efter ett studiebesök på kommunens äldreboende vill omskola sig till undersköterska och arbeta med äldre.

Anpassning och inflytande

Sammantaget upplevs utbildningen, enligt eleverna, som individanpassad. Lärarna fångar upp eleven och anpassar utbildningen efter dennes

kunskapsnivå. I många fall delas grupperna upp efter kunskapsnivå, så att analfabeter kan få längre tid till varje uppgift. Eleverna upplever att de får det stöd de behöver, och att de kan arbeta i den takt som passar dem.

Av de vi intervjuat uppgav ingen att de upplevde att deras bakgrund haft någon betydelse i undervisningen. Eleverna gav dock inte uttryck för att detta var problematiskt. De flesta betraktar Sfi Bas och flytten till Sverige som en nystart, och vill inte arbeta med det de arbetade med i sina hemländer. Någon uttryckte det som att det enda hen lärde sig i hemlandet var att kriga, och att hen ville lägga det bakom sig.

Den stora majoriteten av eleverna upplever att de kan säga till, men att de samtidigt har svårt att komma med förslag då allt är så nytt och nästan samtliga moment är nya. Flera tycker att det är positivt att lärarna bestämmer utbildningens innehåll och upplägg, men att de kan säga till om de vill ha mer eller mindre av något.

Generellt är de flesta mycket nöjda med undervisningen. De förbättringsförslag som lämnas handlar i första hand om att det skulle kunna vara högre krav på språkinläringen, till exempel skulle fler moment kunna utföras på svenska och utan stöd från modersmålsstödarna. Flera uppger att utbildningen är bra, men att de vill lära sig ännu mer.

Betydelse för individen

Nästan alla elever uppger att deras självkänsla påverkats positivt. Flera uttrycker att de inte trodde att de kunde lära sig något, men att de tvärt om lärt sig massor: inte bara stava och skriva, utan att de kan stå på egna ben, att de kan lära sig mer framöver. Mycket handlar om att de vågar prata, att ta plats. I några fall uppgav eleverna att de inledningsvis blev lite skrämda, men att lärare motiverat dem och att de inte ångrat sitt beslut att stanna kvar inom Sfi Bas.

Deltagarna tycker inte att det är viktigt att vänner eller familj deltar i samma utbildning. Väl där träffar de flesta många nya vänner och det verkar som att ett socialt sammanhang snabbt byggs upp på plats, till viss del även utanför det egna språket. Flera påpekar att ensamheten hemma är svår. På Sfi Bas finns möjligheten att tala med människor, att vara en del av något. Det är en fin gemenskap i klassen, och flera uppger att de känner sig som en familj:

”Vi är som syskon, som bror och syster. Lärarna är som mamma och pappa”.

Generellt sett har utbildningen haft mycket stor betydelse för de individer som deltar. De upplever att det finns en gemenskap och en förståelse för att varje person har problem som kan vara ett hinder för inläringen.

”Man ska inte glömma att folk här har upplevt tuffa saker, traumatiska upplevelser. Det är såklart tufft. Personligen, jag har inte träffat mina föräldrar på 8 år och ibland på lektionerna så flyter tankarna bort.”

Modersmålsstödjarnas berättelser

Relationen till lärarna

Rollen som modersmålsstödjare beskrivs som mycket bred. Ibland fungerar de som vikarier för lärarna, men i de flesta fall är gränsen mellan lärarrollen och språkstödjarrollen tydlig. Lärare och språkstöd beskrivs som ett team med olika roller, som planerar sitt arbete självständigt. De gemensamma planeringstillfällena beskrivs som friktionsfria. Språkstöden berättar att det är mycket jobb, mer än de trodde, men att det känns roligt och meningsfullt.

Den kulturella kompetensen kommer väl till pass i många sammanhang. Språkstöden kan göra jämförelser och försöker förklara med betoning på vad som är likt. De kan också fungera som ett exempel på hur jämställdhet fungerar i Sverige. Modersmålsstödjarnas ledarskap kan resultera i exempelvis att de kvinnliga eleverna vågar tala inför en grupp män. Språkstödjarna kan gå före, i synnerhet kvinnliga språkstödjare, och visa att det är normalt i Sverige att en kvinna talar framför en grupp män och kompletterar på så sätt lärarnas roll.

Språkstöden upplever att de direkt ser när elever inte hänger med, och kan hjälpa till. De har därför också en viktig roll i att uppmärksamma lärarna på när tempot blir för högt eller något behöver repeteras.

Relationen till eleverna

Förutom att översätta och förklara har språkstöden en roll som kurator gentemot eleverna. Detta var inte planerat från början men är numera en uttalad roll, och tid avsätts särskilt för dessa möten med eleverna. Men språkstöden upplever att rollen ibland tar för mycket tid och energi. Ibland kan kuratorskapet omfatta fler än bara eleverna, som deras familjer eller vänner. Det är svårt att sätta gränser för vad de kan hjälpa eleverna med, särskilt när relationen har blivit en vänskapsrelation. Det upplevs inte som problem i sig att språkstöden är vänner med eleverna, men eleverna måste också kunna vara självständiga och klara sig utan språkstödets hjälp utanför skolan. De flesta språkstöden uppger att de får bra stöd från rektor och lärare att sätta gränser för sin hjälp, och att istället hänvisa till handläggare som har till uppgift att besvara sådana frågor. Trots detta är det svårt att säga nej, när de vet att eleven som ber om hjälp kommer att bli ledsen.

Modersmålsstödjarna om utbildningen

Modersmålsstödjarna beskriver liksom lärarna att undervisningen bygger på elevens individuella behov. Det finns olika nivåer och när det gäller gruppen som är analfabeter så anpassas det helt och hållet för dem. Gruppen får också instruktioner från lärare som pekar på att vissa elever behöver mer träning än andra i vissa frågor. De tycker att det på det hela fungerar bra.

Undervisningen varierar och modersmålsstödjarna berättar om en rad olika metoder. Överlag handlar det om att alla sinnen används i undervisningen i alla fall, och att undervisningen har en direkt koppling till elevernas vardag. Skillnaden mellan Sfi Bas och reguljär Sfi märks på flera plan. Först och

främst upplevs eleverna på Bas vara mer motiverade. De går hela dagarna även utan etableringsstöd. Modersmålsstödjarna tror att elevernas språkinläring skulle kunna förbättras ännu mer om de i vissa fall fick försöka själva innan de fick hjälp av språkstöden. Till exempel skulle modersmålsstödjarna kunna lämna klassrummet i några minuter efter det att läraren givit instruktioner, så att eleverna blev tvungna att försöka förstå uppgiften på egen hand först.

De förbättringsområden som modersmålsstödjarna identifierar liknar dem som identifierats av lärarna. De betonar skolans unika roll för språkinläringen. På en praktik eller arbetsplats är det inte säkert att man får träna språket. Tvärtom kan man arbeta tillsammans med landsmän och tala med varandra på modersmålet. Liksom lärarna upplever modersmålsstödjarna att relationen med Arbetsförmedlingen kan förbättras. Det främsta problemet är att tiden inte räcker till. Att gå från analfabet till att behärska språket tar mer än två år, och det är synd att eleverna måste avsluta utbildningen just innan allt börjar falla på plats. Modersmålsstödjarna önskar också att de kunde vidareutbildas mer. Då skulle de få bättre verktyg att hjälpa gruppen.

Modersmålsstödjarna om elevernas utveckling

Eleverna beskrivs som delaktiga i undervisningen. Individen kan ofta genomgå en omvälvande utveckling av att gå på Sfi Bas. Många var tysta innan och hade ingen erfarenhet av att tala inför en grupp. Flera var hemmafruar och ganska isolerade. På Sfi Bas fick de för första gången tala, vilket gjorde dem engagerade. Det de får lära sig i undervisningen och på studiebesök inspirerar till att uttrycka sig själva, dela med sig av sig själva. Talet är inte så frikopplat från skrift och läsning som man kan tro, menar modersmålsstödjarna:

”I och med att eleverna lär sig skriva, läsa och räkna börjar de också tala”.

Lärarnas berättelser

Framgångsfaktorer och utvecklingsmöjligheter

Alla är överens om att Sfi Bas som helhet fungerar bra. Det är utmanande med elever som inte kan läsa och skriva, men det Sfi Bas gör fungerar bra, även om det tar lite längre tid. Tid är avgörande för inläringen. Det tar tid att lära sig, och kunskaperna behöver repeteras och omsättas i praktik för att fastna. Trots detta vidhåller lärarna att den här typen av utbildning passar betydligt bättre än reguljär Sfi. Det är mindre stressigt, färre sjukskrivningar, deltagarna talar bättre svenska, känner sig tryggare och är mer motiverade att söka jobb. En framgångsfaktor som betonas är att utbildningen sker på heltid. Det skapar större engagemang och får eleverna att känna att deras inläring är viktig. Eleverna verkar också ha förstått att de får en mer omfattande och dyr

utbildning än reguljär Sfi. Lärarna tror att det får dem att känna sig viktiga, prioriterade, vilket ökar motivationen att klara utbildningen.

Flera lärare uppger att kontinuerligt intag skapar stress. Det försvårar undervisningen eftersom en grupp inte kan avancera gemensamt utan måste ta hänsyn till den som kom in sist. Det riskerar att bromsa elevernas utveckling. Det påverkar också gruppdynamiken på ett negativt sätt.

Samarbetet med Arbetsförmedlingen upplevs i många fall som problematiskt. Arbetsförmedlingen skickar eleverna till Sfi Bas, men vill samtidigt att eleverna så snabbt som möjligt ska ut och jobba. Lärarna uppfattar att de inte är mogna, särskilt inte de äldre som måste få längre tid på sig att bara förstå att de går i skolan och att anpassa sig till att lära sig saker teoretiskt. Det finns också elever som lär sig oväntat snabbt, och som skulle kunna fortsätta till reguljär Sfi.

Samarbete med andra personalgrupper

När det gäller samarbetet mellan lärare och språkstödjare växer olika bilder fram. Några tycker att det är en kamp mellan språkstödjare och lärare, att språkstödjarna har en något för nära roll till eleverna. Samtidigt finns en förståelse för deras roll som kuratorer. Många elever vänder sig till språkstödjarna med frågor om kontakter med myndigheter, räkningar eller andra frågor som rör vardagen utanför skolan. Det är viktigt att språkstödjarna har mandat att sätta gränser och förtydliga sin roll gentemot eleverna, tycker lärarna. Sammantaget är dock bilden att utbildningen inte skulle fungera utan språkstödjarna. Särskilt viktiga är modersmålsstödjarna i arbetet med att ta vara på elevernas tidigare erfarenheter och kunskaper. Det kan handla om att fånga upp ett idrottsintresse eller att tala om mat och kryddor. Här poängterar lärare att detta är helt omöjligt att göra utan språkstöden, att elevernas känslor i de flesta fall bara kan uttryckas på modersmålet.

Samarbetet mellan de båda grupperna kan i vissa fall förbättras. Till exempel finns önskemål bland lärarna om att språkstödjarna ska vara mer delaktiga i det pedagogiska arbetet och förbereda sig mer inför lektionerna. Då skulle de bland annat kunna slå upp ord i förväg. I den bästa av världar skulle det finnas kuratorer som kunde avlasta språkstöden och frigöra tid till pedagogiskt arbete och planering, menar de.

Några lärare uppger att en yrkesgrupp de saknar är lokala praktiksamordnare som kan hjälpa eleverna att etablera kontakter med arbetslivet. De lärare som har tidigare erfarenhet av sådana funktioner tror att det avsevärt skulle förbättra elevernas chanser att etablera sig på arbetsmarknaden. Vid en Sfi Bas-nod saknas en egen hälsokommunikatör. I övrigt anser lärarna att det inte saknas någon profession för att driva Sfi Bas.

Att skapa en trygg och inkluderande lärmiljö

Lärarna menar att det finns flera utmaningar i arbetet med att skapa trygga och lugna arbetsmiljöer i Sfi Bas. Många språk talas samtidigt i klassrummet, och

samtidigt som läraren undervisar ska språkstöden kunna förklara och översätta. Eleverna har i många fall lågt självförtroende till en början, och är inte vana vid att ta plats i en utbildningssituation. Många lärare nämner struktur och rutiner som en grund för trygghet. Grupperna är samlade under så stora delar av dagen som möjligt. De arbetar med samma personal, samma klassrum och skapar på så sätt möjligheter att lära känna eleverna, att kunna namn, att förstå deras egenheter och så vidare. De delar också upp grupperna i mindre grupper för att underlätta för eleverna att lära känna varandra. Det är också viktigt att det finns tydliga strukturer för arbetet med system för handuppräknning, utvärderingar och samtal.

Lärarna arbetar hela tiden aktivt för att få eleverna att känna sig trygga och välkomna. Mycket energi läggs på att skapa ett socialt sammanhang i skolan. Lärarna är medvetna om att det kan vara ett stigma att inte kunna läsa och skriva, och de tar hänsyn till detta genom att hålla gruppen mindre och samlad. Mycket av arbetet går också ut på att stärka elevernas tro på sin egen förmåga. Lärarna uppmuntrar, lyfter varje framsteg och arbetar med att synliggöra det som är bra. De är samtidigt försiktiga med att kritisera. De är medvetna om att de gör något väldigt känsligt, att peta i elevernas förståelse av språket. Utöver språket arbetar lärarna för att uppmuntra och belysa varje framsteg. Kvinnorna upplevs generellt ha en sämre självkänsla än män, vilket lärarna är uppmärksamma på.

Vad gäller delaktighet är lärarna osäkra på om eleverna efterfrågar större inflytande eller inte. För närvarande är det lärarna som bestämmer lektionsupplägg och aktiviteter. Det är svårt att veta om eleverna egentligen hade velat vara mer delaktiga i utformningen, och antagligen vet inte heller eleverna att viss delaktighet skulle kunna förväntas av dem eftersom de har mycket begränsade erfarenheter av andra pedagogiska sammanhang.

Förbereda elever för arbetslivet

Några lärare vittnar om att eleverna i första hand vill börja arbeta när de har uppnått en tillräcklig språknivå. Det finns också en stor konsensus bland lärarna om att det slutgiltiga målet är att eleverna ska ut i arbetslivet. Det sker ett aktivt arbete med att förbereda eleverna för arbetslivet. Bland annat får de skriva CV och prova på att bli intervjuade. Som beskrivits ovan upplever många av lärarna att en förbättrad samverkan och samsyn med Arbetsförmedlingen skulle gynna eleverna på lång sikt. Det finns även elever som vill läsa vidare efter det att Sfi Bas har avslutats. För dem tror lärarna att det största hindret är avsaknaden av bra studieteknik.

Arbete med jämställdhet och hälsa

I alla Sfi Bas-noder är det fler kvinnor än män som deltar i utbildningen. Några lärare vittnar om att männen är stökigare och har lättare för att ta plats, medan kvinnorna ofta är mer tillbakadragna. Kvinnor är många gånger ovana vid att tala när en grupp män finns närvarande, kanske också män är ovana vid att lyssna till kvinnor. Att tala om jämställdhet i Sverige är därför på många

sätt en utmaning. Alla noder arbetar med jämställdhet, men i olika omfattning. Eleverna verkar generellt vara intresserade av ämnet, men vissa saker är svåra att prata om. Till exempel kan våld i nära relationer och preventivmedel vara en fråga som kvinnor ogärna diskuterar med män i rummet. Män vill oftare än kvinnor tala om alkohol, tobak och att kontrollera sin alkoholkonsumtion. För att få samtalet att fungera har flera Sfi-noder valt att ha könsseparerade forum för diskussion om jämställdhet. Vissa har valt att ha uppdelad gymnastik så att kvinnorna kan känna sig bekväma och kan ta av sig slöjan. Lärarna berättar att det mest framgångsrika sättet att tala om jämställdhet på är att berätta vad som är normalt i Sverige, utan att döma deltagarna efter deras åsikter eller reaktioner. De ser också att stora framsteg har skett för kvinnorna i grupperna, speciellt för somaliska kvinnor som har kunnat ta för sig mer i klassrummet och fått förbättrat självförtroende.

Skolorna arbetar också hälsofrämjande generellt. Skolorna har hälso-kommunikatörer knutna till sig, som berättar om kosthållning, sömn och motion. Gymnastik och promenader är vanliga inslag på schemat. I de fall då eleverna är gamla eller sjuka förekommer sittgymnastik eller kortare promenader.

Arbete med IT

Matematik och datorvana ingår hela tiden i olika moment, berättar lärarna. Det handlar om vardagsnära saker som att handla i en butik. Utöver det finns block som handlar om digital kompetens. De flesta har smartphones så det finns en möjlighet att ta med sig kunskapen direkt. Det ingår att lära sig grunderna för dator, mobil, hur man skickar e-post och sms. De olika noderna arbetar olika mycket med IT, vissa mer och vissa mindre.

Samarbete mellan noderna

Flera lärare anser att samarbetet mellan noderna kan utvecklas. Det förekommer att noderna besöker varandra, bland annat har anordnaren och noden Omsorgslyftet OLU i Nacka gjort ett besök i Järfälla, vilket de upplevde som mycket positivt och lärorikt. För att fler sådana möten ska äga rum krävs förutom vilja från noderna också bra former och planering för samarbetet, tror en del lärare.

Det finns en stor vilja bland lärarna att träffa andra lärare vid andra noder. Någon talar till och med om att de skulle kunna skriva en lärobok tillsammans, men att det inte känns möjligt då man inte ens träffas. Det verkar som att planen var att träffas och utbyta tankar, men att de olika nodernas uppfattning om varandra försvårar mötet.

Kommuner utöver de anordnande som nyttjar Sfi Bas

Om att hänvisa elever till Sfi Bas

De rektorer vi talat med berättar att behov styr hur många elever de skickar till Sfi Bas. De beskriver Sfi Bas som ett bra alternativ, en valmöjlighet för de som kommer att ha svårt att klara reguljär Sfi med godkänt resultat. Generellt uppfattas den individanpassade undervisningen, språkstödet, att utbildningen är på heltid och basämnena som de främsta styrkorna med Sfi Bas. Alla kommuner uppger att de har bra information om vad Sfi Bas är och på vilket sätt det skiljer sig från Sfi studieväg 1. En kommun fick information i samband med att de ingick samverkansavtalet, en annan får informationsbroschyrer från en anordnande nod. De kommuner som ingår i överenskommelsen och regelbundet erbjuder elever Sfi Bas uppger samtliga att de aldrig avslår en ansökan om det inte uppenbart är fel utbildning för individen utifrån hans förutsättningar och behov. Ingen kommun uppger att de avslår ansökan av ekonomiska skäl.

Samverkan

Samtliga av de intervjuade uppger att samverkan med den anordnande noden är mycket begränsad. Det finns önskemål om utökad samverkan, till exempel i form av studiebesök och informationsträffar. Det finns också förslag om förbättrad marknadsföring från den anordnande nodens sida. Två rektorer lyfter dock det faktum att överenskommelsen i sig är ett viktigt steg mot en mer sammanhållen region.

Vad gäller samverkansavtalets betydelse utöver bestämmelser för prissättningen finns det olika uppfattningar bland rektorerna. Det verkar finnas olika uppfattningar om hur bindande avtalet är. Vissa kommuner uttrycker att avtalet kan förtydligas eftersom det idag inte är tydligt huruvida det är ett bindande åtagande för kommunerna att skicka elever till Sfi Bas i andra noder. Andra menar att en viktig innebörd av samverkansavtalet utöver prissättningen är just det bindande åtagandet att skicka elever. Flera understryker att en förutsättning för en bindande överenskommelse är att avslag kan göras av ekonomiska skäl.

Sfi Bas i konkurrens med upphandlade eller auktoriserade verksamheter i hemkommunen

De flesta rektorer uppger att Sfi Bas inte konkurrerar med andra verksamheter. Trots att kostnaden är högre för Sfi Bas än för reguljär Sfi tycker de flesta att prissättningen är rimlig. De som har auktoriserad eller upphandlad Sfi eller annan vuxenutbildning uppger att dessa verksamheter inte konkurrerar med Sfi Bas och att diskussion om prissättning därför inte uppkommit. Den främsta anledningen för att nyttja Sfi Bas uppges vara att en motsvarande utbildningsform är för dyr att tillhandahålla själv med ett så litet elevunderlag. Det finns dock undantag. En kommun har verksamhet i egen regi som liknar Sfi Bas, och eftersom elevunderlaget i detta fall är tillräckligt stort är den verksamheten billigare per elev än Sfi Bas. Några kommuner anser att Sfi Bas i

grunden är ett bra koncept, men att de hindras från att använda det på ett bra sätt eftersom närmaste nod ligger för långt bort. Eleverna kan ibland vare sig klockan eller läsa, vilket gör det ytterst svårt att på egen hand resa till en annan kommun. Det finns också synpunkter på att överenskommelsen skyddar Sfi Bas från konkurrens, att utbildningsformen skulle gynnas av att fler gavs möjlighet att anordna Sfi Bas.

Utvecklingsområden

De kommuner som vi har intervjuat som inte skickar elever till Sfi Bas på grund av för stora avstånd uppger, som förväntat, att det vore bra med fler noder på fler platser i regionen. Andra utvecklingsmöjligheter som lyfts är förtydligad och utökad yrkesinriktning och en annan ersättningsmodell som skapar incitament för skolorna att effektivisera individens språkinläring. En påbyggnad med yrkeskurser som moduler skulle kunna öka motivationen hos de som går Sfi Bas genom att tydliggöra vad slutmålet är.

Nära på samtliga kommuner lyfter återkoppling som ett viktigt utvecklingsområde. Att en eller två gånger per termin återkoppla, till exempel genom en individuell studieplan, är något som samtliga kommuner efterfrågar. De som skickat elever till Sfi Bas vet inte hur det går för eleven, om hen klarar studierna och med vilka resultat. Eftersom antalet elever som skickas till Sfi Bas ofta är litet har hemkommunen små möjligheter att själv följa upp elevens utveckling genom studiebesök eller intervjuer.

En stor majoritet av de intervjuade tycker att Sfi Bas i grunden är bra och att det är stor skillnad mellan Sfi Bas och reguljär Sfi yrkesväg 1. Det finns dock önskemål om att kontinuerligt, kritiskt och systematiskt följa upp verksamheten så att den fortsätter att utvecklas. Det är också viktigt att tydliggöra värdet av utbildningen för de kommuner som ingår i överenskommelsen, och om Sfi Bas är mer samhällsekonomiskt effektivt än reguljär Sfi. Detta kan göras både genom förbättrad återkoppling om varje elev och genom regelbunden uppföljning av verksamheten i sin helhet, menar rektorerna.

Studie- och yrkesvägledares berättelser

Studie- och yrkesvägledarna vi intervjuat har god kännedom om Sfi Bas och två anvisar ofta elever till utbildningen. Generellt har studie- och yrkesvägledarna en positiv bild av Sfi Bas. Särskilt upplevs modersmålsstödet, arbetslivsorienteringen, basämnena och det faktum att Sfi Bas är på heltid vara positivt för målgruppen. Ingen kommun har något motsvarande alternativ för målgruppen. En kommun använder inte längre Sfi Bas utan hänvisar till reguljär Sfi, där det istället har tillförts resurser för extra tid och stöd. En kommun hänvisar elever till Sfi Bas, men avståndet till närmaste nod gör det svårt att få dit elever. Två studie- och yrkesvägledare anser att samarbetet med Arbetsförmedlingen fungerar dåligt. Det finns ingen bra dialog om eleverna, och insatser kan avbrytas utan förvarning.

Ledningens perspektiv

Samverkan om Sfi Bas

Den operativa styrgruppen, som omfattar anordnande rektorer, ger uttryck för att det finns ett behov av mer samordning mellan noderna. En gång per termin ges tillfälle för lärarna att delta i en Basdag. Även modersmålsstödarna har möjlighet att delta i en sådan träff. Ambitionen är att ämnesträffar ska arrangeras en gång per kvartal men det sker inte alltid. Det sker ett erfarenhetsutbyte mellan lärarna men gemensam kompetensutveckling har bara ägt rum vid något enstaka tillfälle. Den operativa styrgruppen träffas en gång per kvartal och arbetsgruppen utan rektorer träffas en gång i månaden. Vid dessa tillfällen diskuteras bland annat uppstart av nya noder och strategiska frågor för utbildningen. Organisationen fungerar inte helt som det var tänkt. Kommunikationen med Storsthlm upplevs som bristfällig vilket försvårar informationsspridning och samordning av resurser och rekryteringar. Det finns också ett behov av att stämma av kursplaner och innehåll i utbildningarna, mer för att säkerställa att de är enhetliga och likvärdiga. Idag undervisar varje nod i samma ämnen, men undervisningen utförs på olika sätt i olika noder. Generellt har dock utbildningarna och de metoder som används stöd i forskning och både lärare och ledning håller sig uppdaterade om kunskapsläget. För att ytterligare förbättra undervisningens forskningsanknytning skulle det krävas nya studier om inlärningsprocesser för vuxna analfabeter. Exempelvis finns det inte tillräckligt med kunskap om hur krig, trauma och händelser i hemlandet påverkar inlärningsmöjligheterna.

Den operativa styrgruppen identifierar också behov av mer kommunikation med kommunerna i överenskommelsen som inte anordnar Sfi Bas. Det behövs bättre kännedom om Sfi Bas, dels bland rektorer men framförallt i kommunernas funktioner för studie- och yrkesvägledning.

Elevunderlag

Elevunderlaget upplevs som ojämnt och svårt att förutsäga. I Järfälla finns det kö till Sfi Bas, medan Sigtuna har svårt att få tillräckligt många elever till utbildningen. I de flesta fall är det Arbetsförmedlingen som hänvisar elever till Sfi Bas, men samarbetet med myndigheten fungerar inte alltid bra. Det är inte ovanligt att en elevs utbildning avbryts för att hen har fått en extratjänst, ett jobb eller en praktikplats via Arbetsförmedlingen. Det gör också att det är svårt att överblicka genomströmningen i utbildningen. Den operativa styrgruppen anser att samsynen med Arbetsförmedlingen kan förbättras. Det upplevs som att Arbetsförmedlingen i vissa fall tror att det finns inläsnings-effekter förknippade med Sfi Bas, och att elever stannar för länge på utbildningen av detta skäl.

Den operativa styrgruppen tror att den nya utbildningsplikten i viss mån kan minska avbrott beslutade av Arbetsförmedlingen men att den i stort inte kommer att innebära några större förändringar. Utbildningsplikten har inte

tolkats som tvingande till heltidsstudier och den har inte heller lett till att någon ny utbildning motsvarande Sfi Bas har utvecklats.

Resurser och utveckling

Överlag upplevs utbildningarna nu fungera bra. Det saknas inte någon yrkesgrupp, och modersmålsstödet är en bra förstärkning i undervisningen. En utmaning är att behålla personal och inte förlora den erfarenhet som byggs upp inom verksamheterna. Att Södertälje lämnar överenskommelsen innebär att mycket kunskap går förlorad. Sfi Bas är mer resurskrävande än reguljär Sfi, vilket särskilt försvårar uppstarten av nya noder. En Sfi Bas kostar minst lika mycket som två Sfi studieväg 1.

Ledningen förhåller sig till Skolverkets publikationer och föreskrifter vid utvecklingen av Sfi Bas. De regionala utvecklingsplanerna finns med i bakgrunden men är inget som direkt påverkar rektorernas arbete.

Den operativa styrgruppen menar att det är tydligt att det finns ett stort behov som Sfi Bas kan möta i länet. I dagsläget finns det ingen ambition om att profilera eller yrkesinrikta Sfi Bas, något som tidigare diskuterats. Risken att de grundläggande aspekterna av utbildningen åsidosätts bedöms vara för stor. Det är högre prioriterat att bevara Sfi Bas särart och vara fortsatt lyhörd gentemot målgruppens förutsättningar och behov.

Den 15 februari 2018 hölls en halvtidsworkshop med rektorerna från Järfälla och Sigtuna, rektor för Järfälla utbildningscentrum samt representanter för Länsstyrelsen. Där diskuterades utvecklingsområden för Sfi Bas och framtiden för utbildningen. Bland annat lyftes att det kan finnas en diskrepans mellan lärarnas och elevernas förståelse av elevernas tidigare erfarenheter. För att ytterligare förbättra inlärningen behövs mer kunskap om elevernas sätt att tillgodogöra sig kunskap och hur deras tidigare erfarenheter tas tillvara i undervisningen. Även modersmålsstödjarnas roll i klassrummet diskuterades. Det har skett ett utvecklingsarbete för att tydliggöra rollen, men det är viktigt att detta arbete inte avstannar. Det finns också behov av ytterligare strategier för att stärka jämställdheten mellan män och kvinnor.

Angående kostnaden för Sfi Bas identifierades några utvecklingsområden. Södertälje drar sig ur överenskommelsen eftersom de anser att utbildningen blivit för kostnadsdrivande. Sfi Bas är dyrare än reguljär Sfi, men en förändrad marknadsföring skulle bättre kunna påvisa vad man får för pengarna. Det är viktigt att inte låsa fast sig vid sysselsättning, utan också påvisa rättviseaspekten i att ge utbildning till de som inte fått någon utbildning i hela sitt liv. Det är också mycket angeläget att etablera en samsyn och ett fungerande samarbete med Arbetsförmedlingen. Idag antyder Arbetsförmedlingen att det finns en inlåsnings effekt i Sfi Bas som hindrar elever att fortsätta till andra insatser i etableringen. Det finns behov av en bättre tolkning av skollagen och lagarna som reglerar etableringsinsatser, så att rättigheten till utbildning för kortutbildade omsätts i praktiken. Kommunikationen med Arbetsförmedlingen

skulle kunna underlättas av att Storsthlm tog ett större ansvar, så att den samordnande noden inte ensam behövde ansvara för att driva Sfi Bas framåt.

Arbetsförmedlingen om Sfi Bas och utbildningsplikten

Arbetsförmedlingens biträdande verksamhetsområdeschef uppger att det är upp till varje kontor att avgöra vad som är bäst för individen, och att det därför inte finns någon inriktning från marknadsområdesledningen om hur elever ska hänvisas till Sfi Bas. Att anvisa elever till Sfi Bas kan också innebära att man kringgår de verksamheter som Arbetsförmedlingen upphandlat. Det är en orsak till att Arbetsförmedlingen har haft svårt att anvisa elever.

De etableringshandläggare vi talat med uppger att de har god kännedom om vad Sfi Bas är och på vilket sätt det skiljer sig från Sfi studieväg 1. Ett problem som lyftes var att Arbetsförmedlingen inte kan anvisa elever direkt till Sfi Bas utan att anmälan måste gå via kommunen eller reguljär Sfi, som får hjälpa till med ansökan. Angående utbildningsplikten tror inte handläggarna att arbetet med målgruppen kommer att påverkas i någon stor utsträckning. Främst innebär det ett förtydligande om att kortutbildade i första hand ska få utbildning, vilket kan leda till att fler rekommenderas att söka Sfi Bas. Det kan också underlätta att en mer långsiktig plan upprättas och hålls för individen.

Analys

Analysen utgår från de centrala utvärderingsfrågor som presenterades i början av rapporten. Analysen baseras även på tillgänglig forskning.

Utbildningen är ändamålsenlig

Pedagogiska metoder

I intervjuer med lärare framkom att suggestopedi inte tillämpas i undervisningen. Metoderna som används bygger dock på samma grundantaganden som suggestopedi, det vill säga att undervisningen ska utgå från tidigare erfarenheter, en trygg lärmiljö och aktiva deltagare. Sådana deltagaraktiva metoder har stort stöd i forskningen. Exempelvis utgår undervisningen från vardagliga exempel, och skapar en dynamisk relation mellan skola och vardag. Även tillgången till modersmålsstöd är en tydligt främjande faktor för alfabetisering och språkinläring i litteraturen. Eleverna vi intervjuat känner sig trygga i klassrummet och vågar dela med sig av sig själva. Forskningen pekar entydigt på att trygghet och sammanhang är en förutsättning för deltagaraktiva metoder. En bidragande faktor till tryggheten, förutom att lärarna arbetar aktivt med att skapa en trygg miljö, är att grupperna hålls samlade under så stora delar av dagen som möjligt. Några av lärarna vi intervjuat lyfter dock att det kontinuerliga intaget gör att det blir svårare att upprätthålla en positiv gruppdynamik och att låta gruppen utvecklas tillsammans. Även forskningen visar att det främjar deltagaraktiva metoder att undervisningsgrupperna är sammanhållna och konstanta över tid. Tiden är på många sätt avgörande för att Sfi Bas ska fungera, det understryker både lärare, ledning och modersmålsstödjare. Det är viktigt att deltagarna får den tid de behöver i Sfi Bas och att utbildningen inte avbryts för tidigt av Arbetsförmedlingen.

Deltagaraktiva metoder ska utgå från elevers tidigare erfarenheter, både vad gäller inläringssituationer och andra erfarenheter från hemlandet. Forskningen visar att vuxnas inläring skiljer sig från inläring hos barn eftersom vuxna relaterar nya kunskaper till gamla. Därför främjas inläringen hos vuxna av att utbildningen baseras på tidigare erfarenheter. Eleverna vi intervjuat i Sfi Bas upplever inte att utbildningen utgår från deras tidigare erfarenheter. Samtidigt upplever många elever det som positivt att lämna det gamla bakom sig. Det verkar dock finnas en diskrepans mellan elevernas och lärarnas förståelse av vad som är tidigare erfarenheter. Lärarna arbetar mycket, med stor hjälp av språkstöden, med att fånga upp intressen hos eleverna som kan användas i undervisningen.

Sammanfattningsvis fungerar de pedagogiska metoderna bra, och är väl förankrade i forskning. En tydlig framgångsfaktor är att utbildningen är på heltid. Det saknas forskning om hur de i målgruppen som bär på trauman eller

erfarenhet av krig och flykt tillgodogör sig kunskaper, men denna utvärdering tyder på att Sfi Bas har hittat bra strategier för att anpassa undervisningen och i så stor utsträckning som möjligt undanröjt de hinder som finns för inläringen. De rektorer i sändande kommuner som vi intervjuat uppfattar att Sfi Bas är särskilt värdefullt för målgruppen och att Sfi Bas är unik som utbildningsform.

Skolverket har haft uppdraget att se över den kommunala vuxenutbildningens förmåga att möta behov och förutsättningar hos framför allt nyanlända med kort utbildning vilket resulterade i ett förslag om två nya kompletterande kurser i samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig orientering. Ett viktigt syfte med kurserna är att möta målgruppens behov av digital kompetens och i större utsträckning utgå från vuxnas behov. För att de föreslagna ändringarna ska gynna målgruppen föreslår Skolverket att kompletterande insatser ses över, såsom kompetensutveckling för lärare och tillgång till modersmålsstöd och studiehandledning på modersmålet. Den analys som Sfi Bas gör av målgruppens behov överensstämmer med andra ord mycket väl med Skolverkets bedömning.

Personalsammansättningen

Personalsammansättningen är av allt att döma ändamålsenlig i förhållande till elevernas behov. Det finns en bra funktionsfördelning mellan lärare och modersmålsstödjare där språkstöden kompletterar lärarna på ett bra sätt. Språkstöden bidrar bland annat med kulturell kompetens och möjlighet att fånga upp behov hos eleverna. Forskningen visar att alfabetisering på ett andraspråk främjas av studiehandledning på modersmålet. Både i verksamheterna och i den operativa styrgruppen finns en medvetenhet om vikten av en tydlig gränsdragning mellan språkstödets roller som språkstöd och kurator. Modersmålsstödjarna behöver stöd och mandat från rektor att sätta gränser. Tidigare har modersmålsstödjarna befunnit sig i en svår roll där gränsdragningen mot lärarnas ansvar varit otydlig samtidigt som eleverna förväntat sig mer än vad som är rimligt vad gäller stöd för vardagslivets svårigheter när språket inte finns. Dessa tidigare problem har nu arbetats bort genom tydligare organisering samt mer tid till kurativt stöd och rimliga sanktionerade gränsdragningar.

Individuellt stöd och elevinflytande

De elever vi har intervjuat uppger att de får individuellt stöd och att utbildningens takt och innehåll anpassas efter dem. Lärare och modersmålsstödjare verkar av allt att döma ha ett väl fungerande samarbete för att upptäcka och hantera varje elevs behov. Modersmålsstöden har en särskilt viktig roll för att fånga upp intressen, behov och synpunkter från elever eftersom detta kan vara svårt att uttrycka på svenska för många elever. Det finns även mer formella tillfällen för eleverna att utöva inflytande, som elevråd och klassråd. Eleverna uttrycker dock i intervjuer att de tycker att det är bra att lärarna bestämmer. Eleverna har i regel mycket lite erfarenhet av pedagogiska situationer och därför även små möjligheter att värdera och jämföra undervisningen. Eleverna

upplever att de kan säga till om de skulle ha några synpunkter på undervisningen. De former för elevinflytande som finns idag verkar därför vara fullt tillräckliga.

Att bli sedd

Lärare och modersmålsstödjare berättar att eleverna i Sfi Bas är mer engagerade och aktiva än elever i reguljär Sfi. Ingen skolkar, inte ens de som inte längre är berättigade till någon ersättning för att delta i utbildningen, menar en modersmålsstödjare. Förklaringen till detta engagemang kan sökas i ett experiment som utfördes i Hawthorne för nära hundra år sedan (Eriksson-Zetterquist, Ulla., Kalling, Thomas. & Styhre, Alexander. 2012)

I slutet av 20-talet gjorde ett forskarlag en upptäckt som på många sätt präglat sättet vi ser på mänsklig produktivitet idag. Resultaten kan i efterhand tyckas självklara, men vid tiden för forskningsepisoden var upptäckten något av en aha-upplevelse. I korthet hade forskarna fått i uppgift att undersöka vilka faktorer som påverkade produktiviteten hos arbetarna i en fabrik.

Experimentet var enkelt: två grupper arbetare valdes ut, varav en var kontrollgrupp. För experimentgruppen förbättrades belysningen i förhållande till den vanliga arbetsbelysningen på fabriken. Produktiviteten förbättrades, föga förvånande, i den grupp som fått bättre belysning. Det märkliga var att även kontrollgruppen uppvisade en förbättrad produktivitet. Forskarlaget provade en rad olika faktorer med potential att påverka produktiviteten – man gav arbetarna fler och längre raster, tillhandhöll en lättare måltid och förändrade arbetstider. Varje åtgärd förbättrade gruppens produktivitet. Då provade forskarlaget att nollställa alla behandlingar, vilket innebar ordinarie belysning, arbetstid etcetera. Experimentgruppen fortsatte att öka sin produktivitet även efter denna åtgärd.

Forskarna förstod snart att det måste finnas en okänd faktor som de förbisett. Den okända faktorn var att människor är *socialt responsiva varelser*, och reagerar på vad människor i deras omgivning gör. Det var alltså forskarnas blotta närvaro som förbättrat produktiviteten. Arbetarna kände sig sedda, det var ständigt människor runt omkring dem som frågade hur de mådde och hur arbetet gick.

Denna upptäckt har omsatts i diverse styrningsideologier och praktiker för effektiv användning av humankapital. En tolkning är att arbetares produktivitet kan förbättras genom övervakning. Detta kan betraktas som en pervers tolkning av en teori som ytterst behandlar effekten av att *bli sedd* på människors förmågor. Det går att argumentera för att resultaten av Hawthorne-experimentet stämmer väl överens med de effekter som kan observeras i Sfi Bas. Genom att kombinera närvaro av flera personalgrupper med en tät grupp-sammanhållning och stöd i vardagen känner sig varje elev sedd, vilket främjar engagemang hos eleven.

Integrering av jämställdhetsfrågor

Det finns flera exempel på hur jämställdhet integreras i undervisningen. Exempelvis behandlar omvärldskunskapen relationer mellan män och kvinnor i Sverige, och vid studiebesök och samtal om arbetsmarknaden tydliggörs att kvinnor är del av den svenska arbetskraften och kan ha samma jobb som män. Noderna verkar ha hittat bra strategier för att prata om jämställdhet utifrån deltagarnas förutsättningar. Exempelvis separeras män och kvinnor vid vissa tillfällen för att alla ska känna sig bekväma med att delta. I intervjuer är det tydligt att eleverna har reflekterat mycket över jämställdhetsfrågor under undervisningen och att undervisningen har bidragit till att stärka kvinnornas självförtroende.

Förberedelse för arbete och fortsatta studier

Sfi Bas förser eleverna med grundkunskaper om den svenska arbetsmarknaden. Eleverna förbereds genom att de får öva på att skriva CV och på att bli intervjuade om ett fiktivt arbete. Noderna gör studiebesök på arbetsplatser och visar vilka jobb som är vanliga i Sverige. Att Sfi Bas är på heltid är även det ett slags förberedelse för studier eller arbete på heltid. De flesta vill ha intervjuat vill gå vidare till jobb, men en del vill studera vidare. Lärarna bedömer att dålig studieteknik är den största utmaningen för de elever som vill studera vidare efter tiden i Sfi Bas.

Kursplaner

Undervisningen i svenska följer de av Skolverket upprättade kursplanerna för Sfi. För basämnena i Sfi Bas finns särskilda kursplaner. Utvärderingen visar dock att undervisningen i noderna inte följer de tidigare överenskomna kursplanerna för basämnena. Innehållet i utbildningarna kan därför skilja sig åt mellan noderna. Exempelvis är omfattningen av undervisning i IT och jämställdhet olika vid olika noder.

Regional styrning och samverkan inom överenskommelsen

Knappa resurser för samordning

Projektet som föregick Sfi Bas som en regional överenskommelse hade extern finansiering som tydligt stärkte övergripande koordinering och samverkan mellan anordnare. Efter att finansieringen med § 37-medel upphörde har koordineringen blivit lidande när det inte finns tillräckligt med tid till detta för lärare, administratörer och rektorer.

Det finns brister i samverkan och kvalitetsutvecklingsarbetet kring Sfi Bas

Den systematiska samverkan som finns kring Sfi Bas består i huvudsak i att den operativa styrgruppen träffas några gånger om året. Storsthlm's roll är begränsad till att delta i gruppens möten och justera priser enligt index. I nuläget deltar inte Storsthlm vid möten och det beror på tillfällig brist på

personal. Lärarna ska träffas en gång per termin för erfarenhetsutbyte, men dessa träffar sker inte med den regelbundenhet som avsetts. Syftet med erfarenhetsutbytet mellan lärarna är att skapa likvärdighet i nodernas utbildningar. Eftersom noderna i de flesta fall inte följer kursplanerna för basämnena och på andra sätt skiljer sig åt gällande metoder och dimensionering verkar erfarenhetsutbytet mellan lärarna inte ha främjat likvärdighet. Ofta finns föreställningar om hur de andra noderna arbetar, vilket minskar intresset för att göra studiebesök eller berätta för varandra om arbetsättet. Kvalitetsutveckling sker därför lokalt snarare än regionalt. Det behöver inte per definition vara negativt eftersom varje nod har större möjlighet att utveckla verksamheten utifrån de lokala förutsättningarna. Värt att beakta är dock att gemensam kompetensutveckling och marknadsföring försvåras samt att utbildningens forskningsanknytning kan försvagas.

Överenskommelsens betydelse är marginell. Bara några få elever i varje nod kommer från andra kommuner, vilket innebär att det med största sannolikhet finns ett stort antal elever i målgruppen som inte blir hänvisade till Sfi Bas i enlighet med överenskommelsen. Av de elever som går Sfi Bas och som kommer från andra kommuner än nodkommunen är dessutom en del från kommuner som inte har ingått överenskommelsen. Det går inte att säga att överenskommelsen har gett upphov till det elevflöde som var tänkt. Några sändande kommuner menar att anledningen till att de inte hänvisar elever till Sfi Bas är att avståndet till närmaste nod är för stort. De elever vi har intervjuat menar i motsats till detta att restid och avstånd inte har någon betydelse – de hade ändå velat gå Sfi Bas.

Det finns ett samverkans- och marknadsföringsunderskott för Sfi Bas. Exempelvis har bara ett samverkansmöte för alla kommuner i överenskommelsen ägt rum. Den interkommunala dialogen är därmed begränsad till viss kommunikation mellan noderna. Om ambitionen är att alla elever i samverkanskommunerna som är i behov av Sfi Bas ska få delta i en utbildning som är likvärdig oavsett nod behöver samverkan avsevärt förbättras.

Det finns också ett stort behov av bättre samverkan och dialog med Arbetsförmedlingen. I nodkommunerna fungerar samarbetet med Arbetsförmedlingen i regel bra, men i de sändande kommunerna finns flera brister. Eftersom elevflödet är så litet går det att anta att den stora merparten av de som enligt överenskommelsen ska hänvisas till Sfi Bas istället anvisas till reguljär Sfi. Det förekommer också att Arbetsförmedlingen avbryter utbildningen i förtid eftersom eleven fått ett subventionerat arbete eller praktik inom ramen för sin etableringsplan. En dialog med Arbetsförmedlingen kan med fördel sträva efter att definiera den tidsperiod som eleven minst ska befinna sig i Sfi Bas, och därmed inte vara föremål för ändringar i etableringsplanen.

Kommunikation, kunskapsspridning och återrapporering kan förbättras

Den samordnande noden har det övergripande ansvaret för att marknadsföra utbildningen. Det finns dock inga medel avsatta för det ändamålet. Idag finns

det en hemsida med information om Sfi Bas samt broschyrer. Elevflödet från sändande kommuner indikerar att det finns ett behov av att marknadsföra Sfi Bas i större utsträckning mot funktioner för studie- och yrkesvägledning, rektorer och Arbetsförmedlingen i synnerhet. En förutsättning för att kunskap om Sfi Bas ska kunna spridas regionalt är att rutinerna för regional uppföljning förbättras.

Kraven på återrapportering regleras i överenskommelsen för Sfi Bas. I överenskommelsen är kraven på återrapportering till hemkommunen begränsade till utbildningsstarten och information om avhopp. De sändande kommuner som intervjuats efterfrågar dock en mer omfattande återrapportering med information om elevens progression. En sådan återrapportering är ett viktigt underlag för att veta om det finns anledning att fortsätta insatsen.

När krav på uppföljning och rapportering är så svaga som de är enligt överenskommelsen saknas underlag för att göra återkommande intersektionella analyser för att rapportera till exempelvis Storsthlm och Länsstyrelsen för vidare hantering inom respektive organisations ansvar för kompetensförsörjning.

De kursplaner som initialt sattes för basämnena har anpassats i respektive nod. Därmed kan dessa inte användas för gemensam uppföljning av individresultat. Sfi-delen inom Sfi Bas följs upp och rapporteras enligt de rutiner som finns för ordinarie Sfi.

Sfi Bas ligger i linje med fastställda riktlinjer och mål för regional samverkan

I RUFS 2010 pekades ett antal områden ut som ska stärka Stockholm som kunskapsregion. Yrkes- och vuxenutbildningen ska anpassas mer efter arbetsmarknadens och individens behov. I RUFS 2050 kommer dessa frågor att ha fortsatt prioriterad ställning. Sfi Bas är ett bra exempel på vuxenutbildning som anpassas efter individens behov. Även de mål i RUFS som berör hållbar socioekonomisk utveckling främjas av Sfi Bas. Vidare tangerar Sfi Bas även prioritering 3: Kvinnors företagande och utrikes födda kvinnors sysselsättning och företagande i handlingsplanen för jämställd regional tillväxt. Sfi Bas främjar utrikes födda kvinnors möjligheter till att delta som arbetskraft och undvika ett livslångt utanförskap. Sfi Bas har inte haft något nämnvärt fokus på egenföretagande.

Det är svårt att tala om kostnadseffektivitet för Sfi Bas

År 2016 var rikssnittet för kostnaden för varje heltidsstuderande i reguljär Sfi 39 800 kronor. Motsvarande kostnad för varje heltidsstuderande i Sfi Bas var 97 306 kronor.⁹ Kostnaden för Sfi Bas är därför betydligt högre än kostnaden för reguljär Sfi. Värt att understryka är att kostnaden för Sfi Bas motsvarar ett självkostnadspris. Den främsta anledningen till att Sfi Bas är dyrare än reguljär Sfi är att de personella resurserna är betydligt större. Denna

---

⁹ Skolverkets beskrivande data 2017, KSL Budget BAS helår. Skolverkets siffra motsvarar heltidsstudier under 11 månader. Kostnaden för Sfi Bas är beräknad: månadskostnad x 11. Kostnaden har inte uppräknats enligt index.

utvärdering har inte indikerat att de finansiella eller personella resurserna är för små för att möta elevernas behov av stöd och språkutbud. Det finns inte heller några indikatorer på att auktoriserade eller upphandlade verksamheter konkurrerar med utbildningen. Sfi Bas är med andra ord fortfarande unikt som utbildningsform.

I samband med starten av Sfi Bas genomfördes en socioekonomisk kalkyl som visade att Sfi Bas var ett kostnadsekonomiskt effektivt alternativ till reguljär Sfi för målgruppen. Sådana socioekonomiska kalkyler kan vara ett starkt argument för Sfi Bas, men de riskerar inte bara att bli missvisande utan också att förvränga syftet med utbildningen. Syftet med Sfi Bas är inte i första hand att eleven snabbare ska nå en viss nivå enligt kursplanen för Sfi. Sfi Bas bör inte bedömas utifrån hur effektiv utbildningen är utan hur ändamålsenlig utbildningen är. Utbildningen har bredare innehåll än reguljär Sfi. Eleven ska inte bara lära sig svenska, utan även få grundläggande kunskaper för att kunna klockan, orientera sig i samhället och förbättra sitt självförtroende.

Med detta sagt är Sfi Bas sannolikt en utbildning som på sikt gynnar samhället ekonomiskt. Effekterna är svåra att mäta, och många är externaliteter snarare än direkta ekonomiska effekter av sysselsättning. Eleverna som gått Sfi Bas får möjlighet att hjälpa sina barn med läxor, vara aktiva vårdnadshavare, självständigt kommunicera med myndigheter och förstå hur och när de ska söka vård för ohälsa. Sfi Bas är på många sätt bättre för att förebygga ett livslångt utanförskap hos målgruppen än reguljär Sfi. Modersmålsstödarna avlastar med största sannolikhet andra samhällsfunktioner genom att hjälpa till med vardagliga frågor. Samtliga lärare på Sfi Bas är övertygade om att denna utbildningsform är bättre lämpad för målgruppen än reguljär Sfi, vilket tyder på att utbildningen är mer ändamålsenlig för att lära eleverna svenska.

Sammanfattningsvis är Sfi Bas en dyr verksamhet, men varje krona används i undervisningen. Det är svårt att tala om effektivitet, men utbildningen har med stor sannolikhet positiva ekonomiska effekter på sikt.

Utbildningen är inte likvärdig

Eftersom kursplanerna som upprättats för basämnena i Sfi Bas inte efterföljs kan inte modernas utbildningar beskrivas som likvärdiga. Utvärderingen visar att metoderna också kan variera mellan noderna. Det behöver inte nödvändigtvis betyda att kvaliteten i utbildningarna varierar. Utbildningarna har istället kunnat anpassas bättre efter lokala förutsättningar. Risken med bristande likvärdighet och likformighet är att gemensam kompetensutveckling försvåras, att forskningsanknytningen i utbildningen kan försvagas samt att innehållet blir mindre tydligt och förutsebart för kommuner som nyttjar Sfi Bas.

Sfi Bas har inte implementerats i sändande kommuners ordinarie strukturer

Elevflödet från sändande kommuner till anordnande kommuner är mycket litet, vilket är en tydlig indikator på att Sfi Bas inte implementerats i de

sändande kommunernas strukturer. Elever som tillhör målgruppen för Sfi Bas hänvisas i många fall istället till reguljär Sfi.

Nationell styrning

Regeringen införde genom det nya etableringsprogrammet och utbildningsplikten en förtydligad prioritering av kortutbildades rätt till utbildning. Skolverkets prognos är att elevunderlaget för Komvux kommer att öka i och med utbildningsplikten (Skolverket 2018). En del av det utökade elevunderlaget bör tillhöra målgruppen för Sfi Bas. Men det är inte i första hand Skolverket utan Arbetsförmedlingen som tolkar och avgör innebörden av utbildningsplikten för kortutbildade. Av de vi intervjuat, både rektorer i sändande kommuner och handläggare på Arbetsförmedlingen, tror mycket få att utbildningsplikten kommer att få någon större betydelse. Det finns förhoppningar om att plikten ska förtydliga elevens rätt att gå Sfi Bas, och därigenom minska antalet avbrott till förmån för anställning eller praktik. Eftersom Sfi Bas inte är helt implementerat i sändande kommuners ordinarie strukturer finns det dock en risk att personer som omfattas av utbildningsplikten hänvisas till reguljär Sfi studieväg 1.

De i juni 2018 beslutade nationella kurserna, som kommer att likna basämnena, har hittills inte haft något genomslag och det återstår helt att se vilken betydelse de får för Arbetsförmedlingens inställning till utbildningsplikten. En utökad anvisning till de nationella kurserna kan rimligen skala upp Sfi Bas samt göra nodernas utbildning mer attraktiv för fler kommuner i länet.

Denna utvärdering har inte fått några indikatorer på att någon samverkan om Sfi Bas har inletts med Arbetsförmedlingen med finansiering från Dua-delegationen.

Skolverket har inom sitt uppdrag om utbildning för nyanlända med kort utbildning identifierat behov av ett mer behovsanpassat innehåll i den kommunala vuxenutbildningen på grundläggande nivå. Den behovsanalys Skolverket gör är mycket snarlik den behovsanalys som ligger till grund för Sfi Bas. Skolverket föreslår att en ny kurs i samhällsvetenskaplig orientering införs, där digital kompetens är ett centralt syfte för införandet av den nya kursen. Vidare pekar Skolverket på behovet av modersmålsstöd och studiehandledning på modersmålet för att kurserna ska gynna målgruppen. Det får betraktas som mycket positivt att Sfi Bas ligger i linje med den statliga behovsanalysen.

Sfi Bas utmärker sig även på andra sätt som en utbildning som ligger i linje med nationell styrning för vuxenutbildning. I skollagens 20:e kapitel uttrycks mål med vuxenutbildningen:

”Målet för den kommunala vuxenutbildningen är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och

samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. När det gäller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska de som fått minst utbildning prioriteras.”

Ur denna formulering går att utläsa tre centrala syften: ett kompensatoriskt, ett demokratiskt och ett arbetsmarknadssyfte. De tre syftena har samma ställning. Den svenska vuxenutbildningen har länge främst betonat det arbetsmarknads-mässiga syftet: att utbildningen ska leda till arbete (Fejes 2015 s. 8). Men Sfi Bas tangerar snarare det kompensatoriska och demokratiska syftet. Människor som fått ingen eller mycket lite utbildning i sina hemländer får för första gången möjlighet att lära sig läsa och skriva. Att kunna läsa och skriva är en förutsättning för att aktivt delta i demokratin. Av den anledningen är utbildning en mänsklig rättighet, vilket inte är att förglömma i sammanhanget. Sverige har ratificerat konventionen om mänskliga rättigheter, och därigenom förbundit sig att så långt som möjligt uppmuntra och intensifiera grundläggande utbildning för dem som inte har genomgått eller avslutat grundskoleutbildning (FN:s konvention om mänskliga rättigheter).

Elevernas utvecklas positivt i Sfi Bas

Det är tydligt att deltagarna genomgår en mycket positiv utveckling i Sfi Bas. Genom utbildningen får deltagarna ett sammanhang, nya vänner och ett nytt socialt nätverk i det nya landet. Flera elever vittnar i intervjuer om att deras psykiska och fysiska hälsa avsevärt har förbättrats. Genom hälsokommunikationen lär de sig mer om hur kroppen fungerar och om hur man söker vård i Sverige. Deltagarna har även fått lära sig mer om IT och datorer, vilket har varit mycket uppskattat hos de vi intervjuat. Att lära sig läsa och skriva har för många lett till ett större självförtroende eftersom de kan klara sig själva och vågar ge sig ut i samhället. Hos flera elever har utbildningen väckt en kunskapsörst, och Sfi Bas upplevs som ett första steg mot ett bättre liv.

Sfi Bas främjar jämlikhet

Den utveckling som eleverna genomgår kan belysas genom en maktanalys. Analysen använder en analysmodell som inspirerats av sociologen Mats Franzén (2005). Utgångspunkten är att makt alltid finns i alla sociala relationer, men att makten inte är statisk utan snarast flyter omkring i form av speciella kombinationer av diskurser och resurser. Franzén konstaterar att vi i regel använder maktbegreppet som intentionellt eller strukturellt. Dessa två angreppssätt har vissa begränsningar, men genom att kombinera de två i ett relationellt maktbegrepp kan vi analysera förändring på ett intressant sätt.

Det intentionella maktbegreppet utgår från handlande aktörer med bestämda mål och intressen. De aktörer som har möjlighet att förverkliga sina mål har makt i denna förståelse. Det strukturella maktbegreppet behandlar över- och underordning. Här spelar aktörernas vilja ingen roll, eftersom makten redan är fördelad i särskilda strukturer. Sådana strukturer kan till exempel vara kön,

klass eller etnicitet. Ett relationellt maktbegrepp kombinerar dessa två perspektiv, vilket gör makten till något föränderligt och dynamiskt. Personer rör sig alltså inom och mellan strukturerna för makt, och har även möjlighet att påverka strukturerna.

Sfi Bas förändrar maktrelationer. Genom att göra eleverna till medskapare av sin egen utveckling tydliggörs deras aktörskap. Varje framsteg uppmärksammas av lärarna, vilket successivt stärker elevernas tro på sin egen förmåga. Samtidigt får eleverna verktyg – språk och förståelse för samhället – och stöd för att använda kunskaperna i vardagen. Eleverna ger tydligt uttryck för att deras egenmakt har ökat avsevärt genom utbildningen. Utbildningen ger även eleverna möjlighet att påverka maktstrukturer i samhället. Utan språk är det närmast omöjligt att söka och förstå information, organisera sig eller veta vad olika partier står för. Sfi Bas och dess pedagogiska metoder är ett sätt att få nya kunskaper och erfarenheter utan att tidigare erfarenheter betraktas som värdelösa. Det stärker både individen och samhället.

Sfi Bas främjar jämställdhet

Kvinnor har i perioder varit överrepresenterade i Sfi Bas. Det beror med stor sannolikhet dels på att kvinnor haft sämre tillgång till utbildning i hemlandet, dels på att män lättare får jobb. Eftersom en större del av de som kommit till Sverige som flyktingar de senaste åren är män har en utjämning av andelarna skett.

Kvinnor har på flera sätt sämre förutsättningar än män i undervisningen. Lärare vittnar om att kvinnor ofta har lägre självförtroende än männen och att de kan känna sig obekväma i att tala inför en grupp män. Av allt att döma arbetar Sfi Bas med jämställdhet på ett bra sätt. Alla noder har jämställdhet på schemat, och det finns tid för samtal om könsroller och genus. De elever vi har talat med tycker att det är roligt att prata om jämställdhet, särskilt kvinnorna. Några lärare berättar att det märks stor skillnad på många kvinnor i undervisningsgrupperna, att de som varit tysta börjar tala och vågar dela med sig av sina åsikter. Här fungerar kvinnliga lärare och modersmålsstödjare som exempel på kvinnor som arbetar och talar inför män. Ett annat viktigt inslag har varit arbetslivsorienteringen, där eleverna genom undervisning och studiebesök får lära sig om kvinnors deltagande i den svenska arbetskraften. Även hälsokommunikationen har stor betydelse. Det är inte ovanligt att kvinnliga elever har fått mycket lite eller ingen information i hemlandet om hur deras kropp fungerar, eller om sexuella och reproduktiva rättigheter.

Noderna använder olika strategier för att prata om jämställdhet. Ibland behöver män och kvinnor separeras för att alla ska känna sig bekväma med att delta och för att man ska kunna enas om samtalsämnen. Det är tydligt att noderna arbetar aktivt för att undanröja hinder för diskussioner om jämställdhet. Strategierna verkar ha fungerat – eleverna vi har intervjuat tycker att det är roligt att prata om och reflektera över jämställdhet, och många kvinnor har fått stärkt självkänsla och ökad egenmakt.

Referenser

- Alver, V. & Lahaug, V. (1999), *Alfabetisering – mer enn å lære bokstavene. Metodisk veiledning for undervisning av voksne minoritetsspråklige*. Oslo: Novus forlag.
- Assarsson, L. & Sipos-Zackrisson, K. (2006). "Att delta i vuxenstudier". I. S. Larsson & L-E. Olsson (red) *Om vuxnas studier*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlson, Marie. (2002), "Svenska för invandrare – brygga eller gräns? Syn på kunskap och lärande inom Sfi-undervisningen". Göteborg: Göteborg Studies in sociology nr 13
- Carlson, Marie (2004) "Sfi och Sfi-läromedel i tid och rum – föreställningar, politik och tidsanda". I K Hyltenstam & I Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Cramér, Anna, 1997: *Suggestopedi - inlärning för hela människan*, Södertälje: Alla sinnen.
- Cummings, Jim, (2001) "Andraspråksundervisning för skolframgång – en modell för utveckling av skolans språkpolicy". I Naucclér, Kerstin (red), *Symposium 2000 - ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm, Nationellt centrum för SFI och svenska som andraspråk: Sigma Förlag.
- Fejes, Andreas (2015). *Kortutbildade och vuxenutbildning – en kunskapsöversikt - underlagsrapport*. Stockholm: Stockholms stad.
- FN:s konventioner om mänskliga rättigheter* (2011). Regeringskansliet.
- Franker, Qarin (2000) "Alfabetisering i Sverige - förutsättningar och möjligheter". I Åhl, H (red.), *Svenskan i tiden - verklighet och visioner*. Stockholm: HLS förlag.
- Franker, Qarin, (2004) "Att utveckla litteracitet i vuxen ålder – alfabetisering i en tvåspråkig kontext". I K Hyltenstam & I Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Franker, Qarin (2005). *Alfabetiseringsundervisningen och vardagens krav på litteracitet. Lära och utvecklas tillsammans! – studiematerial. Kompetensutveckling för Sfi-lärare*. Lärarhögskolan i Stockholm. Myndigheten för skolutveckling.
- Franzén, Mats. (2005). *I fråga om makt: Diskurser, resurser, kontexter*. i Goldberg, Ted. (Red.), *Samhällsproblem*.(s. 85-125). Stockholm: Liber.
- Freire, P. & Macedo, D. (1987), *Literacy - reading the word and the world*. London: Routledge.
- Funnel, Sue C., Rogers, Patricia J. (2011), *Purposeful program theory*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gyllander, Annette (2010). *Effektiv ordinlärning med suggestopedimetoden – det affektiva filtrets påverkan*. Examensarbete. Lunds universitet.
- Hallberg, Pia (2002). *Lärande och suggestopedi*. Examensarbete. Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap.

Huntley, H. S. (1992). *The new illiteracy - a study of the pedagogic principles of teaching English as a second language to non-literate adults*. Opublicerat manuskript. (EDRS No. ED356685)

Jatko, S. och Mårtensson, Å. (2014). *Socioekonomisk kalkyl över 34 deltagare i projekt Bas*.

Kell, C. 2003. *Paper at the NRDC conference in Nottingham, mars 2003*.

Knowles, M. (1973). *The adult learner - a neglected species*. Houston: Gulf.

Knowles, M. (1980). *The modern practice of adult education*. New York: Cambridge.

Lozanov, Georgi, 1983: *Suggestologi och suggestopedi - teori och praktik*, Tierp : Pedagogisk utveckling.

Lundgren, Berit (2005). *Skolan i livet – livet i skolan - några illitterata invandrarkvinnor lär sig tala, läsa och skriva på svenska som andraspråk*. Umeå universitet: Institutionen för svenska och samhällsvetenskapliga ämnen.

Lundgren, Berit, Rosén, Jenny och Jankhe, Anette (2017). *15 års forskning om Sfi – en överblick*. Ifous rapportserie 2017:3

Länsstyrelsen Stockholm (2016). *Handlingsplan för jämställd regional tillväxt – Stockholms län 2016 - 2018*.

Ollner, Marike (1982) *Suggestopedi – ett nytt pedagogiskt system i teori och praktik*, Stockholm: Stockholms universitet.

Paldanius, S. (2014). *Sär-skild folkhögskolepedagogik? - Erkännandets didaktik i folkhögskolor*. Rapporter i pedagogik ; 20. Örebro: Örebro universitet.

Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Arbetsförmedlingen (2018). Arbetsmarknadsdepartementet.

Reimer, Rebecca (2014). *Det dubbla mandatet - alfabetiseringslärares syn på modersmålet i undervisningen*. Examensarbete. Uppsala universitet: Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier.

Skollag (2010). Utbildningsdepartementet. SFS 2010:800.

Skolverket (2016). *Grundläggande litteracitet - att undervisa vuxna med svenska som andraspråk*.

Skolverket (2017). *Skolverkets föreskrifter om kursplan för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare*. SKOLFS 2017:91.

Skolverket (2018). *Delredovisning av uppdrag om utbildning för nyanlända med kort utbildning – utveckling av kommunal vuxenutbildning*. Dnr. U2017/02921/GV.

Stockholms läns landsting, Tillväxt- och regionplaneförvaltningen (2010). *Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – RUF 2010*.

Stockholms läns landsting, Tillväxt- och regionplaneförvaltningen (2018). *Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – RUF 2050*.

KSL (2015) *Överenskommelse mellan kommunerna i Stockholms län om samverkan kring Sfi-basutbildning för kortutbildade och analfabeter* (2015-02-02 KSL 14/0074)

Eriksson-Zetterquist, Ulla., Kalling, Thomas. & Styhre, Alexander (2012). *Organisation och organisering*. Johanneshov: TPB

Bilaga 1: Tidigare förslag till uppföljning och rapportering

En mall med information om mätpunkter för att följa upp, rapportera till ledning och hemkommuner samt för att göra intersektionella analyser arbetades fram av Sfi Bas operativa styrgrupp tillsammans med Storsthlm 2017. Den sjuöskades inte och det är därför inte möjligt att bedöma arbetsinsats för att arbeta med den eller kvaliteten på den information som kommer att skrivas in i den. Fullständig information om mallen finns tillgänglig men redovisas inte här.

Följande punkter fanns med:

Antal inskrivna (datum) Varav: Kvinnor (procent) Män (procent) Ålder 18–25 år (procent) Ålder 26–35 år (procent) Ålder 36–45 år (procent) Ålder 46 år eller äldre (procent) Tid i Sverige 0–2 år Tid i Sverige 3–5 år Tid i Sverige 6 år eller längre Utbildning i hemland, 0 år (procent) Utbildning i hemland, 1–3 år (procent) Utbildning i hemland, 4–6 år (procent) Erfarenhet från anställning eller eget företagande i Sverige eller i hemlandet Har studerat annan Sfi tidigare Tid i Sfi Bas 0–6 månader Tid i Sfi Bas 7–12 månader Tid i Sfi Bas 12–18 månader Tid i Sfi Bas +19 månader	Hemkommun (lista) Studieresultat Kursdeltagare på 1A som slutfört kursen, genomsnittlig tid i veckor Kursdeltagare på 1A som inte slutfört kursen inom 52 veckor Kursdeltagare på 1B som slutfört kursen, genomsnittlig tid i veckor Kursdeltagare på 1B som inte slutfört kursen inom 52 veckor Kursdeltagare som efter ett år uppfyller kriterierna för: Omvärldskunskap - enligt orienteringskursens plan/delkursplan för grundläggande samhällskunskap Hälsa/rörelse – enligt orienteringskursens plan Matematik – enligt orienteringskursens plan/delkursplan för grundläggande matematik Digital kompetens – enligt orienteringskursens plan	Antal avbrott under det senaste året Avbrottsorsak: Arbete Arbetsmarknadsinsats Flytt Brist på progression Låg närvaro Föräldraledighet Personliga skäl, semester eller resor Ohälsa Annat Ej antagna, orsak: Inte beviljad interkommunal ersättning Framkommer att hen inte kan studera heltid Framkommer att hen inte ingår i målgruppen
---	--	--

Länsstyrelsen arbetar för att Stockholmsregionen ska vara attraktiv att leva, studera, arbeta och utveckla företag i.

*Mer information kan du få av Länsstyrelsens
enhet för arbetsmarknad och rättighetsfrågor
Tfn: 010-223 10 00*

*Rapporten hittar du på vår webbplats
www.lansstyrelsen.se/stockholm*

Intervjuguide utvärdering av sfi bas

1. Förklara hur intervjun kommer gå till för både respondent och språkstödjare:

Jag heter NN och arbetar för Nacka kommun och vill intervjua dig för att få veta mer om det du lär dig här i skolan. Dina svar kommer vi bara använda på kommunen för att kunna göra skolan bättre. Vi kommer ställa 19 frågor till dig. Det kommer ta ungefär 45 minuter. Ditt namn kommer inte finnas med på svaren. Vi kommer att läsa igenom dina svar här direkt så att du får säga till om vi förstått dig rätt.

2. Språkstödjare ges en kopia av frågorna
3. Håll ögonkontakt med den intervjuade och inte språkstödjaren.
4. Ställ en fråga i taget och följ upp med öppna följdfrågor såsom: kan du berätta mer om det, hur upplevde du det?
5. Omformulera frågan om det behövs för förståelse.
6. Anteckna svaren direkt efter att svaret givits.
7. Läs upp svaren för respondenten som får godkänna att svaren som givits stämmer med dess utsago.
8. Efter uppläsning av svaren för respondenten kryssa om godkännande av dessa givits från varje respondent, se kryssrutorna i intervjumallen nedan.

Intervjufrågor

Om respondenterna:

Elev 1

- Juridiskt kön man   Juridiskt kön kvinna   Ålder 20–29   Ålder 29-39   Ålder 39-49
 Ålder 49–59   Ingen skolgång   0–3 år i skola   4–6 år i skola

Frågor till eleverna:

1. Har det funnits en extralärare (språkstödjare) som pratar ditt språk med i klassrummet?

2. Vad har den (språkstödjaren) hjälpt dig med?
3. Har du behövt hjälp som språkstödjaren inte kunnat hjälpa till med?
4. Har du träffat någon på skolan som hjälpt dig med arbete/jobb?
5. Har ni åkt iväg under skoltid och besökt olika platser och arbetsplatser (studiebesök)? Vad fick du lära dig då?
6. Hur många elever är ni i klassrummet? Har du arbetat i mindre grupper i skolan?
7. Har du fått bra hjälp av din lärare?
8. Har du berättat om vad du kan i skolan?
9. Vill du byta skola? Varför vill du byta skola?
10. Vad har du lärt dig i skolan?
11. Trivs du i skolan?
12. Har du lärt dig om kön och familj i skolan?
13. Har du lärt dig om hälsa och kroppen i skolan?
14. Har du lärt dig matematik i skolan?
15. Vad är bäst med skolan?
16. Vad vill du ha mer av i skolan?

Respondenten har tagit del av ovanstående svar och godkänt dessa.

Frågor till lärare:

1. Vad har du för utbildning?
2. Hur har ni arbetat med språkstödjare?
3. Hur många timmar i veckan är språkstödjare i klassrummet?
4. Hur många elever är det i klassrummet i genomsnitt?
5. Hur arbetar ni med behovsanpassning?
6. Hur arbetar ni med hälsokunskap?
7. Hur arbetar ni med studiebesök?
8. Vem är er hälsokommunikatör och arbetsmarknadskonsulent? Hur många timmar/vecka är dessa i klassrummet?
9. Hur arbetar ni med undervisning om arbetsliv och samhälle?
10. Hur arbetar ni med undervisning om kropp och hälsa?
11. Övrigt något som du tycker är viktigt att vi vet?

Respondenten har tagit del av ovanstående svar och godkänt dessa.

Delegationsbeslut och anmälningar

11

AFN 2021/89

2021-04-27

TJÄNSTESKRIVELSE
Dnr AFN 2021/89

Arbets- och företagsnämnden

Delegationsbeslut och anmälningar

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden noterar handlingar till protokollet.

Sammanfattning av ärendet

Delegationsbeslut avauktorisering Mode 3, AFN 2021/56, 2021-03-12

Delegationsbeslut avauktorisering EIRival ab, AFN 2021/70, 2021-03-31

Delegationsbeslut avauktorisering Löwenfeldt & Co AB, AFN 2021/57, 2021-03-24

Delegationsbeslut avauktorisering DiSara Coaching AB, AFN 2021/57, 2021-03-24

Delegationsbeslut auktorisering Maximus AB, AFN 2020/166, 2021-04-13

Inbjudan till SKR:s konferens Ekonomi och styrning i socialtjänsten – förutsättningar, utmaningar och möjligheter

Yttrande till Kammarrätten avseende överklagan av beslut kring utlämnande av allmän handling, AFN 2021/60

Maria Baeva
Nämndsekreterare
Juridik- och kanslienheten